

Hallituksen esitys Eduskunnalle alkoholilainsäädännön muuttamisesta ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Alkoholilaki ehdotetaan uudistettavaksi kokonaisuudessaan. Ainoastaan voimassa olevan lain 9 luku, jossa säädetään rangaistuksista ja muista seuraamuksista lakia rikottaessa, jäisi edelleen muutettuna voimaan. Lähtökohtana esityksessä on sopeuttaa alkoholilainsäädäntö Euroopan talousalueesta tehtyyn sopimukseen (ETA-sopimus) ja samalla turvata alkoholijärjestelmän sosiaali- ja terveyspoliittiset tavoitteet.

Uudistuksen keskeisen lähtökohdan muodostaa alkoholiyhtiön monopolioikeuksien kumoaminen kahdessa vaiheessa siten, että lopulta nykyisistä yksinoikeuksista jäljelle jäisi ainoastaan vähittäismyynti. Tähän esitykseen sisältyvällä lakiehdotuksella toteutettaisiin uudistuksen ensimmäinen vaihe. Siinä purettaisiin maahantuonti- ja maastavientimonopolit kokonaan. Lisäksi purettaisiin mietojen alkoholi-juomien ja likööreiden valmistusmonopoli ja tukkumyyntimonopoli. Myös väkiviinan valmistukseen ja myyntiin liittyvät yksinoikeudet esitetään kumottaviksi.

Uudistuksen toinen keskeinen kokonaisuus liittyy Alkon viranomaistehtävien siirtoon uudelle sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa toimivalle tuotevalvontakeskukselle. Keskioluen vähittäismyyntiin ja anniskeluun liittyvät viranomaistehtävät ehdotetaan siirrettäväksi lääninhallituksille. Lääninhallitukset vastaisivat myös yleensäkin ravintolatoiminnan valvonnasta yhdessä tuotevalvontakeskuksen kanssa. Tuotevalvontakeskus valvoisi alkoholisektorin normien toteuttamista. Normeja valmisteleva ja antava viranomaisena olisi sosiaali- ja terveysministeriö.

Voimassa olevassa alkoholilainsäädännössä Alkon eräs keskeinen tehtävä on ollut alkoholijuomien hintojen määrittäminen. Monopolin lakatessa alkoholiyhtiön tämäkin tehtävä poistuu. Ra-

vintolat saavat vapaasti määrätä anniskelemissä juomien hinnat. Tukku- ja vähittäismyyntihinnat eivät ole myöskään enää kiinteitä. Vähittäismyyntihinnat määräytyvät tuotteen hankintahinnan perusteella.

Alkon hallintoneuvostolla on ollut useita alkoholipoliittisia tehtäviä, minkä johdosta laissa on säädetty tarkoin hallintoneuvoston tehtävistä. Alkon aseman muuttuessa pääosa hallintoneuvoston erikoistehtävistä jää pois ja yksityiskohtaisia säännöksiä hallintoneuvostosta ei enää tarvita. Toistaiseksi kuitenkin alkoholiyhtiön tehtäväksi jäisi vastata alkoholituotteen valvonnasta ja siihen liittyvästä valistuksesta. Tästä aiheutuvat kustannukset tulevat suoritettaviksi alkoholiyhtiölle alkoholijuomaveron tuotosta.

Alkoholimainonta ehdotetaan edelleen kiellettäväksi.

Esityksessä ehdotetaan perustettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus alkoholilain, kemikaalilain ja toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain edellyttämää valvontaa varten.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi alkoholilaki. Vanhan lain 9 luku jäisi kuitenkin edelleen voimaan eräin muutoin. Keskioluesta annettu laki ehdotetaan kumottavaksi. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi laki sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta. Kemikaalilakia, toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annettua lakia ja markkinatuomioistuimesta annettua lakia ehdotetaan muutettaviksi.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettuja tulemaan voimaan 1 päivänä marraskuuta 1994. Esityksen edellyttämät määrärahat tuotevalvontakeskuksen ja lääninhallitusten viranomaistehtävien hoitamiseen on tarkoitettu sisällyttäväksi kuluvan vuoden syksyn lisätalousarvioesitykseen.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ	1	6 luku. Alkoholijuomien ja väkiviinan hallussapito ja kuljetus sekä verottamattomien alkoholijuomien varastointi	38
YLEISPERUSTELUT	3	7 luku. Alkoholilyhtiö	38
1. Johdanto	3	8 luku. Ohjaus ja valvonta	39
2. Nykytila	3	9 luku. Muutoksenhaku	41
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	3	10 luku. Erinäiset säännökset	42
2.1.1. Alkoholilainsäädäntö	3	11 luku. Voimaantulo	44
2.1.2. Kemikaalit	12	1.2. Laki alkoholilain muuttamisesta	44
2.1.3. Tupakkatuotteet	12	1.3. Laki keskioluesta annetun lain kumoamisesta	44
2.1.4. Muut tuotevalvontatehtävät	13	1.4. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta	45
2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	13	1.5. Kemikaalilaki	46
2.2.1. Alkoholituotteet	13	1.6. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi	46
2.2.2. Kemikaalivalvonta	17	1.7. Laki markkinatuomioistuimesta	46
2.3. Nykytilan arviointi	17	2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	46
2.3.1. Alkoholin kulutus ja alkoholihaitat	17	3. Voimaantulo	46
2.3.2. Terveydenhuollon tuotevalvonta	21	4. Säättämisjärjestys	46
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	22	LAKIEHDOTUKSET	48
3.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi	22	1. Alkoholilaki	48
3.2. Keskeiset ehdotukset	23	2. Laki alkoholilain muuttamisesta	60
4. Esityksen vaikutukset	24	3. Laki keskioluesta annetun lain kumoamisesta	61
4.1. Taloudelliset vaikutukset	24	4. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta	61
4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	25	5. Laki kemikaalilain muuttamisesta	62
5. Asian valmistelu	25	6. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta	64
5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	25	7. Laki markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta	65
5.2. Lausunnot	26	LIITE	67
6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	27	Rinnakkaistekstit	67
6.1. Riippuvuus muista esityksistä	27	2. Laki alkoholilain muuttamisesta	67
6.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista	27	5. Laki kemikaalilain muuttamisesta	69
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	29	6. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta	72
1. Lakiehdotusten perustelut	29	7. Laki markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta	74
1.1. Alkoholilaki	29		
1 luku. Yleiset säännökset	29		
2 luku. Alkoholijuomien ja väkiviinan valmistus	30		
3 luku. Alkoholijuomien ja väkiviinan maahantuonti sekä maastavienti	32		
4 luku. Alkoholijuomien ja väkiviinan myynti ja muu luovuttaminen sekä välittäminen	32		
5 luku. Mainonta	37		

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Alkoholijärjestelmällä tarkoitetaan yleisesti alkoholin tuotantoa ja kauppaa sekä niitä koskevaa lainsäädäntöä ja hallintoa. Suomen alkoholijärjestelmän perustana on vuodelta 1968 oleva alkoholilaki (459/68), mutta järjestelmä sinänsä on pysynyt perusrakenteeltaan muuttumattomana kieltolain (158/22) kumonneen väkijuomista vuonna 1932 annetun lain (45/32) voimaantulosta saakka. Järjestelmän peruspiirteitä ovat voimakas alkoholimonopoli sekä kaikille tasoille ulottuva alkoholin myyntiä ja tuotantoa koskeva valvonta. Alkoholimonopoli puolestaan on eduskunnan ja valtio-neuvoston valvonnassa.

Valtion monopolin avulla on katsottu parhaiten voitavan turvata alkoholilainsäädännön kansanterveys- ja sosiaalipoliittisia tavoitteita. Näiden mukaan alkoholiasioita hoidettaessa ja järjestettäessä on pyrittävä siihen, että alkoholistia aiheuttavat haitat ja vauriot muodostuvat mahdollisimman vähäisiksi. Kun tärkein näiden haittojen määrää selittävä tekijä on alkoholin kokonaiskulutus, on alkoholipolitiikan keskeisenä tavoitteena kokonaiskulutuksen vähentäminen. Kulutuksen vähentämiseen on pyritty rajoittamalla kysyntää ja tarjontaa. Alkoholilainsäädäntö ja siihen perustuva alkoholijärjestelmä ovat tämän alkoholipolitiikan välineet ja perusta.

Suomen alkoholijärjestelmää pidetään hyvin toimivana niin sosiaali- ja terveystaloudenkin kannalta. Euroopan yhdentymiskehitys edellyttää kuitenkin tilanteen uudelleen arvioimista. Euroopan talousalueesta tehty sopimus (ETA-sopimus) sisältää kohtia, joiden nojalla monopolioukudet nykyisessä laajuudessaan eivät ole mahdollisia. Alkon viranomais tehtävien hoitoon liittyy kilpailupoliittisia ongelmia, joita kärjistää vastaavien toimintojen puuttuminen muilta Pohjoismaiden alkoholimonopoleilta. Verotusjärjestelmän uusiminen ETA-sopimuksen periaatteiden mukaisesti aiheuttaa alkoholijuomien hinnan määrittelyyn liittyvien periaatteiden muutoksia. Uudistuksen tarkoituksena on sopeuttaa lainsäädäntö ja alkoholijärjestelmä yhdentymiskehityksestä aiheutuviin muutoksiin vaarantamatta järjestelmän keskeisiä sosiaali- ja terveystaloudellisia lähtökohtia.

Tupakkatuotteiden ja niiden myynnin ja

markkinoinnin keskushallintotason valvonta siirrettiin 1 päivästä syyskuuta 1992 sosiaali- ja terveystaloudelliseen ministeriöön.

Valtio-neuvoston 3 päivänä joulukuuta 1992 antaman teknillisen tarkastustoiminnan kehittämistä koskevan periaatepäätöksen sekä muiden valtion keskushallinnon uudistamishankkeiden mukaisesti ministeriöiden tehtävärakennetta selkiytetään. Täten ministeriöt valmistelisivat yhteiskunnalliseen ohjaukseen ja päätöksentekoon liittyvät asiat sekä vastaavat toimialalleen kuuluvien virastojen ja laitosten tulosohtauksesta. Ministeriöistä siirrettäisiin pois sellaiset tehtävät, jotka eivät liity toimialan johtamiseen. Ministeriön tehtäviin ei näin ollen kuulu esimerkiksi tehdä yksittäisiä kansalaisia ja yhteisöjä koskevia lupa- eikä muita tapauskohtaisia päätöksiä, kuten hyväksymisiä ja rekisteröintejä, eikä käsitellä yksittäisiä kielloja ja käskyjä eikä valitus- ja alustusasioita. Ministeriöiden tehtäviin eivät myöskään kuuluisi operatiiviset valvonta- ja tarkastustehtävät.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1. Alkoholilainsäädäntö

Alkoholilainsäädännön yleiset periaatteet

Nykyinen alkoholilaki tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1969. Alkoholilain edeltäjä oli vuonna 1932 voimaan tullut väkijuomista annettu laki, jonka voimaan tullessa kumoutui kieltolaki. Vaikka vuonna 1932 voimaan saatettu järjestelmä katsottiin yleisiltä perusteiltaan hyväksi, sen uudistamistyö aloitettiin jo vuonna 1938.

Monien valmisteluvaiheiden ja lakiehdotusten jälkeen hallitus antoi vuonna 1967 eduskunnalle esityksen alkoholilainsäädännön uudistamiseksi (HE 82/1967 Vp). Esityksen tarkoituksena oli saattaa alkoholilainsäädäntö yhteiskunnassa vallitsevia olosuhteita ja tapahtunutta kehitystä vastaavaksi. Uusittu alkoholilainsäädäntö tuli voimaan vuoden 1969 alussa. Tärkeimmät alkoholipoliittiset muutokset olivat maaseudun ja kaupunkien eron poistumi-

nen alkoholijuomien jakelujärjestelmässä, keskioluen vapautuminen ja ikärajojen muutokset.

Lain ensisijaisena sosiaali- ja terveystaloudellisen tavoitteena on alkoholista aiheutuvien haittojen ja vaurioiden torjuminen. Tämä periaate on kirjattu alkoholilain 5 §:ään, ja se oli myös väkijuomista annetussa laissa.

Uudistuksen yhteydessä säädettiin myös erillinen laki keskioluesta (462/68). Tavoitteena oli kulutustapojen muuttaminen entistä enemmän mietoja juomia suosivaksi. Tämän vuoksi säädettiin, että enemmän kuin 2.25, mutta alle 3.7 painoprosenttia etyylialkoholia sisältävän keskioluen vähittäismyynti voisi tapahtua paitsi alkoholiyhtiön vähittäismyyntipaikasta, myös hallintoneuvoston antamalla oikeudella elintarvikemyymälöistä. Keskioluen anniskelumahdollisuus laajennettiin kahvilaliikkeisiin.

Alkoholilaki perustuu, kuten myös väkijuomista annettu laki, valtion monopoliperiaatteelle. Alkoholin valmistus, tuonti, vienti ja myynti ovat alkoholilaissa säädetyin poikkeuksin alkoholiyhtiön yksinoikeutena. Oy Alko Ab:n monopoliasema perustuu kahdelle periaatteelle. Toinen näistä on laissa ilmaistu periaate alkoholihaittojen pitämisestä mahdollisimman vähäisinä, toinen on pyrkimys yksityisen taloudellisen eduntavoittelun eliminointiin alkoholin tuotannossa ja kaupassa.

Oy Alko Ab:n monopolioikeudet ovat hyvin laajat. Alkoholimonopolilla on muutoinkin vahvempi asema Suomessa kuin muissa monopolimaissa. Tämä johtuu siitä, että Alko monopolinsa ja alkoholilaissa erikseen säädettyjen oikeuksien kautta huolehtii monista alkoholiin liittyvistä viranomaisluonteisista tehtävistä. Lisäksi Alkolla on päävastuu alkoholipoliittisen päätöksenteon tueksi suoritettavan tutkimuksen rahoittamisesta ja toteuttamisesta. Yhtiö harjoittaa myös alkoholihaittavalistusta.

Viranomaistehtäviä alkoholiyhtiölle annettiin jo väkijuomalainsäädännön yhteydessä. Katsottiin, että valtion yksinomainen määräysvalta yhtiössä sekä yhtiön hallituksen valitsemisen säätäminen eduskunnan ja valtioneuvoston tehtäväksi takasivat sen, että liiketoimintaa harjoitetaan lain hengessä. Näin ollen alkoholiyhtiölle voitiin antaa sellaisiakin tehtäviä, jotka muuten olisi ollut jätettävä valtion valvontaviranomaiselle.

Yksityiset yrittäjät voivat tehdä Alkon kanssa sopimuksen alkoholin tuotannosta, viennistä ja anniskelusta. Toiminta tapahtuu tällöin kuitenkin Alkon lukuun. Alkon viranomaistehtä-

viin kuuluu näissä tapauksissa, että Alko hoitaa näihin toimintoihin liittyvän lupahallinnon, valvonnan ja sopimusrikkomusten sanktioinnin.

Alkoholilainsäädäntöön ei ole tehty suuria muutoksia vuoden 1968 uudistuksen jälkeen. Alkoholipoliittisesti näkyvin muutos on vuonna 1977 voimaan tullut alkoholijuomien mainontakielto. Keskeisiä hallinnollisia muutoksia ovat raittiustyöhön liittyvien säännösten irrottaminen alkoholilaista sekä kunnallisen alkoholitarkastuksen lakkauttaminen ja tämän toiminnan siirtäminen lääninhallitusten hoidettavaksi.

Varsinaiseen alkoholilainsäädäntöön kuuluvat alkoholilaki, asetus alkoholijuomista (644/68), asetus väkiviinasta ja alkoholivalmisteista (738/68), asetus denaturoiduista alkoholipitoisista aineista ja denaturoimisesta (739/68), asetus alkoholijuomien myynnistä Suomen ja ulkomaiden välillä kulkevissa suomalaisissa aluksissa (729/68) sekä asetus alkoholijuomien anniskelusta kansainvälisessä yhdysliikenteessä olevassa junassa (986/78). Lisäksi varsinaiseen alkoholilainsäädäntöön kuuluu laki keskioluesta, asetus keskioluesta (645/68) sekä laki aavalta mereltä tapahtuvan väkijuomien salakuljetuksen ehkäisemisestä (135/32). Alkoholilainsäädäntöön läheisesti liittyvät laki päihdeolojen kehitystä koskevan kertomuksen antamisesta eduskunnalle (254/87) sekä laki alkoholiuomaverosta (869/79) ja laki olutverosta (877/79).

Alkoholipitoisten aineiden määritelmät

Alkoholipitoisten aineiden määritelmät ovat alkoholilain 1 §:ssä. Sen mukaan alkoholipitoisia aineita ovat sellaiset aineet ja tuotteet, joiden alkoholipitoisuus on yli 2,8 tilavuusprosenttia. Alkoholipitoisia aineita ovat alkoholiuomat, väkiviina ja alkoholivalmisteet.

Alkoholijuomat ovat nautittaviksi tarkoitettuja juomia, ja ne jaetaan alkoholipitoisuuden perusteella eri luokkiin. Lisäksi on määritelty oluen valmistuksessa sallitut raaka-aineet. Olut tulee valmistaa pääasiassa maltaista, humalista ja vedestä. Väkiviina on etyylialkoholin vesiliuos, jota ei ole tarkoitettu nautittavaksi. Muut alkoholipitoiset aineet kuin alkoholiuomat tai väkiviina ovat alkoholivalmisteita.

Alkoholilainsäädännössä ei ole alkoholiuomien raaka-aineita, lisäaineita tai valmistus-

menetelmiä koskevia määräyksiä olutta lukuunottamatta. Alkoholijuomia tai niiden valmistukseen käytettäviä raaka-aineita eivät myöskään koske elintarvikelainsäädännön määräykset.

Käytännössä alkoholijuomien määrittelyssä, kuvauksessa, esittelyssä sekä raaka- ja lisäaineita koskevissa määräyksissä noudatetaan alkoholilain 1 §:n lisäksi soveltuvin osin elintarvikelainsäädäntöä. Alko säätelee yksityisen alkoholijuomateollisuuden raaka-aineita ja tuotantoa valmistussopimuksen ehtojen avulla. Alkoholijuomien nimistö vastaa pääosin Euroopan yhteisöjen (EY) lainsäädäntöä.

Alkoholipitoinen aine on denaturoitua, kun siihen on lisätty sosiaali- ja terveysministeriön määräämiä aineita siinä tarkoituksessa, että aine olisi nautittavaksi kelpaamatonta. Alkoholipitoinen aine on denaturoitua myös silloin, kun ministeriö on aineen koostumuksen perusteella hyväksynyt tuotteen sellaiseksi aineeksi. Denaturoituja alkoholipitoisia aineita koskevat säännökset ovat denaturoiduista alkoholipitoisista aineista ja denaturoimisesta annetussa asetuksessa.

Alkoholiyhtiön yksinoikeudet ja siitä tehdyt poikkeukset

Alkoholimonopolin laajuus on säännelty alkoholilain 2—4 §:ssä. Lain 2 §:n mukaan alkoholijuomien ja väkiviinan valmistus, maahan tuonti, maastavienti ja myynti ovat laissa säädettyin poikkeuksin alkoholiyhtiön (Oy Alko Ab) yksinoikeutena. Lain 3 §:n mukaan kotitaloudessa on oikeus valmistaa muussa kuin myyntitarkoituksessa olutta ja viiniä. Keskioluesta säädetään lain 4 §:n mukaan erikseen. Keskiolutta sääntelee keskioluesta annettu laki, jäljempänä keskiolutlaki. Poikkeus monopoliperiaatteesta on myös Alkon oikeus antaa alkoholijuomien ja väkiviinan valmistus sekä alkoholijuomien anniskelu muiden tehtäväksi.

Oluen kotivalmistus on käytännössä vapaita. Viinien valmistuksessa sallitaan vain tuoreiden tai kuivattujen raaka-aineiden käyttö. Kotivalmisteisten juomien väkeväminen on kokonaan kielletty.

Alkoholijuomien hintojen sekä alkoholijuomien anniskelusta tulevan korvauksen määrää alkoholilain 11 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan alkoholiyhtiön hallintoneuvosto. Alkon hallintoneuvosto vahvistaa myös keskiolu-

en vähittäismyyntihinnan tai sen määräytymisperusteen keskiolutlain 18 §:n nojalla sekä tukumyyntihinnan tai sen määräytymisperusteen lain 25 §:n nojalla ja anniskeluhinnan tai sen määräytymisperusteen lain 31 §:n nojalla.

Alkoholilain johtava periaate

Alkoholilain 5 §:n mukaan ”alkoholiasioita hoidettaessa ja järjestettäessä on pyrittävä siihen, että alkoholista aiheutuvat haitat ja vauriot muodostuvat mahdollisimman vähäisiksi”. Tämä lain niin sanottu periaatepykälä asettaa laissa tarkoitetuille toimintoille ensisijaisesti sosiaalisen ja terveydellisen lähtökohdan.

Alkoholiyhtiö ja sen hallinto

Alkoholiyhtiötä ja sen hallintoa sääntelee yleislakina osakeyhtiölaki (734/78) sekä yleislain syrjäyttävinä erityislakeina alkoholilaki ja keskiolutlaki. Alkoholilain 2 luvussa ovat alkoholiyhtiötä koskevat erityiset säännökset. Seuraavassa lailla tarkoitetaan alkoholilakia.

Lain mukaan Alkon osakkeet omistaa valtio kahta osaketta lukuunottamatta. Määräys yksityisistä omistajista johtuu siitä, että vanhan osakeyhtiölain mukaan osakeyhtiössä tuli olla kolme osakasta, joten valtio ei voinut yksin omistaa kaikkia osakkeita. Alkon yhtiöjärjestyksen mukaan yhtiön nimi on Oy Alko Ab. Yhtiön osakepääoma on 9,6 miljoonaa markkaa, ja osakkeiden nimellisarvo on korkeintaan 7 prosenttia osakepääomasta.

Alkon vuosivoitto on suoritettava valtiolle sen jälkeen, kun siitä on erotettu osinko. Perimänsä alkoholijuomaveron Alko tilittää valtiolle kuukausittain. Vuosivoittoa maksetaan valtiolle ennakolta, käytännössä kuukausittain. Muiden alkoholijuomien kuin oluen verokynnyksenä on Alkon myymälä.

Lain mukaan alkoholiyhtiöllä on johtokunta ja hallintoneuvosto. Johtokunnasta ja sen tehtävistä on laissa yleismaininta. Hallintoneuvoston tehtävät on laissa lueteltu hyvin tarkasti.

Alkon hallituksena toimivan johtokunnan jäseniä ovat yhtiön pääjohtaja ja enintään kuusi muuta johtajaa. Johtokunnan kokouksissa saavat jäsenten lisäksi olla puheoikeuksin läsnä sosiaali- ja terveysministeriön sekä valtiovarainministeriön eudustaja ja hallintoneuvoston keskuudestaan valitsevat edustajat. Minis-

teriöiden edustajilla on oikeus siirtää ensimmäistä kertaa esillä oleva asia seuraavaan kokoukseen.

Hallintoneuvosto on paitsi tavanomaisen osakeyhtiön hallintoelin myös suomalaisesta alkoholipolitiikasta päättävä hallintoviranomainen. Hallintoneuvoston tehtävistä on lisäksi säädetty alkoholiyhtiön hallintoneuvoston johtosäännöstä annetussa asetuksessa (625/68).

Valtioneuvosto määrää hallintoneuvoston jäsenet kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Kokoonpano on seurannut poliittisia voimasuhteita. Hallintoneuvoston kokouksissa saavat jäsenten lisäksi lain mukaan olla läsnä puheoikeuksin sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön edustaja ja johtokunnan jäsenet. Ministeriöiden edustajilla on hallintoneuvoston kokouksissa sama oikeus asian siirtämiseen kuin johtokunnan kokouksissa.

Päihdeolojen kehitystä koskevan kertomuksen antamisesta eduskunnalle annetun lain mukaan mainittuun valtioneuvoston kertomukseen sisällytetään alkoholiyhtiön kertomus alkoholilojen kehityksestä. Valtioneuvosto valvoo yhtiötä myös asettamalla tilintarkastajat, vahvistamalla tilinpäätöksen ja myöntämällä vastuuvapauden. Päätös yhtiön toiminnan ulottamisesta uusille aloille on alistettava valtioneuvoston hyväksyttäväksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja valtiovarainministeriö osallistuvat yhtiön hallintoon myös siten, että niiden kanssa on aina neuvoteltava alkoholijuomien hintojen määrittämisestä. Alkon teollisilla tulosyksiköillä on raportointivelvollisuus kauppa- ja teollisuusministeriölle ja yksi Alkon tilintarkastajista on ministeriön edustaja.

Alkoholiasioiden viranomaistehtävät

Alkoholilain mukaan Alkolla on päävastuu välittömistä viranomaistehtävistä. Sosiaali- ja terveysministeriöllä on yleisvastuu näistä tehtävistä sekä eräitä lähinnä kansainväliseen liikenteeseen liittyviä välittömiä viranomaistehtäviä. Muita lain mukaisia viranomaisia ovat lähinnä kunnat, lääninhallitukset ja poliisi.

Alkoholilain ja keskiolulain mukaan Alkon viranomaistehtävät jakautuvat siten, että tärkeimmiksi katsotut päätökset tekee Alkon hallintoneuvosto ja muut päätökset alkoholiyhtiö. Esimerkiksi keskioluen anniskeluluvan myön-

tää ja peruuttaa alkoholiyhtiö, kun taas alkoholilain mukaisen anniskeluluvan myöntää ja peruuttaa hallintoneuvosto.

Kun lain mukaan jonkin tehtävän hoitaminen kuuluu ”alkoholiyhtiölle”, yhtiö on voinut vapaasti päättää, kenelle päätöksentekovaikutus annetaan. Esimerkiksi keskioluen lupa-asioissa päätös tehdään paikallistasolla sekä määrätään lievät seuraamukset myyntirikkeistä. Ankarat seuraamukset määrätään alkoholiyhtiön keskushallinnossa.

Hallintoneuvosto on viranomaisasioissa myös valituselin. Hallintoneuvostoa alemmalla tasolla tehtyyn päätökseen voidaan hakea hallintoneuvostolta oikaisua. Oikaisua voidaan hakea vain siinä tapauksessa, että toimenpiteen voidaan katsoa loukkaavan asianomaisen yksityistä oikeutta. Muussa tapauksessa valitus käsitellään kantelunluontoisena. Hallintoneuvosto tutkii asian sekä laillisuus- että tarkoituksenmukaisuusvalituksena.

Hallintoneuvoston viranomaispäätökseen taikka sen oikaisuasiaa koskevaan päätökseen voidaan hakea muutosta sosiaali- ja terveysministeriöltä. Tällöin on kysymyksessä varsinaisen hallinto-oikeudellinen laillisuusvalitus. Ministeriön päätöksestä on jatkovalitusoikeus korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Jos hallintoneuvosto vastoin kunnan kantaa päättää perustaa kuntaan Alkon myymälän tai myöntää anniskeluoikeuden, päätös on alistettava sosiaali- ja terveysministeriön ratkaistavaksi.

Viranomaistehtäviä hoitaessaan Alko toimii välillisen valtionhallinnon toimielimenä. Alkoholilainsäädännöstä puuttuvat kuitenkin lähes täysin menettelysäännökset. Säännöksiä ei ole esimerkiksi esteellisyydestä, asianomaisen kuulemisesta eikä päätösten perustelemisesta. Samoin puuttuvat muutoksenhakumenettelyä koskevat menettelysäännökset. Yhtiössä on noudatettu niitä periaatteita, joita julkisen vallan käytössä yleensä noudatetaan asianomaisen oikeusturvan varmistamiseksi. Ohjeina pidetään lähinnä hallintomenettelylakia (598/82), vaikka sitä ei Alkoon sovelletakaan, sekä muutoksenhausta hallintoasioissa annettua lakia (154/50).

Alkoholijuomien ja väkiviinan valmistus

Alkon hallintoneuvosto voi alkoholilain 22 §:n mukaan antaa alkoholijuomien ja väki-

viinan valmistukseen oikeuden sille, jolla har- kitaan olevan siihen tarvittavat edellytykset ja vaadittava luotettavuus. Keskiolutilain 5 § on asiallisesti samansisältöinen.

Yksityinen alkoholijuomateollisuus toimii Alkon luvalla ja Alkon lukuun. Yritykset eivät siis omista valmistamia tuotteita, vaan toi- mivat Alkon alihankkijoina yhtiöltä saatavaa valmistuskorvausta vastaan. Valmistuksen eho- doista sovitaan Alkon ja yrityksen välisellä valmistussopimuksella. Järjestelmän nojalla Al- ko säätelee ja valvoo valmistajien toimintaa myös niiltä osin kuin alkoholilaisissa ei ole valvontaa koskevia määräyksiä.

Käytännössä työnjako on sellainen, että yk- sityiset yrittäjät valmistavat oluet, long drink -juomat sekä lähinnä kotimaisiin marjoihin ja hedelmiin perustuvat viinit, katkerot ja liköörit. Alko valmistaa muut väkevät juomat ja viinit sekä jatkokäsittelee ja pullottaa ulkomailta astiatavarana tuodut juomat. Työnjako ei kui- tenkaan muun muassa liköörien osalta ole yksiselitteinen. Väkiwiinaa valmistaa ainoas- taan Alkon Koskenkorvan tehdas.

Alkoholijuomien ja väkiwiinan maahantuonti

Poikkeuksista Alkon yksinoikeuteen alkoho- lijuomien tuontiin säädetään alkoholilain 27 §:ssä ja keskiolutilain 11 §:ssä. Ulkomailta saapuva matkustaja saa tuoda mukanaan alkoho- lijuomia omaa tarvetta varten maksutta ase- tuksella säädetty määrän. Poikkeus yksin- oikeudesta ovat myös diplomaattista käyttöä ja kauppaedustajien näytteitä koskevat säännök- set. Ulkomailta voidaan myös lähettää lahja- tai muita lähetyksiä, jotka voidaan luovuttaa vastaanottajalle, jos määrä on pienehkö. Näistä lähetyksistä sekä maksutta tuotavan määrän ylittävistä juomista on maksettava alkoholiyhtiölle Alkon hallintoneuvoston määrämä mak- su. Maksun avulla pyritään juoman loppuhinta nostamaan kotimaan vähittäismyyntihinnan tasolle. Siitä, milloin kysymyksessä on pienehkö määrä, säädetään alkoholijuomista annetussa asetuksessa.

Alkoholijuomista annetussa asetuksessa ra- joitetaan matkustajien oikeus tuontiin omaa tarvetta varten seitsemäksi litraksi olutta ja seitsemäksi litraksi muita alkoholijuomia. Li- säksi keskiolutasetuksen nojalla saa tuoda seit- semän litraa keskiolutta. Maksuitta saa maa- han tuoda kaksi litraa olutta ja kaksi litraa

muita alkoholijuomia, joista yksi litra saa olla väkeviä juomia. Verotta ostettuja alkoholi- juomia saa tuoda alle 24 tuntia kestäneiltä matkoilta vain, jos matkalta saavutaan lentäen.

Alko ei voi antaa poikkeuksia alkoholi- juomien yleiseen maahantuontiin liittyvään yk- sinoikeuteensa. Alkon tuotevalikoimaan otetta- vat juomat yhtiö valikoi laadullisin ja taloudel- lisin kriteerein. Käytännössä kuitenkin Alko on antanut myös anniskeluravintoloille mahdolli- suuden hankkia ulkomailta viinejä. Näissä ta- pauksissa Alko kuitenkin toimii aina muodol- lisenä maahantuojana ja päättää veron mää- räämiseen tarvittavasta hinnasta. Näissä ta- pauksissa kuljetuksiin liittyvät järjestelyt voi- daan hoitaa myös muutoin kuin Alkon välityk- sellä.

Poikkeuksista Alkon yksinoikeuteen tuoda väkiwiinaa säädetään alkoholilain 64 §:ssä. Merkittävin poikkeus on yksityisen teollisuus- yrityksen oikeus tuoda väkiwiinaa, jos se käyt- tää sitä toiminnassaan suurehkoissa määrin raaka- tai apuaineena. Sosiaali- ja terveysto- ministeriön tulkinnan mukaan suurehko määrä tarkoittaa 50 000—100 000 kilon vuotuista käyttöä.

Alkoholivalmisteiden maahantuonti ei väki- wiinasta ja alkoholivalmisteista annetun asetuk- sen mukaan ole Alkon yksinoikeus, mutta tuontiin tarvitaan alkoholiyhtiön suostumus. Matkustajilla on oikeus tuoda valmisteita pie- niä määriä omaan käyttöön.

Alkoholijuomien ja väkiwiinan maastavienti

Alkoholijuomien vientiä koskevat poikkeuk- set Alkon yksinoikeudesta ovat alkoholilain 28 §:ssä ja keskiolutilain 12 §:ssä. Alkon suostu- muksella vientiä saa harjoittaa se, jolla on oikeus tehdasmaisesti valmistaa alkoholi- juomia. Erityisistä syistä Alko voi antaa suos- tumuksen vientiin myös muussa tapauksessa. Matkustajalla on oikeus maastavientiin omaa tarvetta varten. Laivakauppiaat saavat viedä maasta muonitusvarastoissa olevia juomia.

Käytännössä Alko on antanut aina alkoho- lijuomia valmistaville teollisuudenharjoittajille suostumuksen maastavientiin. Tarvittaessa myös muut elinkeinonharjoittajat ovat saaneet viedä alkoholijuomia esimerkiksi messu- tai näyttelytoiminnan yhteydessä. Alkoholijuomis- ta annetun asetuksen mukaan omaan tarpee- seen saa viedä 12 litraa vahvaa olutta ja 5 litraa

muuta alkoholijuomia. Keskiolutilain mukaan myös keskiolutta saa viedä omaa tarvetta varten. Määrästä ei ole kuitenkaan asetuksella tarkemmin säädetty. Ulkomailla olevalle vastaanottajalle saa lähettää alkoholijuomia samat määrät kuin saa viedä omaa tarvetta varten. Keskiolutta saa vastaavasti lähettää keskioluesta annetun asetuksen mukaan 12 litraa.

Väkiviinaa saa alkoholilain 65 §:n mukaan alkoholiyhtiön lisäksi viedä maasta myös se, jolle Alkon hallintoneuvosto on antanut valmistusoikeuden. Jokaisesta vientierästä on kuitenkin tehtävä Alkolle ilmoitus. Tällä hetkellä Suomessa ei ole muita väkiviinan valmistajia kuin Alko.

Alkoholijuomien tukkumyynti

Alkoholilaisissa ei ole säännöksiä tukkumyynnistä. Niitä ei ole pidetty tarpeellisina, koska vähittäismyynti ja anniskelu ovat Alkon yksinoikeuksia. Sen sijaan keskiolutilain 23 §:ssä säädetään, että alkoholiyhtiön lisäksi keskioluen tukkumyyntiä saa harjoittaa se, jolle alkoholiyhtiön hallintoneuvosto on antanut siihen oikeuden.

Tukkuasiakasluonteisesti toimiva ravintolala myy alkoholijuomia Alkon lukuun. Tämä on tulkittu siten, että Alko omistaa anniskelutavat alkoholijuomat ja maksaa ravintolalle ainoastaan anniskelukorvauksen. Korvauksen suuruuden yläraja määräytyy Alkon määrittelemän korkeimman anniskeluhinnan mukaan. Ravintoloiden Alkolle alkoholijuomista maksama hinta on sama kuin juoman vähittäismyynnihinta Alkon myymälöissä. Tukkualennuksia ei anneta. Varsinaiseksi tukkumyynniksi voidaan katsoa vain alkoholijuomien erityismyynti, jossa tietyille asiakkaille myydään alkoholijuomia erityisehdoin ja -hinnoin. Erityismyynnistä on säädetty alkoholilain 57—59 §:ssä

Keskioluen tukkumyynnioikeuden saa olutta valmistava yritys aina valmistusluvan yhteydessä. Tämän lisäksi tukkumyynnioikeus on myös eräillä tukkukauppiilla, lähinnä kaupan keskuksilla. Tukkumyyntijärjestelmästä huolimatta Alko määrää myös keskioluelle sen hinnan, joka vähittäismyymälän tai anniskelupaikan on oluesta maksettava. Oluen tukkumyynti ei voi käydä hintakilpailua tai antaa tukkualennuksia. Oluen tukkumyynti on siten käytännössä vain jakeluun liittyvien järjestelyjen hoitamista.

Alkoholijuomien vähittäismyynti

Alkoholiyhtiön vähittäismyyntimonopoli käsittää kaikki muut lain määrittelemät alkoholijuomat paitsi keskioluen, jota on mahdollista myydä myös elintarvikemyymälöissä.

Alkoholilaki sisältää yksityiskohtaiset määräykset alkoholijuomien vähittäismyynnistä. Määräyksiä voi kuitenkin olla myös alemman asteisissa säädöksissä. Lisäksi Alkolla ja sen hallintoneuvostolla on lain mukaan laajat valtuudet antaa erillismääräyksiä jo säännellyistäkin asioista. Alkoholijuomien vähittäismyynnistä ovat säännökset alkoholilain 29—38 §:ssä sekä keskiolutilain 13—22 §:ssä.

Alkoholimyymälän perustamiseen kunnan alueelle tulee pyytää kunnanvaltuuston yleisuostumus. Suostumus on pyydetävä myös keskioluen vähittäismyyntiä varten. Kunnanhallitukselta on vielä pyydetävä lausunto ennen yksittäisen alkoholimyymälän perustamista. Kunnanhallitus ottaa lausunnossaan kantaa myös myymälän tarpeellisuuteen ja sijaintiin. Mikäli Alko haluaa kunnan lausunnon vastaisesti perustaa myymälän kuntaan, päätös on alistettava sosiaali- ja terveysministeriön ratkaistavaksi. Käytännössä tällaisia tapauksia ei ole ollut. Keskiolutilupien yhteydessä kunnan lausuntoa ei tarvita.

Alkoholiliikkeiden aukioaloajat ovat sidoksissa muiden kauppojen aukioaioaikoihin siten, että alkoholiyhtiön hallintoneuvosto voi päättää näissä rajoissa aukioaloajasta tarkemmin. Laissa on myös lueteltu sellaiset päivät, jolloin alkoholiliikkeiden tulee olla kiinni.

Velaksimyynti muille kuin yhteisöille on kielletty. Lisäksi laissa on asetettu ikäraajat sekä ostajalle että myyjälle. Alkoholijuomaa ei saa myydä ilmeisesti alkoholin vaikutuksen alaiselle eikä silloin, kun myynnin seurauksena on ”aihetta olettaa väärinkäyttöä”. Lain mukaan Alkon hallintoneuvosto määrää alkoholijuomien vähittäismyynnihinnat.

Keskiolutkauppaa koskee keskiolutilain 4 §, joka vastaa sisällöltään alkoholilain periaatepykälää. Muutoin keskiolutkaupan harjoittamista käytännössä ei paljonkaan säädellä. Alko myöntää kekioluttavat ja valvoo myyntiä. Alkoholiyhtiöllä on laajat valtuudet säädellä myyntiä, sillä keskiolutilain 15 §:n mukaan alkoholiyhtiö voi antaa oikeuden vähittäismyynniin ”asettaminsa ehdoin”.

Alkoholijuomien anniskelu

Alkoholilain 39 §:n mukaan alkoholijuomien anniskelua saa harjoittaa ainoastaan alkoholiyhtiö ja se, jolle yhtiön hallintoneuvosto on antanut anniskeluoikeuden. Keskioluen anniskelua koskevat säännökset ovat keskiolulain 26—34 §:ssä.

Käytännössä Alko ei nykyisin suoranaisesti harjoita anniskelutoimintaa. Alko on kuitenkin ollut anniskelutoiminnassa mukana tytäryhtiöidensä kautta. Tällainen yhtiö on hotelli- ja ravintolatoimintaa harjoittava Arctia Oy, jonka osuus anniskeluravintoloiden liikevaihdosta on noin kuusi prosenttia.

Alko hoitaa lähinnä vain anniskeluun liittyviä viranomaistehtäviä. Alko myöntää luvat, määrää anniskelukorvauksen, antaa toimintaa koskevia ohjeita, kerää tietoja sekä valvoo toimintaa ja määrää rikkomuksista aiheutuvat seuraamukset. Keskioluen anniskeluluvat myöntää alkoholiyhtiö. Alkoholilain alaiset anniskeluluvat myöntää alkoholiyhtiön hallintoneuvosto.

Alkoholilain alaisia alkoholijuomien anniskelulupia myönnettäessä käytetään alkoholipoliittista tarveharkintaa. Tarveharkinta on ollut merkittävä alkoholipoliittinen väline, jolla on voitu vaikuttaa perustettavien ravintoloiden määrään ja laatuun sekä alkoholijuomien saatavuuteen.

Alkoholilain mukaisen anniskeluluvan haltija harjoittaa anniskelutoimintaa Alkon lukuun. Ravintoloitsija ei näin ollen omista anniskeluaan juomia. Alko luovuttaa juomat anniskeltaviksi ja maksaa tästä toiminnasta anniskelukorvauksen.

Alkon hallintoneuvosto määrää lain mukaan alkoholijuomien anniskelusta tulevan korvauksen suuruuden tai sen määräytymisperusteet. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että hallintoneuvosto määrää anniskeltavien alkoholijuomien vähimmäis- ja enimmäishinnat. Ravintolat on jaettu eri luokkiin, ja näille luokille on määrätty omat hintaryhmänsä. Ravintoloitsija voi vapaasti hinnoitella tuotteensa annetuissa rajoissa. Ravintoloitsija maksaa juomista Alkolle niiden vähittäismyyntihinnan.

Keskioluluvan myöntäminen on sidottua harkintaa, jolloin lupa tulee myöntää jokaiselle, joka täyttää asetetut ehdot. Pääasialliset ehdot ovat poliisipiirin päällikön suostumus ja se, että kysymyksessä on ravitsemusliike. Koska alkoliyhtiö myöntää anniskeluoikeuden ”aset-

taminsa ehdoin”, se on voinut muun muassa tämän valtuutuksen nojalla alkoholipoliittisen tilanteen mukaan kiristää tai löysätä keskioluen anniskelukäytäntöä.

Keskioluen anniskelija ei toimi Alkon lukuun. Anniskeluoikeuden haltija siis omistaa anniskelemansa oluet. Alko määrää kuitenkin myös keskioluen minimi- ja maksimianniskeluhinnan. Samaten Alko määrää keskioluen vähittäismyynti- ja tukkumyyntihinnan sekä valmistuskorvauksen. Keskioluen hinnoittelusta päättää Alkon hallintoneuvosto.

Alkoholilain alainen anniskelu on tarkkaan säänneltyä. Laissa on hyvin yksityiskohtaiset anniskelua koskevat säännökset. Tämän lisäksi todetaan, että alkoholiyhtiö tai sen hallintoneuvosto voi harkintansa mukaan antaa tarkempia määräyksiä sekä laissa säädellyistä että myös muista anniskeluun liittyvistä asioista. Alkoholiyhtiö ja sen hallintoneuvosto voi myös myöntää poikkeuksia monista anniskelusäännöksistä. Poikkeuksia voidaan myöntää esimerkiksi kulkuneuvoissa tapahtuvaa anniskelua koskeviin säännöksiin, kuten myös anniskeluaikoihin. Tämän lisäksi Alko on itse saattanut asettaa rajoituksia, joihin se voi myöntää poikkeuksia.

Käytännössä Alko tekee anniskeluoikeuden haltijan kanssa yksityisoikeudellisen anniskelusopimuksen. Sopimuksessa ovat toimintaa koskevat yksityiskohtaiset ehdot. Tämän lisäksi anniskelijaa velvoittavat yleiset säännökset ja määräykset.

Anniskelulupa on sidoksissa anniskelupaikkaan ja anniskelijaan siten, että myös anniskelupaikka ja anniskeluluvan haltijaa koskeviin muutoksiin tarvitaan lupa.

Alkon lisäksi myös kunnat hoitavat alkoholihallintoa. Kunnanvaltuustolta on pyydettyä yleissuostumus anniskelun aloittamiseen kunnassa. Keskioluen anniskeluun on pyydettyä vielä erillinen suostumus kunnanvaltuustolta. Lisäksi kunnanhallitukselta on pyydettyä lausunto anniskelupaikan tarpeellisuudesta ja sijainnista. Mikäli Alkon hallintoneuvosto myöntää luvan kunnanhallituksen lausunnon vastaisesti, asia on alistettava sosiaali- ja terveysministeriön ratkaistavaksi.

Käytännössä anniskeluluvan myöntämismenettely on sellainen, että kaikista hakemuksista ei pyydetä kunnan lausuntoa. Lausunto pyydetään vain sellaisista hakemuksista, joista Alko oman harkintansa mukaisesti aikoo esittää

Alkon hallintoneuvostolle myönteistä päätöstä. Lausunto pyydetään kunnalta, ennen kuin asia viedään hallintoneuvostoon.

Kunnanhallituksen lausuntoa ei tarvita keskioluen anniskelulupaa myönnettäessä. Sen sijaan lain mukaan on tässä tapauksessa pyydetävä poliisipiiriin päällikön lausunto. Tämä lausunto ei ole sitova, mutta käytännössä lupa harvoin myönnetään, jos tämä lausunto on kielteinen.

Alkoholijuomien erityismyynti

Alkoholijuomien erityismyynnillä tarkoitetaan sellaista myyntiä, joka ei ole alkoholijuomaverosta annetussa laissa tarkoitettua alkoholijuomien vähittäismyyntiä tai luovutusta anniskeluun. Erityismyynti on siten vapautettu alkoholijuomaverosta.

Alkoholilain 57 ja 58 §:ssä on säädetty erityismyynnin ehdoista. Erityismyynti on mahdollista sosiaali- ja terveysministeriön määräämin ehdoin ja rajoituksin tieteelliseen, opetukseen tai lääkinnälliseen käyttöön sekä teollisuustarkoituksiin. Alkoholiyhtiön määräämin ehdoin myynti voi tapahtua myös ulkovaltojen diplomaattisille edustajille, uskonnollisia menoja varten tai sille, joka valmistaa alkoholijuomia. Erityismyyniksi luetaan myös myynti laivakauppiaille sekä alusten muonitukseen, jolloin se rinnastetaan vientiin.

Erityismyynti on muun myynnin tavoin Alkon monopoli lukuunottamatta laivakauppiaitten ja ulkomaan liikennettä harjoittavien toimintaa. Alkolla on myös mahdollisuus vapaasti määrätä erityismyynnissä olevien tuotteiden hinnat. Samankin tuotteen hinta voi olla erilainen riippuen siitä, mihin tarkoitukseen tuote myydään.

Erityismyyntiä koskevissa säännöksissä ei ole ostolupaa koskevia määräyksiä. Alkoholijuomien erityismyyntiä koskevista ehdoista annetussa sosiaali- ja terveysministeriön päätöksessä määrätään kuitenkin, että Alkon tulee selvittää tilaajan luotettavuus ja selvitys käytön tarpeellisuudesta. Käytännössä uusi asiakas hakee Alkolta lupaa ostaa alkoholijuomia erityismyynnissä. Hakemuksen hyväksymisen jälkeen asiakas pääsee ostajaluetteloon eikä tarvitse enää lupaa uusia ostoja varten.

Kansainvälistä liikennettä koskevat säännökset

Alkoholijuomien myyntiä kansainvälisessä

liikenteessä sääntelevät alkoholilain 59 §:n nojalla annetut asetus alkoholijuomien myynnistä Suomen ja ulkomaiden välillä kulkevilla suomalaisissa aluksissa ja asetus alkoholijuomien anniskelusta kansainvälisessä yhdysliikenteessä olevassa junassa.

Aluksia koskevan asetuksen eräät määräykset koskevat ainoastaan suomalaisia aluksia. Samalla reitillä voi kuitenkin olla ulkomaisia aluksia, joiden ei tarvitse noudattaa näitä määräyksiä. Suomalainen alus on tällöin kilpailutilanteessa eri arvoisessa asemassa ulkomaalaiseen alukseen nähden.

Alkoholijuomien mainonta

Alkoholijuomien mainontakielto tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1977. Alkoholilain 59 a §:n mukaan alkoholijuomien mainonta ja kuluttajiin kohdistuva muu alkoholijuomien myynninedistämistoiminta sekä niiden liittäminen muiden tuotteiden tai palvelujen mainontaan tai myynninedistämistoimintaan on kielletty.

Mainonnan yleiskiellosta on kaksi merkittävää poikkeusta. Mainonta on sallittua majotus- ja ravitsemisalalan ammattijulkaisuissa samoin kuin ulkomaisissa painokirjoituksissa, joiden pääasiallinen tarkoitus ei ole alkoholijuomien mainonta. Mainonta on sallittu myös alkoholijuomien anniskelu- ja vähittäismyyntipaikoissa.

Mainontakiellon välittömänä valvojana on Alko. Alkon hallintoneuvoston yhtenä tehtävänä on antaa sosiaali- ja terveysministeriön yleisten ohjeiden mukaisesti tarpeellisia ohjeita mainonnasta alkoholijuomien valmistajille ja anniskelijoille. Nämä ministeriön ja Alkon hallintoneuvoston antamat ohjeet ovat esimerkiksi ravintoloiden mainontarajojen kannalta hyvin merkittävät.

Käytännössä ongelmallisimpia kysymyksiä ovat olleet I-veroluokan oluen mainonta ja mainonnan valvonta, lehtien alkoholikirjoittelu sekä ravintoloiden ulkomainonta sitä koskevien ohjeiden uusimisen jälkeen.

Alkoholijuomien kuljetus ja hallussapito

Alkoholilain 6 luvussa ovat alkoholijuomien kuljetusta ja hallussapitoa koskevat säännökset. Lain 60 §:ssä säädetään alkoholikuljetusten

yhteydessä mukana pidettävästä asiakirjasta. Lain 61 §:ssä ovat muun muassa säännökset hallussapitoon ja kuljettamiseen oikeutetun iästä sekä sallitun juoman laadusta sekä käyttötarkoituksesta.

Väkiviina

Väkiviinasta ovat säännökset alkoholilain 7 luvussa. Säännökset koskevat väkiviinatehdasta, luvan antamista tehdasmaiseen väkiviinan valmistamiseen sekä luvan peruuttamista. Väkiviinan valmistaja saa tietyin edellytyksin käyttää valmistamaansa väkiviinaa omassa tuotannossaan. Muutoin väkiviinan valmistuksessa sovelletaan alkoholijuomien valmistusta koskevia lain 23—26 §:ää. Edelleen 7 luvussa säädetään väkiviinan maahan tuonnista ja maasta viennistä sekä luetellaan ne tahot, joille alkoholiyhtiö myy väkiviinaa. Lopuksi ovat vielä säännökset väkiviinan välittämisestä, kuljetuksesta sekä hallussapidosta.

Lain noudattamisen valvonta

Valvonnasta säädetään alkoholilain 8 luvussa. Lain 69 §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriö valvoo alkoholilainsäädännön noudattamista sekä sitä, että lääninhallitukset ja alkoholiyhtiöt suorittavat niille alkoholilain nojalla määrätty valvonta- ja muut tehtävät. Lain välitön valvonta säädetään 70 §:ssä laajasti Alkon tehtäväksi. Välittömään valvontaan kuuluu myös mainontaa ja markkinointia koskevan kiellon valvonta. Sosiaali- ja terveysministeriö valvoo kuitenkin alkoholijuomien myyntiä ja mainontaa Suomen ja ulkomaiden välillä kulkevilla suomalaisissa aluksissa.

Lain 71 §:n mukaan myös lääninhallitukset, poliisi, rajavartiolaitos ja tullilaitos kuuluvat valvontajärjestelmään omien toimialojensa osalta. Sosiaali- ja terveysministeriö antaa lain 75 §:n nojalla yleiset ohjeet lääneille läänin alueella suoritettavaa valvontaa varten. Lain 72 §:ssä veloitetaan alkoholiyhtiöt antamaan sosiaali- ja terveysministeriölle tiedoksi yhtiön antamat vähittäismyyntiä ja anniskelun hoitoa ja valvontaa sekä mainontaa koskevat ohjeet. Ministeriölle on annettava tiedoksi myös välitöntä valvontaa koskevat määräykset ja ohjeet. Vähittäismyyntiä, anniskelua sekä mainontaa koskevat kiellot on Alkon toimitettava tiedoksi myös lääninhallituksille.

Alkoholilain 77 §:ssä säädetään sosiaali- ja

terveysministeriön, lääninhallituksen ja alkoholiyhtiön virkamiesten oikeudesta päästä tarkastamaan alkoholilaisissa tarkoitettua valmistuspaikkaa, työpaikkaa, myyntipaikkaa tai muuta sellaista paikkaa sekä näissä paikoissa olevia asiakirjoja. Oluttehtaan tarkastuksessa sama oikeus on myös tullilaitoksen virkamiehellä.

Lisäksi säädetään eräiden henkilöiden velvollisuudesta antaa edellä mainittua tarkastusta varten tarvittavat tiedot sekä välineet ja näytteet sekä tarkastuksen toimittajan salassapitovelvollisuudesta.

Poliisimiehellä on 78 §:n mukaan oltava tarvittaessa esteetön pääsy anniskelu- tai myyntipaikkaan. Valvonnan yhteydessä havaituista epäkohdista on 79 §:n mukaan ilmoitettava asianomaiselle viranomaiselle. Lain 80 §:ssä on säädetty tarkastusta toimittavan virkamiehen oikeudesta saada virka-apua.

Rangaistukset ja muut seuraamukset

Alkoholilain 9 luvussa rangaistaviksi teoiksi on säädetty luvaton alkoholipitoisen aineen valmistus, alkoholipitoisen aineen salakuljetus, alkoholipitoisen aineen välittäminen sekä myyminen, kuten myös alkoholipitoisen aineen välittäminen ilman palkkiota. Edelleen voidaan alkoholilain mukaan rangaistus tuomita alkoholijuoman laittomasta hallussapidosta, väkiviinan laittomasta hallussapidosta sekä alkoholijuoman hallussapitorikkomuksesta. Lisäksi säädetään vielä ankarampi rangaistus kaikista edellä mainituista rikoksista silloin, kun teko on tehty ammattimaisesti.

Rangaistavia tekoja alkoholilain mukaan ovat myös alkoholipitoisen aineen luvattoman valmistamisen edistäminen, alkoholipitoisen aineen valmistuskojeen hallussapito sekä houkutteleminen alkoholipitoisen aineen valmistukseen. Myös rikoksessa käytetyn kuljetusvälineen omistajaa voidaan rangaista. Laissa on yleissäännös, jonka mukaan sitä, joka muulla kuin 9 luvussa sanotulla tavalla rikkoo alkoholilakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä, tulee rangaista niin ikään.

Rikoksen tuottama taloudellinen hyöty on 94 §:n mukaan tuomittava menetetyksi siten kuin rikoslaisissa säädetään. Alkoholilain 95 §:ssä ovat varsin yksityiskohtaiset säännökset siitä, mitä voidaan tuomita menetetyksi. Lain 96 §:ssä säädetään niistä edellytyksistä, joilla pidättämiseen oikeutettu virkamies saa hävittää

sellaisen omaisuuden, joka voidaan takavarikoida. Eräissä tapauksissa suuri määrä takavarikoitua alkoholiuomaa voidaan antaa alkoholiyhtiön haltuun 97 §:n mukaan.

Erinäiset säännökset

Alkoholilain 10 luvussa ovat erinäiset säännökset. Tässä luvussa ovat muun muassa yksityiskohtaiset säännökset siitä, missä tapauksissa alkoholiuoman ja väkiviinan nauttiminen on kielletty, sekä sitä koskevat poikkeukset. Tämän lainkohdan nojalla esimerkiksi paikan vastaava hoitaja, järjestysmies taikka kuljettaja tai junailija eivät saa sallia alkoholiuoman nauttimista eräissä paikoissa. Näillä henkilöillä on oikeus myös ottaa aine pois kiellon rikkooneelta. Lain mukaan poliisipiirin päällikkö voi myöntää poikkeuksia alkoholiuoman nauttimiskieltoon esimerkiksi perhejuhlan yhteydessä.

Valtiolle tuomittu alkoholiuoma tai väkiviina luovutetaan lain mukaan alkoholiyhtiölle. Lisäksi säädetään juopuneen tai laitokseen otettavan hallussa olevan alkoholiuoman ja väkiviinan pois ottamisesta ja hävittämisestä.

Erinäisissä säännöksissä määritellään lisäksi, milloin eräät alkoholilaisissa mainitut rikokset käsitellään tullirikoksina, sekä määrätään, milloin omaisuuden menettämistä koskeva asia voidaan ratkaista haastetun poissa ollessa.

Se, joka katsoo alkoholiyhtiön toiminnassa loukatun yksityistä oikeuttaan, saa lain mukaan hakea hallintoneuvostolta oikaisua sellaiseen toimenpiteeseen. Tässä asiassa tehdystä hallintoneuvoston päätöksestä on jatkovalitus-oikeus sosiaali- ja terveysministeriöön määräajassa.

Edelleen säädetään, että vastoin kunnanhallituksen lausuntoa tehty hallintoneuvoston päätös on alistettava sosiaali- ja terveysministeriön vahvistettavaksi. Muutoin alkoholilain perusteella tehtyyn hallintoviranomaisen päätökseen saa hakea muutosta siten kuin muutoksenhausta hallintoasioissa on säädetty. Erinäisiin säännöksiin sisältyy vielä aluksen määritelmä.

2.1.2. Kemikaalit

Kemikaaleista säädetään kemikaalilaisissa (744/89) ja sen nojalla annetuissa säännöksissä ja määräyksissä. Lain tarkoituksena on ehkäis-

tä ja torjua kemikaalien aiheuttamia terveys- ja ympäristöhaittoja. Kemikaalilain valvontaan osallistuvat sosiaali- ja terveysministeriön lisäksi myös ympäristöministeriön, kauppa- ja teollisuusministeriön sekä työministeriön hallinnonalat. Kemikaalilaki on esitelty sosiaali- ja terveysministeriöstä. Ministeriölle kuuluu myös kemikaalilain valvonnan ylin johto ja ohjaus terveyshaittojen ehkäisemisen ja torjunnan osalta. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa luettelon yleisimmistä vaarallisista aineista, antaa määräyksiä kemikaalien luokituksesta, varoitusmerkinnöistä, päällyksistä ja uusien aineiden ilmoitusmenettelystä sekä esittelee valtioneuvostolle kemikaalien aiheuttamien terveyshaittojen ehkäisemiseksi annettavat kiellot ja rajoitukset. Sosiaali- ja terveysministeriön organisaatiouudistuksen jälkeen sosiaali- ja terveysministeriö on hoitanut myös lain toimeenpanoon liittyviä tehtäviä. Tällaisia ovat muun muassa uutta ainetta koskevan ilmoituksen käsittely, määrääminen huumaavista kemikaaleista ja vaarallisten kemikaalien vähittäismyynnistä, kiireellisessä tapauksessa määrääminen kemikaalien terveyshaittoja koskevista kielloista ja rajoituksista, kemikaalien ominaisuuksia tutkivien testauslaboratorioiden hyväksyminen sekä kemikaalirekisterin eräistä osarekistereistä vastaaminen. Lisäksi kansanterveyslaitos arvioi kemikaalilain nojalla suojauskemikaalien vaarallisuuden terveydelle.

Sosiaali- ja terveyshallituksesta ministeriöön siirretyistä tehtävistä lähes kaikki ovat sellaisia, jotka kuuluisivat valtioneuvoston antaman teknillisen tarkastustoiminnan kehittämistä koskevan periaatepäätöksen mukaan ministeriön alaisen keskushallinnon palveluyksikön hoidettavaksi. Tällaisia tehtäviä ovat ilmoitusten ja hakemusten käsittelyt, lupien myöntäminen, rekisterien ylläpito ja muut vastaavat operatiiviset tehtävät.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan lisäksi kemikaalivalvonta jakautuu maassamme neljän muun ministeriön hallinnonaloille. ETA-sopimuksen toimeenpanon vuoksi on ehdotettu hajallaan olevien kemikaalivalvonnan valtakunnallisten valvontatehtävien keskittämistä harvempiin yksiköihin.

2.1.3. Tupakkatuotteet

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/76), jäljempänä tupakkalaki,

noudattamisen yleinen ohjaus ja valvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle. Läänin alueella ohjauksesta ja valvonnasta sekä tupakatehtaiden tarkastuksesta huolehtii lääninhallitus ja paikallisena valvontaa suorittavana viranomaisena toimii kansanterveyslaissa (66/72) tarkoitettu kunnan määräämä monijäseninen toimielin. Yleiset tutkimus-, seuranta- ja valistustehtävät kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle ja paikallisesta tupakoinnin vähentämistä koskevasta valistustoiminnasta huolehtivat kansanterveyslaissa ja raittiustyölaissa (828/82) tarkoitetut kunnan määräämät monijäseniset toimielimet.

Jos tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myynnissä tai muussa luovutuksessa on rikottu tupakkalain varoitus- ja muita merkintöjä koskevia säännöksiä taikka tupakkatuotteen, tupakkajäljitelmän tai tupakointivälineen mainonnassa tai muussa myyminen edistämistoiminnassa on menetetty kyseisen lain säännösten vastaisesti, sosiaali- ja terveysministeriö voi kieltää jatkamasta tai uudistamasta säännösten vastaista toimintaa. Kieltoa on tehostettava uhkasakolla, jollei sitä ole erityisestä syystä pidettävä tarpeettomana.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi myös kieltää tupakkatuotteen valmistajalta tai maahantuojalta tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin ja muun luovuttamisen, jos tuote sisältää kiellettyä terveysvaaraa tai -haittaa aiheuttavaa ainetta tai jos haitta-aineiden suurimmat sallitut ylärajat ylittyvät, jos savukkeen terva- ja nikotiinipitoisuuksia ei ole tutkittu lain 6 §:ssä säädetyllä tavalla tai tervan ja nikotiinin määristä ei ole tehty säädettyä ilmoitusta taikka jos tuotteen vähittäismyyntipakkauksesta puuttuvat varoitusmerkinnät tai ne ovat säännösten vastaiset. Sosiaali- ja terveysministeriö voi samalla velvoittaa valmistajan tai maahantuojan ottamaan tupakkatuotteen pois markkinoilta.

2.1.4. Muut tuotevalvontatehtävät

Torjunta-aineasetuksen (211/84) nojalla sosiaali- ja terveysministeriö arvioi torjunta-aineiden terveysvaikutukset ja antaa niistä lausunnon torjunta-ainelautakunnalle. Arviointitehtävä siirrettiin sosiaali- ja terveysministeriöön sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiouudistuksen yhteydessä sosiaali- ja terveyshallituksesta. Samoin ministeriöön siirrettiin tuote-

turvallisuuslain (914/86) perusteella annettavat asiantuntijalausunnat siitä, milloin kulutustavaraa on pidettävä terveydelle vaarallisena. Täten sosiaali- ja terveysministeriö joutuu yksittäistapauksissa ottamaan kantaa kulutustavaran ja muiden tuoteturvallisuuslaissa säädeltyjen tuotteiden valvonnassa siihen, milloin yksittäinen tuote aiheuttaa vaaraa käyttäjän terveydelle.

2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lain-säädäntö

2.2.1. Alkoholituoitteet

Yleistä

Euroopan yhteisöjen jäsenmaissa ei ole lakisääteisesti sosiaali- ja terveyspoliittisiin tavoitteisiin perustuvaa alkoholimonopolia. Pohjoismaissa Tanskaa lukuunottamatta on valtion monopoliin perustuva alkoholijärjestelmä. Myös Yhdysvaltojen ja Kanadan eräissä osavaltioissa on voimassa monopolijärjestelmä.

Ruotsi

Ruotsin alkoholimonopoliin kuuluu eräiden alkoholijuomien valmistus, tuonti, vienti sekä tukku- ja vähittäismyynti. Ruotsin alkoholiasioita sääntelevät lähinnä Lag om tillverkning av drycker, m.m (1977:292) sekä Lag om handel med drycker (1977:293).

Keskeisiä alkoholiviranomaisia Ruotsissa ovat sosiaalhallitus (socialstyrelsen), lääninhallitukset, kunnat sekä poliisi. Sosiaalhallitus myöntää alkoholijuomien valmistusluvut, min-kä lisäksi sillä on yleinen valvontavastuu kaikista alkoholiasioista. Lääninhallitukset myöntävät oluen vähittäismyyntiluvat sekä kaikkien alkoholijuomien anniskeluluvat ja valvovat näitä toimintoja. Kunnat antavat lausunnon lupahakemuksista, ja niillä on lupa-asioissa veto-oikeus. Kunnissa asiaa käsittelevät lähinnä sosiaalilautakunnat. Myös poliisilta tulee pyytää lausunto lupahakemuksista. Sekä kunta että poliisi valvovat myyntiä ja anniskelua.

Ruotsissa on 1 päivänä maaliskuuta 1993 luovutettu valtioneuvostolle mietintö, jossa tarkastellaan kuntien merkitystä alkoholiasioiden hoidossa yleensä sekä alkoholin väärinkäyttäjien hoitoon liittyvissä kysymyksissä (SOU

1993:31). Tässä mietinnössä ehdotetaan, että alkoholi-asioiden viranomaistehtävät siirretään lääninhallituksilta kunnille. Ehdotusta perustellaan muun muassa sillä, että tällaiset asiat eivät kuulu lääninhallituksille, koska niitä pidetään alueellisina valvonta- ja asiantuntijaviranomaisina sosiaalikeskusteluissa. Lisäksi kunnilla on jo nyt huomattavan paljon alueeseen liittyviä tehtäviä ja vastuuta, joten ne olisivat oikea paikka myös lupa- ja valvontatehtävien hoitamiseen.

Mietinnössä ehdotetaan, että kunnat rahoittaisivat tämän toiminnan sekä luvista että tarkastustoiminnasta perimällä maksuilla. Nykyisin lääninhallitukset perivät maksun pelkästään luvista.

Ruotsissa väkevien alkoholijuomien valmistus on valtion monopoliyhtiön (Vin & Sprit) yksinoikeus. Muiden alkoholijuomien valmistus on luvanvaraista. Luvan myöntää sosiaalhallitus. Myös alkoholijuomien maahantuonti on Ruotsissa valtion monopoli lukuunottamatta enintään 2,8 painoprosentista olutta. Ruotsissa alkoholijuoman raja on 1,8 painoprosenttia. Tuontimonopolista on kuitenkin matkustajia, kauppaedustajia ja lahjalähetyksiä koskevia poikkeuksia. Ruotsissa väkiviinan maahantuonti on luvanvaraista, ja luvan antaa läkemedelsverket. Alkoholijuomien vientimonopoli koskee väkeviä alkoholijuomia ja maahantuotuja viinejä. Oluen vienti on vapaata.

Viinien ja väkevien alkoholijuomien sekä ulkomaisen oluen tukkumyynin ravintoloille on maan kahden alkoholimonopolin, Vin & Spritin sekä Systembolagetin yksinoikeus. Kotimaassa valmistetun oluen tukkumyynti sen sijaan ei ole monopoli, ja sitä harjoittavat oluen valmistajat. Lääninhallitus voi antaa myös muulle yksityiselle oikeuden oluen tukkumyyntiin. Oluen tukkumyynti Ruotsissa käsittelee vapaan tukkuhinnoittelun.

Ruotsissa alkoholijuomien vähittäismyynti on valtion omistaman vähittäismyyntiyhtiön Systembolaget AB:n yksinoikeus. Systembolagetin monopoli käsittää kaikki sellaiset juomat, joiden alkoholipitoisuus on yli 1,8 painoprosenttia. Poikkeuksena on korkeintaan 2,8 painoprosenttia alkoholia sisältävien oluiden vähittäismyynti. Yksityiset voivat myydä tällaista olutta lääninhallituksen myöntämällä luvalla. Tätä myyntiä valvoo lääninhallituksen lisäksi kunnan sosiaalilautakunta ja poliisi.

Alkoholi-asioiden viranomaistehtävät on ehdotettu siirrettäväksi lääninhallituksilta kunnille

(SOU 1993:31). Tämä merkitsisi sitä, että kunnat myöntäisivät myös oluen vähittäismyyntiluvat.

Systembolagetin tulee päättää myymälöidensä sijoittamisesta valtioneuvostolta saamiensa määräysten mukaisesti. Varsinaisten omien myymälöiden lisäksi Systembolaget saa lähettää tuotteitaan asiakkaille. Lähettämistä varten voidaan sellaiselle paikkakunnalle, jossa ei ole yhtiön myymälää, perustaa erillinen paikka, joka ottaa tilauksen vastaan ja josta juomat voi noutaa ("utlämningsställe"). Tällainen paikka perustetaan yleensä jonkin kaupan yhteyteen. Sellaisille paikkakunnille, joissa ei ole tällaista paikkaa, yhtiö lähettää tuotteet esimerkiksi bussilla.

Alkoholijuomien anniskelu on Ruotsissa luvanvaraista. Luvan myöntää lääninhallitus. Anniskeluun liikenteessä haetaan lupa siltä lääninhallitukselta, jonka alueella on yhtiön kotipaikka. Jos tällaista ei ole Ruotsissa, luvan myöntää Tukholman lääninhallitus.

Lääninhallituksen tulee ennen luvan myöntämistä tutkia anniskelun tarpeellisuus; kysymyksessä on tällöin tarveharkinta. Lisäksi tutkitaan anniskelupaikan taso sekä hakijan kyky ja luotettavuus. Luvan saannille asetetaan näiden lisäksi laissa monia yksityiskohtaisia ehtoja. Esimerkiksi ruoan myynnin on ennakkoarvion mukaan oltava merkittävä osa liikevaihdosta. Baaritiskin tulee sijaita ruokasalin lähellä ja sen on oltava vähäinen osa kokonaisuutta.

Lääninhallituksen on pyydettävä anniskeluluvista lausunto kunnalta ja poliisilta. Kunnan lausunto on sitova, ja se koskee myös anniskeluoikeuden laajuutta. Valvojina toimivat lääninhallituksen lisäksi kunnan sosiaalilautakunta ja poliisi.

Lääninhallitukset ovat 1.7.1992 lukien voineet periä lupien myöntämisestä maksun. Maksun suuruus vaihtelee 150 kruunusta 3 200 kruunuun lupaa tai luvan muutosta kohti.

Vuoden 1991 lopussa Ruotsissa asetettu alkoholipoliittinen komissio (dir. 1991:124) esittää väliraportissaan sisällöllisiä muutoksia anniskelua koskeviin säännöksiin ("Serveringsbestämmelser" SOU 1993:50).

Ruotsin alkoholijärjestelmää ollaan ETA-sopimuksen johdosta muuttamassa. Hallitus antoi valtiopäiville 27 päivänä tammikuuta 1994 ehdotuksen alkoholijuomien maahantuontia, maastavientä, valmistusta ja tukkumyyntiä koskevan lupajärjestelmän suuntaviivoiksi (prop. 1993/94:136). Ehdotuksen mu-

kaan Ruotsin monopolijärjestelmä puretaan vähittäismyyntimonopolia lukuunottamatta. Alkoholijuomien ja väkiviinan maahantuonti, maastavienti, valmistus ja tukkumyynti tulisivat luvanvaraiseksi toiminnaksi, ja siihen liittyvää lupahallintoa ja toiminnan valvontaa varten perustettaisiin uusi viranomainen. Tälle viranomaiselle tulisi myös myynti- ja anniskelutoiminnan tilastointiin liittyviä tehtäviä.

Hallituksen ehdotus ei sisällä muutoksen toteutumisen tarkkaa aikataulua. Hallitus toteaa ainoastaan, että varsinaiset lakiehdotukset asian toteuttamiseksi annetaan valtiopäiville syksyllä 1994. Samaan aikaan on tarkoitus antaa myös uudet alkoholijuomien anniskelua koskevat säännökset.

Norja

Norjan uuden alkoholilain (Lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk m.v.) mukaan alkoholiasioiden viranomaistehtäviä hoitavat sosiaaliministeriö (socialdepartementet) sekä kunnat. Uusi alkoholilaki tuli voimaan vuonna 1990. Vanhan lain mukaan Norjan monopoliyhtiön, Vinmonopoletin tehtävänä oli myöntää väkevien alkoholijuomien anniskeluoikeudet. Käytännössä asia hoidettiin suoraan asianomaiseen kuntaan ja myönsi luvat kunnan päätöksen mukaisesti. Uudessa laissa myös nämä tehtävät siirrettiin kunnille. Nykyisin anniskelu- ja vähittäismyyntiluvat myöntää pääasiassa kunta. Eräissä tapauksissa lupaviranomainen on sosiaaliministeriö.

Norjan lainsäädäntö ei edellytä alkoholin valmistusmonopolia. Mietojen alkoholijuomien valmistukseen ei myöskään tarvita lupaa, mutta väkevien juomien valmistus on luvanvaraista. Luvan myöntää valtiovarainministeriö (finansministeriet). Käytännössä väkevien juomien valmistus on kuitenkin monopolin yksinoikeus, sillä valmistuslupia ei ole myönnetty yksityisille yrittäjille. Oluen valmistusluvan myöntää tullimaksuvirasto (Toll- och avgiftsdirktoratet).

Alkoholijuomien maahantuonti on myös Norjassa valtion monopoli, johon on olemassa matkustajia, kauppaedustajia ja lahjalähetyksiä koskevia poikkeuksia. Norjan alkoholilainsäädäntöä ollaan uudistamassa. Uudistuksen yhteydessä on hyväksytty säännös, jonka mukaan oluen maahantuontimonopoli lakkaa ETA-so-

pimuksen tullessa voimaan. Väkiviinan maahantuonti on Norjassa valtion monopoli. Alkoholijuomien vientimonopoli Norjassa käsittää väkevät alkoholijuomat sekä viinit. Oluen vienti on vapaata.

Norjassa alkoholijuomien tukkumyynnistä ei säädetä erikseen lukuun ottamatta ulkomaisen oluen tukkumyyntiä, joka on määrätty monopoliyhtiön Vinmonopolet yksinoikeudeksi. Kotimaisen oluen tukkumyynti on vapaata ja käsittää Ruotsin tavoin myös vapaan hinnoittelun. Muiden alkoholijuomien tukkumyyntimonopoli on kuitenkin Vinmonopoletin yksinoikeus ilman nimenomaista mainintaa, koska yhtiöllä on maahantuontimonopoli, ja lain mukaan muiden kuin oluen valmistajien on myytävä tuotteensa Vinmonopoletille.

Norjassa on hyväksytty lainmuutos, jolla kumotaan Vinmonopoletin ulkomaisen oluen tukkumyyntimonopoli. Säädös tulee voimaan ETA-sopimuksen voimaantulon yhteydessä.

Norjassa alkoholijuomien vähittäismyynti on valtion omistaman tuotanto- ja vähittäismyyntiyhtiön A/S Vinmonopoletin yksinoikeus. Vinmonopolet perustettiin vuonna 1922 hoitamaan monopolina viinien myyntiä. Väkevien alkoholijuomien myynti oli tuolloin Norjassa kielletty. Kun väkevien juomien myynti vuonna 1927 sallittiin, vinmonopoletin monopoli laajeni käsittämään myös nämä juomat.

Oluen myynti jäi monopolin ulkopuolelle. Tässä mielessä Norjan monopoli on poikennut Suomen ja Ruotsin järjestelmistä. Alkoholilain muutoksella Vinmonopoletin myyntimonopoli käsittää myös vahvan oluen, jolla tarkoitetaan yli 4,75 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävää olutta. Muita oluita voivat kunnanhallituksen myöntämällä luvalla myydä yksityiset. Kunnan viranomainen valvoo myyntiä. Panimo, joka valmistaa vähintään 8 000 hehtolitraa olutta vuosittain, saa myydä tätä olutta myös suoraan kuluttajalle.

Vinmonopolet saa aloittaa vähittäismyynnin vain niissä kunnissa, joissa kunnanhallitus on antanut siihen luvan. Lupa myönnetään neljäksi vuodeksi, ja se voidaan myöntää vain, jos kunnassa on myönnetty yksityiselle liikkeenharjoittajille oluen vähittäismyyntilupa.

Anniskelu on luvanvaraista myös Norjassa. Luvan myöntää kunnanhallitus. Poikkeuksena ovat turisti- ja tunturihotellit, joissa luvanantaja on sosiaaliministeriö (Socialdepartementet). Valvojana toimii molemmissa tapauksissa kunnan viranomainen. Tämän lisäksi laissa

luetellaan anniskelulle paljolti samanlaisia ehtoja kuin Suomessa ja Ruotsissa.

Sosiaaliministeriö myöntää anniskeluluvan myös juniin, lentokoneisiin sekä laivoihin. Ministeriö valvoo anniskelua näissä kulkuvälineissä.

Kunnan myöntämästä anniskeluluvasta on maksettava vuosimaksu kunnalle ja ministeriön myöntämästä luvasta valtiolle. Maksun suuruus perustuu liikevaihtoon. Maksu voi olla vähintään 600 kruunua ja enintään 24 000 kruunua. Kunnanhallitus ja ministeriö päättävät näissä rajoissa anniskelupaikkakohtaisista maksuista.

Tanska

Tanska on Pohjoismaista ainoa, jolla ei ole valtion monopoliin perustuvaa alkoholijärjestelmää. Tanska on alkoholijärjestelmän kehittämisessä noudattanut omaa, muista Pohjoismaista poikkeavaa linjaansa. Tanskalla ei ole varsinaista alkoholilainsäädäntöä, vaan alkoholiasioita koskevat säännökset ovat hajautuneet eri puolille lainsäädäntöä ja ovat puitesäännöksiä. Valtionhallinnossa alkoholiasiat kuuluvat sisäasiainministeriölle ja alkoholiverotus valtiovarainministeriölle. Tanskassa alkoholiasioiden viranomaistehtäviä hoitaa muiden EY-maiden tapaan kunnallinen toimielin tai poliisi.

Oluen valmistuksen aloittamiseksi riittää ilmoitus paikalliselle tulliviranomaiselle rekisteröintiä varten. Sama menettely koskee sellaisia mietoja viinejä, joiden valmistuksessa ei käytetä rypäleitä. Rypäleviinien ja väkevien alkoholijuomien valmistus sen sijaan on luvanvaraista. Luvan myöntää Toll- og Skattestyrelse. Lisäksi myös näiden juomien valmistajien on tehtävä rekisteröinti-ilmoitus paikalliselle tulliviranomaiselle. Ilmoituksen yhteydessä viinan valmistajan tulee tallettaa 200 000 Tanskan kruunun suuruisen takuu verorästien varalta.

Tanskassa ei ole alkoholijuomien tukku- myyntiä koskevia erillisiä määräyksiä. Myös alkoholijuomien vähittäismyynti toimii vapaan elinkeinotoiminnan periaatteen mukaan. Jokainen, jolla on oikeus pitää kauppaa, saa myydä vähittäin myös alkoholijuomia.

Anniskelu vaatii Tanskassakin luvan. Luvan myöntää kunnanvaltuusto poliisin esityksestä kahdeksaksi vuodeksi kerrallaan. Kunnanvaltuusto voi asettaa esimerkiksi lajivalikoimaa

koskevia ehtoja tai myöntää luvan kahdeksaa vuotta lyhyemmäksi ajaksi. Muutoin lupa oikeuttaa anniskelemaan kaikkia alkoholijuomia. Kunnanvaltuusto voi siirtää lupien myöntämisen nimeämälleen kunnalliselle lupalautakunnalle, jossa voi olla myös ravintola-alan edustajia. Poliisiviranomaiset valvovat anniskelua.

Alkoholimainontaan Tanska suhtautuu suhteellisen sallivasti, mutta sielläkin on valtiovalan ja alkoholiteollisuuden väliseen sopimukseen perustuvaa yksityiskohtaista sääntelyä.

Kanada

Kanadassa jokaisella provinssilla on oma monopolijärjestelmänsä. Alkoholijuomien valmistus on yksityisten yrittäjien käsissä, mutta alkoholimonopoli on tavallisesti alkoholijuomien pääasiallinen tukkuostaja kotimarkkinoilla. Provinssin hallinto valvoo alkoholin myyntiä ja jakelua. Liittovaltion hallitus taas sääntelee valmistusta, tuontia ja vientiä.

Osavaltion omistama alkoholijuomien vähittäismyyntimonopoli on kaikissa provinssissa. Tätä monopolia kutsutaan nimellä "Board". Tämän lisäksi provinssissa on hallinnosta vastaava "Board", joka hoitaa alkoholialueen viranomaistehtävät. Joissakin provinssissa boardit toimivat yhdessä. Useimmiten ne on kuitenkin hallinnollisesti erotettu toisistaan.

Yhdysvallat

Yhdysvalloissa on jonkinasteinen alkoholimonopoli 18 osavaltiossa. Useimmissa osavaltioissa joko paikallinen tai liittovaltion hallinto sääntelee tislattujen alkoholijuomien tukku- tai vähittäismyyntiä tai molempia jollain tavoin. Viinit ovat toiseksi säännellyin alkoholijuoma. Olutta sen sijaan eivät monopolijärjestelyt yleensä koske. Yhdysvalloissa on alkoholijuomien vähittäismyyntissä joissakin osavaltioissa monopoli, joissakin lisenssijärjestelmä ja eräissä osavaltioissa vapaa järjestelmä.

Pohjois-Amerikassa ei alkoholijuomien tuotantoa eikä anniskelua ole yleisesti ottaen monopolisoitu. Niissä osavaltioissa, joissa alkoholikauppa on monopolina, käsittää monopoli myös väkevien alkoholijuomien tukku- myynnin.

EY-maat

EY-maissa alkoholiasioiden viranomaisteh-

tävät kuuluvat yleensä kunnallisille toimielimille tai poliisille. Alkoholijuomien vähittäismyynti EY-maissa on pääasiassa vapaata. Joillakin alueilla, esimerkiksi Skotlannissa, myynti toimii lisenssiperiaatteella. Alkoholijuomien anniskelu on kaikissa EY-maissa luvanvarainen elinkeino. Lupaehdot ja luvan myöntämiskäytäntö vaihtelevat kuitenkin suuresti eri maissa. Esimerkiksi Isossa Britanniassa ja Irlannissa käytetään pohjoismaisen kaltaista tarveharkintaa paikan ja hakijan edellytyksiä punnittaessa. Anniskeluluvan myöntää yleensä kunnan viranomaisen.

Alkoholijuomien mainonta on monin eri tavoin säädeltyä useimmissa Euroopan maissa. Useimmissa EY-maissa alkoholijuomien mainontaa säädelään vapaaehtoisin rajoituksin. Radio- ja televisiomainonnasta on erilaisia kieltäviä säännöksiä. Vain Kreikassa on alkoholi-mainonta täysin vapaata.

Viime vuosina eräät Euroopan maat ovat pyrkineet aikaisempaa voimakkaammin sääntelemään alkoholijuomien mainontaa. Ranskassa on vuonna 1991 hyväksytty uusi lainsäädäntö, joka tuli pääosin voimaan vuoden 1993 alussa. Ranskan uusi laki kieltää kokonaan televisiomainonnan sekä mainonnan urheilutapahtumissa samoin kuin urheilun sponsoroinnin. Myös nuorisoon kohdistuva mainonta on kielletty. Mainonnan muoto on valvottua ja jokaisen alkoholimainoksen yhteydessä on oltava maininta alkoholin aiheuttamista terveysriskeistä. Säännökset koskevat kaikkia yli 1,2 tilavuusprosenttisia alkoholijuomia.

Euroopan yhdentyminen ja ETA-sopimuksen yleinen merkitys

Euroopan yhdentymiskehitys vaikuttaa erityisesti alkoholimonopolin asemaan alkoholijärjestelmässämme. ETA-sopimuksessa Suomi on sitoutunut noudattamaan yhteisön kilpailu- ja monopolisäännöksiä. Vaikka näitä koskevien määräysten oikeudellinen tulkinta kansanterveydellisiin näkökohtiin perustuvien alkoholimonopoliin osalta on osittain avoin, on asiaa selvitetty neuvotteluteitse. Tähän neuvotteluprosessiin liittyen komission ja Suomen hallituksen välisellä kirjeenvaihdolla on yhteisesti todettu alkoholimonopolin sopeuttamisen EY-säännöksiin merkitsevän periaatteessa monopolin purkamista vähittäismyyntimonopolia lukuunottamatta. EFTA:n valvontaelimelle on

toimitettu Suomen näkemys purkamisessa noudatettavasta aikataulusta.

ETA-sopimukseen sisältyy myös eräitä yksityiskohtaisia säännöksiä alkoholijuomien osalta. Väkeviä alkoholijuomia koskevat yhteisön säännökset on liitetty sopimukseen liitteellä II ja ne ovat voimassa sellaisenaan myös Suomessa eräin neuvotteluissa todetuin poikkeuksin. Rypäleistä valmistettuja viinejä koskevista lukuista säännöksistä keskeisin osa on liitetty sopimukseen erillisellä pöytäkirjalla (pöytäkirja 47). Tätä pöytäkirjaa sovelletaan vain sopimuspuolten välisessä kaupassa. Alkoholilainsäädännössä säännökset on otettava huomioon lähinnä valvontajärjestelmän osalta.

2.2.2. Kemikaalivalvonta

Valvontatehtävien sijoittuminen hallinnollisesti eri maissa vaihtelee eri osa-alueilla. Yleensä terveydenhuollon tuotevalvonta on sijoitettu terveyshallinnon vastuualueella olevaan virastoon tai laitokseen. Poikkeuksena on kemikaalivalvonta, joka jakautuu vertailukelpoisissa maissa yleensä usean eri viranomaisen kesken. Muissa pohjoismaissa kemikaalivalvonnasta vastaavat pääasiassa ympäristöhallinnon alaiset asiantuntijayksiköt. Muissa ETA-maissa kemikaalivalvontatehtävät on jaettu yleensä terveysviranomaisen, työsuojeluviranomaisen ja ympäristöviranomaisten kesken.

2.3. Nykytilan arviointi

2.3.1. Alkoholin kulutus ja alkoholihaitat

Maailman terveysjärjestö hyväksyi vuonna 1979 "Terveyttä kaikille vuoteen 2000" -ohjelman. Ohjelma sisältää suosituksen alkoholin kulutuksen alentamisesta 25 prosentilla vuoteen 2000 mennessä. Koska kulutustason ja alkoholihaittojen määrän välillä on ilmeinen yhteys, Maailman terveysjärjestö suosittelee erilaisia kontrollipoliittisia keinoja alkoholin kulutustason ja sitä kautta haittojen vähentämiseksi.

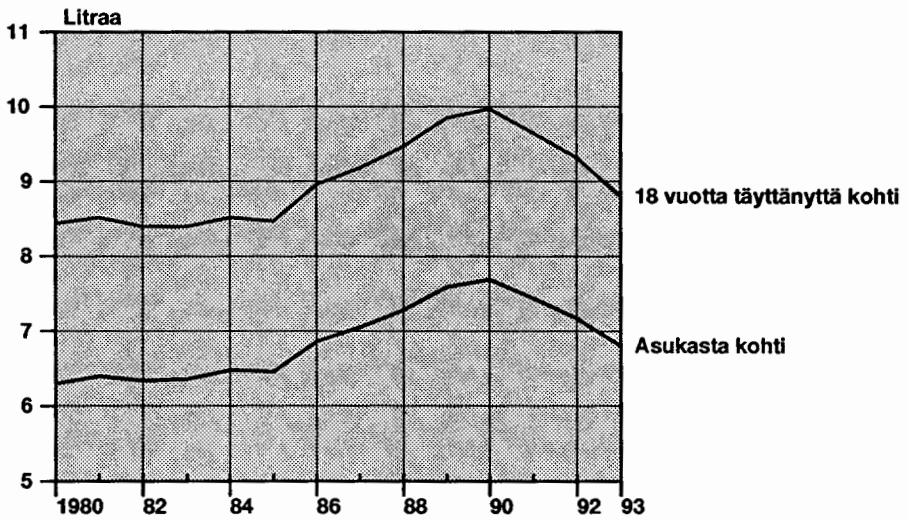
Vuoden 1992 syyskuussa Maailman terveysjärjestön Euroopan aluekomiteassa hyväksyttiin niin sanottu Euroopan alkoholiohjelma. Ohjelmassa painotetaan edelleen kokonaiskulutuksen vähentämisen tärkeyttä kaikissa jäsenmaissa. Ohjelma korostaa yksilökohtaisten toi-

menpiteiden sijaan alkoholipolitiikan merkitystä osana kansallista yhteiskuntapolitiikkaa.

Alkoholin kokonaiskulutus kasvoi Suomessa tasaisesti koko 1980-luvun ajan. Vuosikymmenen loppupuolella kasvu oli erityisen voimakasta. Kulutuksen kasvu kuitenkin hidastui vuosikymmenen vaihtuessa, ja vuonna 1991 kulu-

tus alkoi vähentyä. Alkoholijuomien kulutuksen muutos on yleensä seurannut yksityisen kulutuksen muutosta, ja myös nyt tapahtunut alkoholin kulutuksen väheneminen johtuu viimeisten tutkimusten mukaan taloudellisesta laskusuhdanteesta.

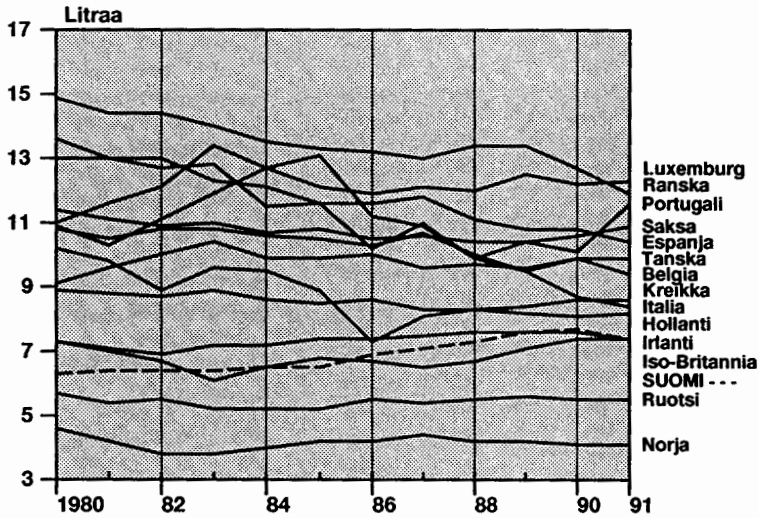
Alkoholijuomien kulutus 100 %:n alkoholina asukasta ja 18 vuotta täyttäneitä asukasta kohden vuosina 1980—1993

Pohjoismaisen vertailun mukaan Suomessa kulutettiin vuonna 1992 toiseksi eniten alkoholia asukasta kohden 100 prosenttiseksi alkoholiksi laskettuna. Tanska oli tuolloin kulutusti-

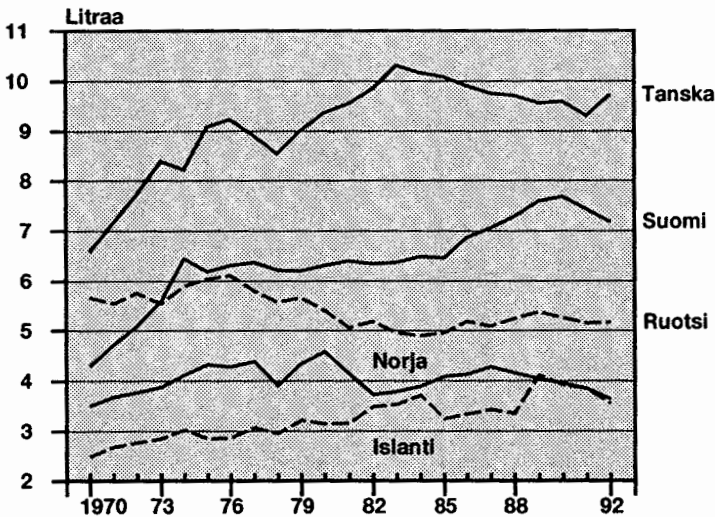
laston kärjessä. Vertailussa EU-maiden kanssa suomalaisten alkoholinkulutus sijoittui keskitason alapuolelle.

Alkoholijuomien kulutus EU-maissa, Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa 100 %:n alkoholina asukasta kohden vuosina 1980—1991.

Lähde: World Drink Trends 1993.

Alkoholijuomien kulutus Pohjoismaissa 100 %:n alkoholina asukasta kohden vuosina 1970—1992

Yhdysvalloissa ja Kanadassa alkoholin kulutus on 1980 -luvun loppupuolella ollut pienin vaihteluiin 7,5 litran tuntumassa. Australiassa alkoholin kulutus on yleensä ollut yli 8 litraa asukasta kohden 100 prosenttisenä alkoholina.

	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Australia	8.7	8.7	8.5	8.4	8.0	7.7
Kanada	7.8	7.9	7.7	7.4	7.1	..
USA	7.7	7.6	7.5	7.3	7.5	7.0

Alkoholin käyttö aiheuttaa haittoja ja haittakustannuksia sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Alkoholin aiheuttamat haittakustannukset jaetaan yleensä välittömiin eli suoriin ja välillisiin eli epäsuoriin kustannuksiin.

Välittömät haitat voidaan jakaa edelleen alkoholin käytöstä johtuviin haittoihin sekä alkoholihaittojen ehkäisystä ja valvonnasta lähinnä yhteiskunnalle aiheutuvaan rasitukseen.

Alkoholin käytöstä aiheutuvat haitat voivat olla terveyshaittoja ja aineellisia haittoja. Terveyshaittoihin kuuluvat alkoholin sinänsä aiheuttamat terveyshaitat sekä niistä onnettomuuksista ja rikoksista aiheutuvat terveyshaitat, joihin liittyy alkoholin käyttöä. Aineellisia haittoja ovat esimerkiksi omaisuusvahingot sellaisissa onnettomuuksissa ja rikoksissa, joihin alkoholin käytöllä on osuutta, sekä taloudellisen toimeentulokyvyn heikkeneminen. Muita välittömiä kustannuksia ovat terveyshaittojen hoitokustannukset, korvaukset, työkyvyttömyyseläkkeet sekä käyttäjien maksamat korvaukset ja sakot.

Alkoholihaittojen ehkäisyn ja valvonnan aiheuttamia rasituksia ovat muun muassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen lisätarve ja julkisen tuen lisätarve. Rasituksia aiheutuu myös alkoholin käytön valvontaan ja alkoholihaittojen ehkäisyyn tarvittavista voimavaroista ja niiden lisäämisestä.

Välillisiä eli epäsuoria kustannuksia voivat olla vankeuden, tilapäisen vamman tai sairauden sekä ennenaikaisen kuoleman aiheuttaman työpanoksen menetyksen arvo sekä ennenaikaisen kuoleman johdosta menetetyt elämän arvo sinänsä.

Alkoholin käytön seurauksiin liittyy paljon

myös sellaisia haittoja, joiden taloudellista arvoa ei voida yksiselitteisesti määrittellä. Tällaisia psykologisia kustannuksia ovat esimerkiksi ongelmakäyttäjien läheisille aiheutunut kiusa, tuska ja suru sekä rikoksen tai onnettomuuden uhrille ja hänen läheisilleen aiheutuneet vastaavat ongelmat.

Tutkimuksen mukaan (Salomaa 1993) vuonna 1990 haittakustannusten kokonaissumma oli noin 17 miljardia markkaa. Tästä summasta ennenaikaisen kuoleman aiheuttama menetetyt elämän arvo käsitti puolet ja ennenaikaisista kuolemantapauksista johtuvat tuotannon menetykset neljänneksen. Kaiken kaikkiaan välilliset haittakustannukset olivat 4/5 haittakustannusten kokonaissummasta eli noin 14 miljardia markkaa.

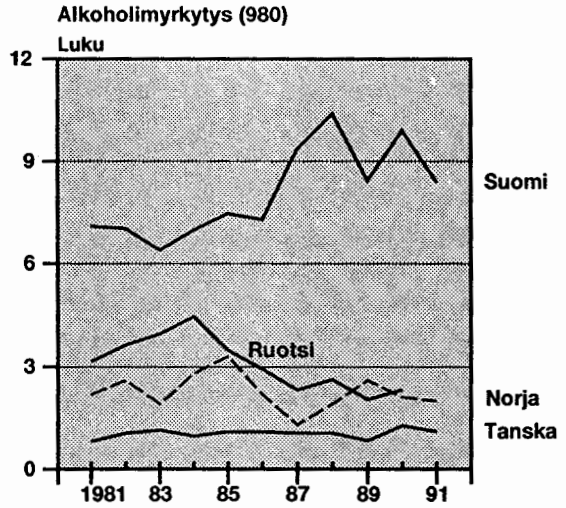
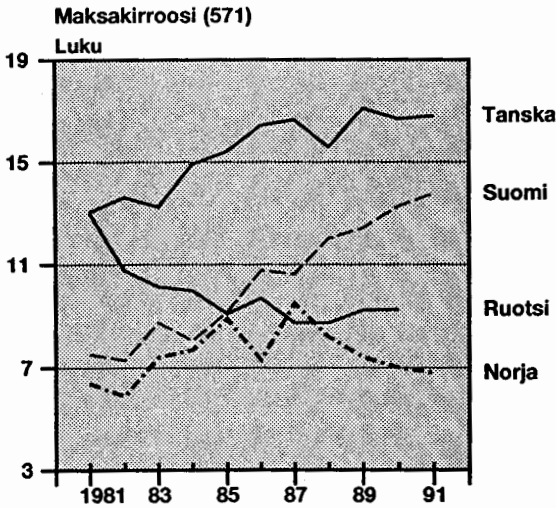
Välittömien kustannusten osuus haittakustannusten kokonaissummasta oli vajaa viidesosa, kaikkiaan noin 3,2 miljardia markkaa. Välittömistä haittakustannuksista terveyskuluksen osuus oli neljännes, sosiaalikulujen osuus oli yhtä suuri. Rikollisuuskontrollin ja yleisen järjestyksenpidon sekä rikosvahinkojen osuus oli 39 prosenttia ja onnettomuuksista aiheutuneiden omaisuusvahinkojen osuus 5 prosenttia. Valistuksen, tutkimuksen ja valvonnan osuus välittömistä haittakustannuksista oli 5 prosenttia.

Välittömien alkoholihaittojen kokonaiskustannukset ovat nousseet reaalisesti yli 50 prosenttia vuodesta 1980 vuoteen 1990. Tästä kasvusta 33 prosenttia johtuu haittojen määrän kasvusta ja noin 15 prosenttia reaalihintojen noususta. Samanaikaisesti alkoholin kulutus 100 prosenttisenä alkoholina on kasvanut 27 prosenttia.

Alkoholihaittojen objektiivisia mittareita ovat muun muassa alkoholin käytön vuoksi kuolleiden ja sairastuneiden tai vammautuneiden määrät sekä liikenneonnettomuuksien alkoholitapaukset ja rikosten alkoholitapaukset.

Suomalaisten juomatapaa ja siitä aiheutuvia eräitä alkoholisairauksia verrattuna Norjan, Ruotsin ja Tanskan tilanteeseen kuvaavat osaltaan alla olevat kuviot.

Maksakirroosiin ja alkoholimyrkytykseen kuolleet Pohjoismaissa 100 000 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohden vuosina 1981—1991

Suomalaisten mielipiteet alkoholiasioista ovat tiukentuneet 1990-luvulla. Tämä käy ilmi Alkon vuosittain teettämistä mielipidemittauksista. Uusin kysely on tammikuulta 1993. Sen mukaan 44 prosenttia haastatelluista pitää voimassa olevia alkoholipoliittisia rajoituksia sopivina. Tutkimushetkellä rajoituksia halusi välttämättä 37 prosenttia ja tiukemmiksi 15 prosenttia vastaajista. Vastaavat luvut tammikuussa 1991 olivat 41 prosenttia ja 20 prosenttia.

2.3.2. Terveydenhuollon tuotevalvonta

Terveydenhuollossa tuotevalvontaa hoidetaan nykyisin useissa erillään olevissa yksiköissä. Kemikaalilain valtakunnallisia valvontatehtäviä samoin kuin tupakkatuotteiden valvontatehtäviä hoidetaan sosiaali- ja terveysministeriössä, josta ne tulisi keskushallinnon kehittämishankkeiden mukaisesti siirtää ministeriön alaiseen hallintopalvelujen keskusyksikköön.

Edellä mainitut valtakunnalliset valvontatehtävät perustuvat biologis-toxikologiseen tietämykseen ja tehtävien ensisijaisena tavoitteena on ihmisten terveydensuojelu. Lisäksi valvontatehtävillä on lukuisia valvonnallisia ja hallinnollisia yhteyksiä toisiinsa, minkä vuoksi val-

vontatehtävien keskittämisellä voidaan saavuttaa merkittäviä synergiaetuja. Alkoholivalmistajien valvonnalla on yhteyksiä kemikaalivalvontaan. Esimerkiksi alkoholijuomien korvikkeina käytetyt kemikaalit aiheuttavat vuosittain useita myrkytyksiä maassamme. Tupakkatuotteiden ja alkoholin mainonnan ja markkinoinnin valvonnassa voidaan eri sektorien välisellä yhteistyöllä ja keskittämisellä saavuttaa synergiaetuja ja säästöjä.

Tuotevalvontakeskukselle kuuluvista tuotteista on annettu Euroopan talousyhteisön direktiivejä ja asetuksia ja nämä sisältyvät ETA-sopimuksen liitteeseen 2. Tästä johtuen näitä tuotteita koskeva säädösvalmistelu tulee toteuttaa yhteisten periaatteiden mukaisesti yhteistyössä Euroopan komission ja muiden ETA-maiden kanssa. Tuotteita koskeva säädösvalmistelu, valvonta ja raportointi on suurin piirtein yhteisiä kaikilla tuotealueilla ja se voidaan järjestää yhteisiä periaatteita ja järjestelyjä hyväksi käyttäen.

Kaikessa edellä mainitussa valvonnassa tarvitaan hyviä asiantuntijayhteyksiä terveydenhuollon tutkimuslaitoksiin, joista tärkeimmät ovat kansanterveyslaitos, säteilyturvakeskus ja työterveyslaitos. Näiden laitosten erityisasian-

tuntemusta on mahdollista hyödyntää myös edellä mainituissa tuotevalvontatehtävissä.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Alkoholilainsäädännön keskeinen tavoite on alkoholin käytöstä aiheutuvien haittojen ja vaurioiden ehkäiseminen ja vähentäminen. Tavoite on hyvin laaja-alainen haittojen monenlaisten ilmenemistapojen johdosta.

Alkoholin käytöstä aiheutuvat haitat kasvavat alkoholin kulutuksen lisääntyessä. Tämä yhteys on voitu useissa tutkimuksissa osoittaa koko väestön osalta alkoholin kokonaiskulutuksen ja alkoholihaittojen ilmenemisen yhteytenä. Yksilön kohdalla haittariski kasvaa kulutuksen lisääntyessä sekä kokonaisuutena että jokaisella yksittäisellä nauttimiskerralla. Kun väestön ja yhteiskunnan erilaiset alkoholihaitat johdonmukaisesti seuraavat alkoholin kokonaiskulutuksen kehitystä, osoittaa se myös yksilöiden eri haitallisten käyttötapojen kasvavan tai vähenevän alkoholin kokonaiskulutuksen muutosten mukaisesti. Alkoholilainsäädännön tavoitteen toteutuminen on siten välillisesti seurattavissa alkoholin kokonaiskulutusta seuraamalla, vaikka kulutuksen ohjauksen keinot pääosin pyritäänkin kohdistamaan tilanteisiin, joihin liittyy merkittäviä haittariskejä.

Lakiehdotuksessa esitetyt keinot kulutuksen ohjaamiseksi ovat pääasiassa samoja kuin aikaisemmassa lainsäädännössä. Tavoitteena on käyttää ja kehittää sellaista keinovalikoimaa, jonka väestön enemmistö ymmärtää ja hyväksyy. Koska korkeahintajärjestelmä on edelleenkin keskeinen kulutusta rajoittava tekijä, pyritään erityisesti estämään alkoholin ohjautuminen kulutukseen muutoin kuin laillisen jakelun kautta. Tämän johdosta alkoholin tuotantoa ja jakelukanavia valvottaisiin eri vaiheissa lupamenettelyjen sekä tarkastusten avulla ja teollisuusalkoholin käyttömahdollisuuksia ehkäistäisiin edelleen myös denaturoimalla. Nuorison suojelemiseksi säilytettäisiin nykyiset ostoikärajat. Alkoholin myynti olisi nykyisen lain tavoin kiellettyä myös silloin, kun asiakkaan päihtymyksen tai muun syyn nojalla myynnin estäminen on perusteltua. Alkoholijuomien nauttimista ei sallittaisi sellaisissa paikoissa, joissa se

yleisen järjestyksenpidon tai muun valvonnallisen syyn vuoksi on syytä estää. Myös myynnin ajallinen rajoittaminen kuuluisi keinovalikoimaan.

Alkoholihaittojen vastaisessa työssä ratkaisevassa asemassa on kansalaisten henkilökohtainen suhtautuminen alkoholiin ja alkoholin käytön rajoituksiin. Esityksen tavoitteena on luoda riittävät edellytykset sellaiselle valistus- ja tutkimustyölle, jolla vaikutetaan yleiseen mielipiteeseen ja ihmisten omiin alkoholin käyttöä koskeviin ratkaisuihin. Tällaisen kysynnän rajoittamiseen tähtäävän toiminnan uskottavuuden ja tuloksellisuuden tueksi esitetään myös edelleen mainontakiellon jatkamista.

Alkoholin valmistuksella ja jakelulla on huomattava elinkeinopoliittinen merkitys. Ala työllistää suoraan tai välillisesti noin 60 000 henkeä. Näistä valtaosa työskentelee majoitus- ja ravintolaelinkeinon piirissä, jossa alkoholin myyntiä koskevilla säännöillä on keskeinen asema. Alan toimintaolosuhteiden parantaminen on tullut erityisesti esille matkailuelinkeinon kehittämistavoitteita asetettaessa. Alkoholilainsäädännön perustavoite onkin sovittava yhteen elinkeinopoliittisten päämäärien kanssa niin, että rajoittavat toimenpiteet eivät kohtuuttomasti haittaa toimintaa, vaan pikemminkin edistävät viihtyvyyttä esimerkiksi ravintoloissa ja baareissa kohdistumalla häiritsevään ja haittoja aiheuttavaan anniskeluun. Lupien määrään liittyvällä sääntelyllä voidaan tarjontaa ja tarjonnan tasoa rajoittamalla yhdistää alkoholipoliittisia ja elinkeinopoliittisiä päämääriä.

Euroopan yhdentymiskehitys muuttaa alkoholielinkeinojen toimintaolosuhteita. Yhteisön valtioissa alkoholilla on ensisijaisesti maatalouspoliittinen merkitys. Alkoholin käyttötapoihin liittyvät kulttuuriset tekijät ovat erilaiset kuin suomalaisessa yhteiskunnassa. Alkoholiin liittyvä sääntely ei pohjautu sosiaaliin ja terveydellisiin lähtökohtiin vaan kaupallisiin ja tuotannollisiin tavoitteisiin. Tämän seurauksena ETA-sopimukseen sisältyy kilpailua ja tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevia määräyksiä, jotka edellyttävät nykyisen alkoholijärjestelmän perusteellisia muutoksia. Esityksen tavoite tältä osin on ETA-sopimuksen määräysten ja muiden sopimukseen sisältyvien säännösten voimaan saattaminen niin, että kotimaisen alkoholielinkeinojen tasavertaiset kilpailuolosuhteet ulkomaisiin yrityksiin ja maahantuontiin nähden varmistetaan vaarantamatta samanai-

kaisesti sosiaaliin ja terveydellisiin näkökohtiin perustuvan alkoholipoliittikan toteuttamismahdollisuuksia.

Nyt esitettävä alkoholijärjestelmä nojautuu edelleen muiden alkoholijuomien kuin keskioluen vähittäismyymintimonopoliin. Vähittäismyymintimonopolin alkoholipoliittinen merkitys on oleellisesti muita monopolin alueita suurempi. Rajoittamalla yksityistä voitontavoittelua alkoholijuomien myynnissä voidaan hillitä myynnin luonnetta ja taata parhaiten myyntitoiminnalle asetettavien sosiaalisten tavoitteiden toteutuminen. Muut monopolitoiminnot lakkautetaan sitä mukaa kuin tarpeellinen lupahallinto ja valvonta saadaan asianmukaisesti toimimaan. Tavoitteena on tämän muutosprosessin toteuttaminen niin, että joustavan siirtymäajan puitteissa varmistetaan tehtävien siirto tehokkaasti ja taloudellisesti toimivalle viranomaiselle ilman, että järjestelmämuutos aiheuttaa vakavia alkoholipoliittisia ongelmia tai vaikeuttaa kohtuuttomasti elinkeinoelämän toimintaa. Hallitus on ilmoittanut EFTA:n valvontaelimelle vastauksena sen asiasta tekemään tiedusteluun, että kaikki alkoholin valmistukseen ja tukkumyyntiin liittyvät monopolioikeudet poistetaan 31 päivään joulukuuta 1996 mennessä ja viimejä koskeva tukkumyyntimonopoli viimeistään 31 päivään joulukuuta 1995 mennessä. Tavoitteena on tässä esityksessä toteuttaa ilmoitetut muutokset mahdollisimman nopean aikataulun puitteissa.

Esityksen tavoitteena on myös lainsäädännön yksinkertaistaminen kehittämällä varsinainen alkoholilaki aikaisempaa enemmän puitelakityyppiseksi. Lainsäädännön keventämiseen tähtää myös erillisen keskioiutlainsäädännön kumoaminen ja kaikista alkoholijuomista säättäminen yhdellä lailla.

Esityksen tavoitteena on lisäksi saattaa sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle kuuluva tuotevalvonta teknillistä tarkastustoimintaa koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaiseksi ja koota terveyteen liittyvien tuotteiden valvonta-asiat sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla yhteen virastoon, jolloin voidaan saavuttaa asioiden käsittelyssä synergiaetuja ja jolloin resursseja, erityisesti henkilöstön asiantuntemusta, voidaan käyttää joustavasti. Tällainen keskittäminen on Suomen kaltaisessa melko pienessä maassa tarkoituksenmukaista sekä mahdollistaa viraston sisäisen joukon.

Koska osa tehtävistä siirtyisi pois ministeri-

östä, edesauttaisi ehdotuksen toteuttaminen myös sitä, että ministeriö voisi keskittyä yhteiskunnalliseen ohjaukseen ja yhteiskunnallisiin ratkaisuihin liittyviin asioihin sekä alaistensa keskuhallintoyksiköiden strategiseen johtamiseen.

Tavoitteena on myöhemmin siirtää sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukseen muitakin tuotevalvontaan liittyviä asioita. Uusien asioiden siirtoa helpottaa, jos tehtävät vastaanottava viranomais on perustettu etukäteen, jolloin sillä on valmiudet osallistua tehtäväsiirtojen suunnitteluun ja toteutukseen.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan alkoholimonopoli purettavaksi niin, että alkoholijuomien maahantuonti- ja maastavientimonopolit puretaan kokonaan. Lisäksi puretaan mietojen (alkoholipitoisuus alle 22 tilavuusprosenttia) alkoholijuomien sekä likööreiden tukkumyyntimonopoli ja valmistusmonopoli. Väkiiviinaa koskevat yksinoikeudet purettaisiin kaikki.

Alkoholijuomiin ja väkiiviinaan liittyvät viranomaistehtävät ehdotetaan siirrettäväksi Alkolta sosiaali- ja terveysministeriön alaiseen hallintoon. Näiden tehtävien suorittamista varten perustettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus, joka alkoholijuomien varsinaisen tuotevalvonnan lisäksi vastaisi pääosin maahantuonnin, valmistuksen, tukku- ja vähittäismyynnin, anniskelun, maastaviennin ja teollisuusalkoholin käytön lupahallinnosta ja valvonnasta sekä kemikaalien, torjunta-ainesten ja tupakkatuotteiden valvonnasta.

Nykyistä keskioiutusta vastaavien tuotteiden vähittäismyynti- ja anniskeluluvat myöntäisi lääninhallitus. Lisäksi lääninhallitus valvoisi alueellaan kaikkien alkoholijuomien anniskelua sekä mainontaa.

Lain valmistelussa oli toisena vaihtoehtona anniskeluun ja vähittäismyyntiin liittyvän lupahallinnon ja valvonnan siirtäminen kuntien tehtäväksi. Kuntien valmiudet tehtävän suorittamiseen ovat kuitenkin epätasaiset, eikä kunnilla ollut myöskään halukkuutta tähän ratkaisuun. Tuotevalvontakeskuksen keskeistä asemaa puoltaa myös nykyiseen järjestelmään liittyvien toimintamuotojen ja asiantuntijahenkilöstön helpompi sovittaminen keskitettyyn organisaatioon.

Alkon hallintoneuvoston useimmat alkoholi-

poliittiset erityistehtävät lakkaavat viranomais-tehtävien siirtyessä pois yhtiöltä. Lakiehdotuksen mukaan Alkon tehtäviin ei myöskään enää kuuluisi maassa myytävien alkoholijuomien hintojen määrääminen. Ehdotus merkitsee ravintoloiden ja keskioluen vähittäismyyntipaikkojen hinnoittelun vapautumista. Myös tukkumyyntihinnat vapautuisivat sitä mukaa kuin tukkumyyntimonopoli puretaan.

Esityksessä ehdotetaan, että alkoholiyhtiön tehtäviin lisätään alkoholitutkimuksen sekä alkoholin käytöstä aiheutuvia haittoja koskevan tiedotuksen, valistuksen ja terveystieteiden harjoittaminen samoin kuin alkoholilajien kehityksen seuraaminen. Alko on aikaisemminkin huolehtinut näistä tehtävistä, mutta yhtiön toiminnan taloudellisen ja alkoholipoliittisen luonteen muuttuessa on näiden toimintojen asema syytä turvata lakisääteisesti. Toimintojen rahoitus ehdotetaan suoritettavaksi valtiolle tuloutetusta alkoholijuomaverosta.

Alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua koskeviin määräyksiin ehdotettu laki ei toisi olennaisia muutoksia. Osasta nykyiseen lakiin sisältyviä määräyksiä ehdotetaan nyt säädettäväksi asetuksilla. Asetukset annettaisiin erikseen alkoholijuomista, alkoholivalmistuksesta ja denaturoimisesta sekä alkoholin myynnistä ulkomaan liikenteessä. Alkoholijuomasetuksella säädettäisiin muun muassa alkoholijuomien myyntiajoista, jotka tällä hetkellä perustuvat muun lainsäädännön nojalla määräytyviin liikkeen aukioloaikoihin.

Alkoholirikoksia koskeva säännöstö on tarkoitettu uudistaa rikoslain kokonaisuudistukseen liittyen. Koska rikoslain uudistus ei vielä edennyt tähän vaiheeseen, on tarkoitus jättää vuoden 1968 alkoholilain 9 luku sekä 104 ja 105 § vielä voimaan niihin tehdyin vähäisin, pääasiassa pykäläviittauksia koskevin muutoksin.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Yhteiskuntatalouden kannalta alkoholin tuotannolla ja kaupalla on merkittävät taloudelliset vaikutukset, jotka toisaalta liittyvät työllisyyteen ja julkisen vallan verotulojen kertymiseen sekä toisaalta alkoholin haittavaikutusten synnyttämiin kustannuksiin erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaloikoilla. Nyt an-

nettavalla esityksellä ei ole merkittäviä välittömiä vaikutuksia alkoholin tuotantoa ja kauppaa koskevaan työllisyytilanteeseen. Jossain määrin alkoholijuomien valmistuksen vapautuminen voi tosin lisätä pienten kaupallisten yritysten kautta tämän toimialan työpaikkoja. Valtion ja kuntien tuloihin esityksellä ei ole merkittäviä välittömiä vaikutuksia. Eduskunnalle on annettu esitys laiksi alkoholijuomaverosta, jolla on tarkoitus uusia alkoholijuomien verotus. Tämän lakiehdotuksen mukaan kaikkien alkoholijuomien vero määräytyisi tuotteen alkoholipitoisuuden perusteella. Pääosa alkoholiyhtiön ylijäämänä nykyisin kerättävästä osuudesta siirrettäisiin kannettavaksi alkoholijuomaverona. Muutos vähentäisi valtion alkoholijuomaverotuloja. Alkoholijuomien tuonti ja valmistusoikeuksien vapautumisen vuoksi verovelvollisten määrä myös kasvaisi. Uuden verolain arvioidaan tuottavan valtiolle alkoholijuomaveroa kaikkiaan 6 500 miljoonaa markkaa.

Hallituksen esitykseen sisältyy varsin laaja lupajärjestelmän ja valvontatoimien maksullistaminen, joiden yhdessä arvioidaan lisäävän valtion maksutuloja enimmillään 8—10 miljoonaa markkaa vuodessa. Perittävät maksut noudattelisivat valtion maksuperustelain (150/92) säännöksiä, ja tarkemmin niistä säädettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön sekä sisäasiainministeriön päätöksillä.

Alkoholiyhtiön suorittamat viranomaistehtävät sekä alkoholitutkimuksen, alkoholihaittoja koskevan tiedotuksen ja valistuksen hoitaminen on tähän asti rahoitettu yhtiön vuosittain keräämästä ylijäämästä. Viranomaistehtävien hoitamisesta aiheutuvat kustannukset olivat vuonna 1992 yhteensä 20,7 miljoonaa markkaa ja alkoholipoliittikalohkon kustannukset yhteensä 53,8 miljoonaa markkaa.

Esityksen mukaan viranomaistehtävät siirrettäisiin toisaalta sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon alaisuuteen perustettavaan sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukseen ja toisaalta lääninhallituksiin. Tuotevalvontakeskuksen perustamisesta aiheutuvat kustannukset syntyvät henkilöstömenoista, huoneistomenoista sekä muista käyttökustannuksista. Näiden kustannusten kokonaismäärän arvioidaan vuositasolla olevan noin 18 miljoonaa markkaa. Lääninhallitusten kohdalla viranomaistehtävien siirrosta arvioidaan syntyvän noin 4 miljoonan markan vuositasokustannukset.

Esityksen mukaan alkoholiyhtiön tehtäviin kuuluisi edelleenkin harjoittaa alkoholitutkimusta ja seurata alkoholiolojen kehitystä sekä harjoittaa alkoholin haittoja koskevaa tiedotusta ja valistusta. Näiden tehtävien suorittamiseen yhtiölle osoitettaisiin tarvittavat varat alkoholijuomaveron tuotosta. Tässä tarkoitettujen tehtävien kustannusvaikutukset arvioidaan vuositasolla noin 54 miljoonaksi markaksi. Tehtävien laajuus on tarkoitus säilyttää nykyisellään.

4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Esityksen organisaatio- ja henkilöstövaikutukset kohdistuvat sekä alkoholiyhtiöön että valtionhallintoon. Alkoholiyhtiön kohdalla välittömät vaikutukset syntyvät lähinnä viranomaistehtävien siirrosta sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle ja lääninhallituksille. Huomioon ottaen sen asiantuntemuksen ja kokemuksen, joka Alkon viranomaistehtäviä tällä hetkellä suorittavalle henkilöstölle on kertynyt, on katsottava tarkoituksenmukaiseksi, että nämä työntekijät mahdollisimman laajasti voisivat siirtyä tuotevalvontakeskuksen perustettaviin virkoihin.

Tehtävien siirrot edellyttävät 46 viran perustamista sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukseen. Vastaavasti ehdotetaan kuuden viran lakkauttamista sosiaali- ja terveysministeriöstä ja kahden kansanterveyslaitoksesta. Oy Alko Ab:n henkilökunta vähenisi 36 henkilöllä.

Muutos ei vaikuttaisi sosiaali- ja terveysministeriöstä eikä kansanterveyslaitoksesta siirtyvän henkilöstön oikeudelliseen asemaan.

Lääninhallituksille siirrettävien tehtävien on laskettu vaativan yhteensä 27 kokopäiväistä työntekijää. Tällä hetkellä lääninhallituksissa työskentelee päätoimisesti yhdeksän virkamiestä alkoholivalvontatehtävissä, joten tarvittava henkilöstölisäys olisi 18. Tämän henkilöstömäärän palkkakustannuksia ja muita kustannuksia vastaavalla määrällä kasvaa Alkon tuotta laskennallinen voitto kuluvalta vuodelta.

5. Asian valmistelu

5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Alkoholilainsäädännön kokonaisuudistuksen tarve on ollut useasti esillä.

Vuonna 1978 mietintönsä jättäneen parlamentaarisen alkoholikomitean toimeksiantona oli selvittää alkoholin kulutuksen kasvun syyt sekä kulutuksen kasvun aiheuttamat haitat ja tehdä ehdotukset epäkohtien korjaamiseksi (komiteanmietintö 1978:33). Ennen mietinnön jättämistä komitea oli tammikuussa 1977 antanut lausunnon keskioluen vähittäismyynnistä ja anniskelusta aiheutuvien epäkohtien korjaamisesta. Toukokuussa 1977 annettiin eduskunnalle hallituksen esitys (HE 85/1977 vp), jossa ehdotettiin muun muassa keskioluen anniskelun rajoittamista ja valvonnan tehostamista. Esitys ei kuitenkaan johtanut ehdotettuihin lainmuutoksiin.

Toukokuussa 1982 sosiaali- ja terveysministeriö asetti työryhmän valmistelemaan alkoholilainsäädännön kokonaistarkistusta. Työryhmän tuli ottaa huomioon parlamentaarisen alkoholikomitean ehdotukset. Työryhmän työ valmistui elokuussa 1982 (työryhmämuistio 1982:12.1/STM). Muistiossa ehdotettiin muun muassa keskiolutlain kumoamista ja keskioluta koskevien säännösten sijoittamista alkoholilakiin. Alkoholiasioiden valvonta ehdotettiin uudistettavaksi siten, että kunnallisten alkoholitarkastajien tehtävät tuli siirtää lääninhallituksille. Lisäksi ehdotettiin, että muiden kuin alkoholiyhtiön toimialaan kuuluvien alkoholi-asioiden hoitamisesta tuli antaa eduskunnalle vuosittain sosiaali- ja terveysministeriön laati- ma kertomus.

Eduskunnalle annettiin 30 päivänä marraskuuta 1984 alkoholilainsäädännön muutosesitys (HE 245/1984 vp), johon sisältyi ehdotus kunnallisen alkoholitarkastuksen lakkauttamisesta ja toiminnan siirtämisestä valtion päätömisille lääninhallitusten tarkastajille. Vuonna 1986 tehtiin alkoholilakiin ja keskiolutlakiin eräitä alkoholipoliittiselta merkitykseltään vähäisiä muutoksia. Lisäksi säädettiin laki päihdeolojen kehitystä koskevan kertomuksen antamisesta eduskunnalle. Kunnallinen alkoholitarkastus siirrettiin lääninhallitusten tehtäväksi vuonna 1991.

Valtioneuvoston vuoden 1987 helmikuussa asettaman "Vuoden 1987 alkoholikomitean" mietintö (komiteanmietintö 1989:1) valmistui tammikuussa 1989. Mietinnössä kuvattiin alkoholiolojen ja alkoholikysymyksen luonteen muuttumista 1980-luvulla ja arvioitiin tulevia muutoksia. Komitea myös hahmotteli vaihtoehtoisia alkoholipolitiikan toimintalinjoja sekä teki oman ehdotuksensa harjoitettavasta alko-

holipolitiikasta. Komitean tehtävänä ei ollut laatia ehdotusta lain uudistukseksi.

Vuoden 1987 alkoholikomitea ehdotti, ettei alkoholin vähittäismyyntiin ja anniskeluun liittyviä toimenpiteitä käytettäisi työllisyys- ja elinkeinopoliittisten päämäärien edistämisen välineinä. Ehdotuksen mukaan verovapaan alkoholin maahantuontia tuli rajoittaa. Viinien myyntijärjestelyt katsottiin voitavan hoitaa entisenkaltaisen järjestelmän avulla. Alkoholimainonnan sallimista ei pidetty komitean ehdottaman alkoholipolitiikan päälinjan mukaisena. Komitea ei myöskään pitänyt tarpeellisenä matkailuelinkeinon edistämistä uusin alkoholin myyntiin liittyvin järjestelyin.

Mietinnössä todettiin, ettei komitean ehdottama alkoholipolitiikan päälinja edellytä muutoksia monopolijärjestelmän perusrakenteeseen. Alkoholitutkimuksen toimintaedellytyksiä katsottiin voitavan kehittää ylläpitämällä eri tutkimusyksiköjä hajautettua tutkimusorganisaatiota hyväksi käyttäen.

Komitea ehdotti myös, että sosiaali- ja terveysministeriö ryhtyisi välittömästi toimenpiteisiin sellaisen selvitystyön käynnistämiseksi, joka koskee hyvinvointipolitiikan ja sen osana alkoholipolitiikan asemaa Euroopan yhteisöjen kanssa käytävissä neuvotteluissa.

Tämä hallituksen esitys perustuu merkittäviltä osin sosiaali- ja terveysministeriön 17 päivänä maaliskuuta 1992 asettaman työryhmän ehdotuksiin (työryhmämuistio 1993:21). Työryhmän tehtävänä oli selvittää alkoholilainsäädännön muutostarpeet erityisesti ottaen huomioon ETA-sopimuksen ja mahdollisen EY-jäsenyyden vaikutukset nykyiseen alkoholijärjestelmään sekä tehdä ehdotukset alkoholilainsäädäntöön tarvittavista muutoksista.

Työryhmän ensimmäinen osamietintö valmistui 2 päivänä marraskuuta 1992 (työryhmämuistio 1992:15). Tämä mietintö sisälsi alkoholilainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen, jossa ehdotettiin niitä muutoksia, jotka ovat tarpeellisia toteuttaa nimenomaan ETA-sopimuksen takia.

Sosiaali- ja terveysministeriö pidensi työryhmän määräaika. Pidemmän määräaikaansa kuluessa työryhmä valmisteli alkoholilainsäädännön laajaa kokonaisuudistusta koskevan ehdotuksen. Työryhmän toinen osamietintö valmistui 4 päivänä kesäkuuta 1993 (työryhmämuistio 1993:21).

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta antoi 17 päivänä syyskuuta 1992 ulkoasiainva-

liokunnalle lausuntonsa koskien Euroopan ta- lousalueen perustamiseen liittyvien sopimusten eräiden määräysten hyväksymistä (HE 95/1992 vp). Valiokunta katsoi, että alkoholipolitiikka on pidettävä osana sosiaali- ja terveyspolitiikkaa. Valiokunta esitti myös alkoholijuomien verotusjärjestelmän uudistamista mietojen juomien kulutusta suosivaan suuntaan. Lisäksi valiokunta totesi, että pohjoismainen alkoholin jakelujärjestelmä voidaan purkaa vain niiltä osin kuin se muodostaa kansainvälisen kaupan esteitä. Sen sijaan alkoholin kotimainen tukku- kauppa ja jakelujärjestelmä tulee terveyspoliittisin perustein toteuttaa siten, että tavoitteet alkoholin kulutuksen kasvun hillitsemiseksi muun muassa hintapolitiikan avulla voidaan saavuttaa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskusta koskevaa uudistusta on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa STM:n tuotevalvontatyöryhmässä (työryhmämuistio 1993:20, STM) ja sen jälkeen virkamiestyönä sosiaali- ja terveysministeriössä.

ETA-sopimus edellyttää, että Suomen tulee järjestää tuotteisiin kohdistuva tarkastustoiminta ja valvonta Euroopan unionissa noudatettavien periaatteiden mukaisesti. Teknillisen tarkastuksen komitea -91 on mietinnössään (komiteamietintö 1992:30) esittänyt periaatteen, miten tuotteiden tarkastus ja valvonta tulee maassamme järjestää siten, että se vastaisi Euroopan unionin tarkastus- ja valvontajärjestelmää. Komitean ehdotukset on sisällytetty 3 päivänä joulukuuta 1992 annettuun valtioneuvoston periaatepäätökseen teknillisen tarkastustoiminnan kehittämistä. Periaatepäätöksen mukaan kukin ministeriö huolehtii toimialallaan normintoa ja teknillistä tarkastusjärjestelmää koskevien ehdotusten toimeenpanosta ottaen huomioon vastuualueensa erityiset vaatimukset ja ETA-sopimuksen edellyttämän aikataulun. Kukin ministeriö selvittää hallinnonalansa teknillistä tarkastusta suorittavien virastojen ja laitosten osalta, miten viranomais- tehtävät sekä teknilliset tarkastus- ja testaus- tehtävät erotetaan toisistaan ja miten ne organisoidaan edellä esitettyjen periaatteiden mukaisesti.

5.2. Lausunnot

Sosiaali- ja terveysministeriön 17 päivänä maaliskuuta 1993 asettaman alkoholilainsääd-

dännön muutostarpeita selvittäneen työryhmän muistiosta (työryhmämuistio 1993:21, STM) pyydettiin lausunto tärkeimmiltä viranomaisilta, Suomen Kuntaliitolta, työmarkkinoiden keskusjärjestöiltä, keskeisiltä teollisuuden, kaupan sekä hotelli- ja ravintola-alan etujärjestöiltä, Oy Alko Ab:ltä sekä päihde- ja raittiusasioiden asiantuntijatahoilta. Enemmistö lausunnonantajista piti työryhmän ehdotuksia yleislinjaltaan hyväksyttävänä. Useat lausunnonantajat esittivät kuitenkin muutoksia työryhmän ehdotuksen yksityiskohtiin. Muutosehdotukset koskivat muun muassa alkoholimainontaa, kuntien viranomaistehtäviä sekä tukkumyyntimonopolin purkamista.

Hallituksen esitys perustuu työryhmän ehdotuksiin. Lausunnoissa esitetyt huomautukset on pyritty ottamaan huomioon esitystä valmisteltaessa. Tästä hallituksen esityksestä pyydettiin sen valmisteluvaiheessa vielä lausunto keskeisimmiltä ministeriöiltä, ravintola-alan työmarkkinajärjestöiltä, Oy Alko Ab:ltä sekä tärkeimmiltä teollisuuden, kaupan sekä hotelli- ja ravintola-alan etujärjestöiltä. Myös näistä lausunnonantajista valtaosa piti esityksen alkoholipoliittista lähtökohtaa oikeana. Esityksestä poikkeavat kannanotot koskivat muun muassa monopolien purkamisen laajuutta, mainontakieltoa, Oy Alko Ab:n tutkimus- ja valistustehävää sekä lupahallinnon keskittämistä. Ehdotetut muutokset on otettu lakiehdotuksen valmistelussa mahdollisuuksien mukaan huomioon, muun muassa monopolin purkamista on laajennettu ja nopeutettu.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

6.1. Riippuvuus muista esityksistä

Esityksellä on mainontaa ja markkinointia koskevia liittymäkohtia toimenpiteistä tupakkoinnin vähentämiseksi annetun lain (tupakkalaki) muutosesitykseen (HE 116/1993 vp). Samoin kuin tupakkalakiehdotuksessa myös tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan mainonnan ja muun myynninedistämisen kieltämisestä annettujen säännösten tulkintaerimielisyyksien ratkaiseminen siirrettäväksi markkinatuomioistuimelle, joka toimii erikoistuomioistuimena markkinoinnista ja sopimusehdoista annettujen säännösten tulkintakysymyksissä. Käsiteltävänä olevan tupakkalakiehdotuksen tullessa mahdollisesti hyväksytyksi on siihen sekä tähän

hallituksen esitykseen liittyvät ehdotukset markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta sovittava yhteen.

Alkoholilainsäädännön muutos liittyy myös alkoholijuomaverosta annettuun esitykseen (HE 30/1994 vp). Nykyisin alkoholijuomia verotetaan olutverosta annetun lain sekä alkoholijuomaverosta annetun lain nojalla. Kumasakin laissa alkoholijuomien verotus perustuu näiden juomien vähittäismyyntihintaan, jonka Alkon hallintoneuvosto päättää.

Alkoholilakiehdotukseen sisältyy ehdotus mietojen alkoholijuomien ja likööreiden tukkumyyntimonopolin purkamisesta. Tosiasiallinen monopolin purkaminen edellyttää myös monopolin hintojen määräämisoikeuden lopettamista. Tällöin vapaassa tukkumyynnissä olevilla tuotteilla ei ole teoreettisestiakaan määrättyä vähittäismyyntihintaa, eikä sen määrääminen olisi myöskään vapaan kilpailun periaatteiden mukaista. Esitykseen sisältyvä tukkumyyntimonopolin purkaminen edellyttää siten alkoholijuomien verotuskäytännön muuttamista ja alkoholilain voimaantulo vastaavasti uuden alkoholijuomaverosta annettavan lain viimeistään samanaikaista voimaantuloa.

Alkoholilakiehdotuksella on myös muita liittymäkohtia alkoholiverolainsäädäntöön. Näitä ovat eräiden alkoholijuomien verottomuus ja niihin liittyvä lupahallinto ja valvonta sekä verottamattomien alkoholijuomien varastojen valvonta. Lakia on näiltä osin valmisteltu ottaen huomioon alkoholiverotuksen uudistamista koskeva lain valmistelu.

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain 85 ja 86 §:n muuttamisesta (HE 228/1992 vp). Tässä yhteydessä on ehdotettu lisättäväksi alkoholilain (459/68) 85 §:ään uusi 3 momentti, jolloin lakiehdotuksen tullessa mahdollisesti hyväksytyksi nyt ehdotetut 3 ja 4 momenttia koskevat muutokset muuttuisivat 4 ja 5 momentin muutosiksi.

Esityksen edellyttämät määrärahat tuotevalvontakeskuksen ja lääninhallitusten viranomaistehtävien hoitamiseen on tarkoitus sisällyttää kuluvan vuoden syksyn lisätalousarvioesitykseen.

6.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista

Kysymys alkoholimonopolien asemasta on ollut Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuk-

sen (ETA-sopimus) eräs keskeisiä ongelmakysymyksiä. Sopimuksesta neuvoteltaessa asiaa ei käsitelty kovinkaan perusteellisesti. Suomi, Ruotsi ja Norja jättivät sopimukseen liittyen yhteisen julistuksen, jossa todettiin näiden maiden alkoholimonopoliin perustuvan tärkeisiin terveys- ja sosiaalipoliittisiin näkökohtiin. Julistuksen jättämisen katsottiin osoittavan, että nämä maat eivät hyväksy sopimukseen sisältyvien tavaroiden vapaata liikkuvuutta ja kilpailua koskevien säännösten soveltamista alkoholimonopoleihin. Samasta syystä nämä maat eivät myöskään vaatineet sopimukseen monopolejaan koskevia siirtymäaikoja päinvastoin kuin Itävalta ja Islanti. Julistuksella ei ole oikeudellista vaikutusta. Pohjoismaat katsoivat kuitenkin sillä olevan merkitystä sen vuoksi, että komissio ei asettunut vastustamaan sen jättämistä.

Pohjoismaiden lähtökohta julistukselleen ja neuvottelulähtökohdalleen oli ETA-sopimuksen 13 artikla, jossa Rooman sopimuksen 36 artiklan tavoin todetaan, että sopimuksen eräiden artikloiden määräykset eivät estä sellaisia tuontia ja vientiä koskevia kieltoja ja rajoituksia, jotka ovat perusteltuja muun muassa ihmisten terveyden ja elämän suojelemiseksi. Vaikka tähän artiklaan vetoaminen ei EY:n oikeustapauksissa ollut käytännössä aikaisemmin ollut tuloksellista, katsottiin alkoholimonopolin kansanterveydellisten lähtökohtien olevan oleellisesti painavampia kuin mihin oli vedottu käsitellyissä oikeustapauksissa.

ETA-sopimuksen tavaroiden vapaasta liikkuvuudesta ETA-alueella määrätään 11 ja 12 artiklassa, jotka ovat samansisältöisiä Rooman sopimuksen 30 ja 34 artiklan kanssa. Näihin liittyen määrätään monopoleista erikseen 16 artiklassa (vastaten Rooman sopimuksen 37 artiklaa). Sopimuksen 11 ja 12 artiklassa kielletään tuonnin ja viennin määrälliset rajoitukset ja toimenpiteet, joilla on tuontiin tai vientiin vastaavanlainen vaikutus. Sopimuksen 16 artiklan 1 kohdassa edellytetään sopimuspuolten huolehtivan kaupallisten monopoliensa muuttamisesta niin, että tavarankäynnin hankintaa tai myyntiä koskevissa ehdoissa ei syrjitä EY:n jäsenvaltioiden eikä EFTA-valtioiden kansalaisia. Artiklan 2 kohdassa viitataan tämän oikeusvaikutukseen tuonnin ja viennin osalta.

ETA-sopimuksen 6 artiklan mukaan ETA-sopimuksen määräyksiä on samansisältöisten artikloiden osalta tulkittava EY:n tuomioistuimen merkityksellisten ratkaisujen mukaisesti.

Monopoliin kannalta keskeisenä voidaan pitää tapausta 45/75 (Pubblico Ministero v. Manghera), jolloin EY:n oikeusistuin päätöksessään totesi, että "...jokainen kansallinen monopoli, jolla on kaupallinen luonne, tulee muuttua niin, että yksinomaiset oikeudet maahantuontiin muista jäsenvaltioista poistetaan". Päätös perustui oikeuden näkemykseen siitä, että Rooman sopimuksen 30 artiklan määräykset koskevat myös 37 artiklan soveltamista. Oikeuden tulkinnan mukaan tuonnissa kyse ei ole sinänsä syrjimättömyyden toteutumisesta monopolin käytännön toiminnassa, vaan tällainen monopoli itsessään on ainakin mahdollinen kaupan este ja sellaisenaan kielletty. Tämä lähtökohta 30 artiklan sanojen "vastaavanlainen vaikutus" tulkinnassa ilmenee jo tapauksessa 8/74 (Procureur de Roi v. Dassonville et al.). Tällöin tuomioistuin ratkaisussaan totesi, että kaikkia sellaisia toimenpiteitä, joihin jäsenvaltiot ovat ryhtyneet ja jotka voivat estää, tosiasiallisesti tai mahdollisesti, suoraan tai epäsuoraan, yhteisön sisäistä kauppaa, on pidettävä tavaroiden määrällisiin rajoituksiin rinnastettavina toimenpiteinä.

Rooman sopimuksen 37 artiklan ja siten ETA-sopimuksen 16 artiklan tulkinta on tapausten 8/74 ja 45/75 pohjalta melko yksiselitteinen maahantuontimonopolin osalta ja määräysten samankaltaisuuden vuoksi vastaavasti vientimonopolin osalta. Pohjoismaiden näkemyksen mukaan asiaa ei siis kuitenkaan ole selvitetty ETA-sopimuksen 13 artiklan valossa, joten näillä oikeusistuimen aikaisemmillä päätöksillä ei ole riittävää merkitystä. Asiaa monimutkaistaa maahantuontimonopolin yhteys muuhun alkoholijärjestelmään. Koska maahantuontin ei voida katsoa tosiasiallisesti olevan vapaata, jollei maahantuojaa voi vapaasti myös markkinoida tuotettaan, olisi luonnollinen maahantuontimonopolin purkamisen edellytys myös tukkumyyntimonopolin purkautuminen. Tämä tarkoittaisi Suomessa noudatettua, alkoholipoliittisiin näkökohtiin perustuvan yhtenäishintajärjestelmän purkautumista. Kun lisäksi valmistusmonopolin ylläpitäminen on asetettu kyseenalaiseksi ETA-sopimuksen kilpailusäännösten nojalla, vaikka itse sopimus ei varsinaisesti koske muuta kuin sopimuspuolten välistä kauppaa, on kysymyksen ETA-sopimuksen määräysten tulkittamisesta kytkeytyneen koko alkoholijärjestelmämme tulevaisuus. Tämän kokonaisuuden kansanterveydellinen merkitys on kiistaton.

Kysymys alkoholimonopoleista on tullut kuitenkin uudelleen esille EU-jäsenyysneuvotteluiden yhteydessä. Komissio saatuaan monopoleja koskevan Suomen selvityksen totesi tästä 4 päivänä marraskuuta 1992 antamassaan lausunnossa, että se pitää alkoholimonopoleja osittain EY-oikeuden vastaisina ja katsoo niihin muiltakin osin sisältyvän periaatteellisia ristiriitoja. Lausunnon johtopäätösosassa todetaan, että ”valtion monopolit esimerkiksi alkoholijuomien osalta tulisi sopeuttaa”. Myöhemmin 20.12.1993 komission kanta täsmentyi komission jäsenen Hans van den Broek'n ministeri Salolaiselle osoittamassa kirjeessä, jossa ilmaistiin komission pitävän yhteisön säädösten nojalla välttämättömänä alkoholimonopolin muiden osien kuin vähittäismyyntimonopolin purkamista. Samalla pyydettiin Suomen

vastaus tähän näkemykseen. Vastauksessaan 21 päivältä joulukuuta 1993 hallitus ilmoitti periaatteessa yhtyvän tähän näkemykseen.

ETA-sopimuksen johdosta perustettu EFTA:n valvontaelin on myös ryhtynyt selvittämään kysymystä alkoholimonopolin asemasta. Suomi sai heti ETA-sopimuksen tultua voimaan asiaa koskevan selvityspyynnön, jossa pyydettiin muun muassa ilmoittamaan, mihin toimenpiteisiin ja missä aikataulussa alkoholimonopolin johdosta Suomi on ryhtymässä. Tiedusteluun 15 päivänä helmikuuta 1994 toimitetussa vastauksessa on ilmoitettu Suomen purkavan monopolinsa tämän esityksen kohdassa 3.1 selostetussa aikataulussa. Valvontaelin on vastauksen johdosta käynyt jatkokeskusteluja Suomen kanssa ja ilmaissut edellyttävänsä ilmoitettua nopeampaa aikataulua.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Alkoholilaki

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Lain tarkoitus.* Voimassa olevan alkoholilain 5 §:n mukaan alkoholiasioita hoidettaessa ja järjestettäessä on pyrittävä siihen, että alkoholista aiheutuvat haitat ja vauriot muodostuvat mahdollisimman vähäisiksi. Nämä haitat ja vauriot ovat yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja terveydellisiä, ja niiden määrä on riippuvainen alkoholin kulutuksen määrästä ja kulutustavoista. Pyrittäessä ehkäisemään alkoholipitoisista aineista aiheutuvia haittoja, on keskeisessä asemassa väestön alkoholin kulutuksen ohjaaminen alhaisempaan kokonaiskulutukseen yleensä ja lisäksi alhaisempaan kulutukseen yksittäisillä käyttökertoilla. Tämän vuoksi ehdotetaan lain tarkoitukseksi alkoholipitoisista aineista aiheutuvien yhteiskunnallisten, sosiaalisten ja terveydellisten haittojen ehkäiseminen alkoholin kulutusta ohjaamalla.

2 §. *Lain soveltamisala.* Voimassa olevassa alkoholilaissa ei ole lain soveltamisalaa koskevaa säännöstä, koska laissa säädetään yksinoikeuden, monopolin saaneen, alkoholiyhtiön toiminnoista. Nyt kun alkoholiyhtiön yksinoi-

keus on tarkoitus supistaa eräiden alkoholijuomien valmistukseen sekä vähittäis- ja tukkumyyntiin, ja kun lain soveltamisalaa laajennettaisiin koskemaan uusia tahoja, ehdotetaan, että laki koskisi alkoholipitoisia aineita, niiden valmistusta, maahantuontia, maastavientiä, myyntiä ja muuta luovutusta, käyttöä, hallussapitoa ja kuljetusta sekä alkoholijuomien mainontaa. Koska keskioluesta annettu laki on tarkoitus kumota, ehdotettua alkoholilakia sovellettaisiin myös keskiolueeseen.

Alkoholia sisältävistä lääkkeistä ja lääkevalmisteista on säädetty erikseen. Siksi ehdotetaan 2 momenttiin otettavaksi tätä koskeva säännös.

3 §. *Määritelmät.* Pykälässä ehdotetaan alkoholilain keskeiset käsitteet määriteltäviksi seuraavasti.

Alkoholipitoisella aineella tarkoitetaan yleisesti kaikkia niitä tuotteita, joihin sovelletaan tämän lain säännöksiä. Ne ovat mitä tahansa ainetta tai tuotetta, jossa etyylialkoholia on enemmän kuin 2,8 tilavuusprosenttia. Alkoholipitoiset aineet jaetaan varsinaisiin alkoholijuomiin, alkoholia sisältäviin valmisteisiin sekä väkiviinaan.

Denaturoimisella tarkoitetaan alkoholipitoisen aineen käsittelyä lisäämällä siihen muita aineita sillä tarkoituksella, että aine ei kelpaisi

juotavaksi. Asetuksella säädettäisiin denaturoimisen suorittamisesta ja muun muassa denaturointiin käytettävistä aineista.

Alkoholittomalla juomalla tarkoitetaan juomaa, jonka alkoholipitoisuus on enintään 2,8 tilavuusprosenttia. Näitä juomia tämän lain säännökset eivät koski, mutta lakiin sisältyisi säännöksiä niiden saatavuudesta anniskelupaikoissa alkoholijuomien rinnalla.

Alkoholiyhtiöllä tarkoitetaan yhtiötä, jonka tehtävänä on laissa säädettyjen yksinoikeuksien harjoittaminen. Näitä yksinoikeuksia olisivat alkoholijuomien vähittäismyynti ja osittain alkoholijuomien valmistus ja tukkumyynti. Nykyisen alkoholiyhtiön, Oy Alko Ab:n yhtiörakennetta kehitettäessä on mahdollista, että yksinoikeuksien harjoittaminen voi kuulua useammalle eri tytäryhtiölle, jolloin kukin tällainen tytäryhtiö olisi myös lain tarkoittama alkoholiyhtiö.

Alkoholijuoma saisi sisältää enintään 60 tilavuusprosenttia etyylialkoholia. Tämä säännös sisältyy myös nykyiseen alkoholilakiin. Se on poikkeus tislattujen alkoholijuomien määritelmää, kuvausta ja esittelyä koskevista yleisistä säännöistä annetun EY:n neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1576/89 säännöistä, mutta ETA-sopimuksen teknisiä määräyksiä, standardeja, testausta ja varmentamista koskevassa II liitteessä on hyväksytty tätä poikkeusta koskeva mukautus ETA-sopimusta sovellettaessa.

Miedon alkoholijuoman ja väkevän alkoholijuoman rajaksi ehdotetaan nykyisen lain mukaisesti 22 tilavuusprosenttia.

Oluella tarkoitetaan tuotetta, jonka valmistuksessa käytetystä raaka-aineesta tietty osa on mallasta. Määritelmällä pyritään rajaamaan vapaassa vähittäismyynnissä olevien tuotteiden käsite edelleenkin mallaspohjaisiin juomiin. Määritelmä ei estäisi muiden oluen kaltaisten tuotteiden myyntiä alkoholiyhtiön myymälöissä eikä anniskelussa.

Väkiiviinalla tarkoitetaan puhdasta etyylialkoholia tai sen vesiliuosta, joka sisältää enemmän kuin 60 tilavuusprosenttia etyylialkoholia. Tätä vähemmän alkoholia sisältävät liukokset ovat alkoholivalmisteita.

Alkoholivalmisteella tarkoitetaan muita kuin erikseen määriteltäviä alkoholipitoisia aineita. Myös sellainen alkoholipitoinen aine, joka on denaturoitua, on alkoholivalmiste. Alkoholivalmisteita ovat muun muassa monet teknokemian tuotteet. Myös elintarvikkeet voivat olla alkoholivalmisteita.

Alkoholijuoman määritelmän mukaan alkoholijuomia eivät ole juomat tai muut aineet, jotka sisältävät alkoholia yli 60 tilavuusprosenttia, vaikka nämä olisivatkin tarkoitettu nautittaviksi. Jos ne eivät myöskään ole väkiiviinaa, ovat ne 2 momentin nojalla alkoholi-valmisteita. Tällaiset aineet voivat olla kotivalmisteisia väkevyitä juomia, kuten niin sanottu pontikka, ulkomailla valmistettuja juomia tai alkoholi- ja elintarviketeollisuuden raaka-aineita. Näiden tuotteiden maahantuontia ja valmistusta ei ole alkoholipoliittisista syistä tarkoituksenmukaista sallia yksityishenkilöille ja niiden kaupallista käyttöä on väärinkäytösten estämiseksi syytä valvoa tarkasti. Tällaisia tuotteita koskevien tulkintaongelmien välttämiseksi ehdotetaan 3 momentissa, että niihin sovelletaan tässä laissa samoja säännöksiä kuin väkiiviinaan.

Alkoholijuomien määritelmistä, kuvauksesta ja esittelystä, muun muassa etikettermerkinnöistä, sekä raaka- ja lisäaineista annettaisiin tarkempia määräyksiä asetuksella lähinnä siltä osin kuin ETA-sopimuksen yhteydessä on sovittu maakohtaisista mukautuksista sopimusta sovellettaessa. Säännös on lisäksi tarpeen mahdollisten uusien teknisten määräysten täytäntöön panemiseksi. Asetuksella säädettäisiin myös niistä alkoholijuomista, joista ETA-sopimuksen II liitteeseen tai sopimuksen viinikauppaa koskevaan pöytäkirjaan 47 liitetyissä EY:n säännöksissä ei ole määräyksiä. Tällaisia olivat muun muassa marja- ja hedelmäviinit.

Nykyisen lain tavoin asetuksella säädettäisiin myös alkoholivalmisteista siltä osin kuin se näiden tuotteiden väärinkäytön estämiseksi on tarpeellista sekä denaturoimisesta.

2 luku. Alkoholijuomien ja väkiiviinan valmistus

4 §. *Alkoholijuomien kotivalmistus.* Kotitaloudessa saisi valmistaa mietoja alkoholijuomia eli olutta ja viiniä yksinomaan käymisen avulla muussa kuin myyntitarkoituksessa. Esitys vastaa tältä osin nykyistä alkoholilakia. Lisäksi esitetään valmistuksen rajoittamista vain yksityiseen käyttöön. Tällä pyritään nykyistä selvemmin korostamaan kotivalmistuksen kotitarveluonnetta rajaamalla sallitun käyttötarkoituksen ulkopuolelle kotivalmisteisten juomien tarjoaminen julkisissa tilaisuuksissa samoin kuin kotivalmisteisten alkoholijuomien nautti-

misen yhdistäminen liiketoimintaan kuten kotivalmistustarvikeliikkeiden tuote-esittelyyn tai muuhun tarjoiluun. Sen sijaan säännös edelleenkin sallisi kotivalmistaisen alkoholijuoman nauttimisen yksityistilaisuuksissa, kuten perhejuhliissa, talkoissa ja hirtveipeijaisten luonteisissa tilaisuuksissa.

Asetuksella säädettäisiin tarkemmin kotivalmistuksessa sallituista raaka-aineista ja juoman ominaisuuksista.

5 §. *Yksinoikeus valmistukseen ja valmistuslupa.* Pykälässä säädetään alkoholiyhtiön valmistusmonopolin laajuudesta, muille kaupallisille valmistajille määrätystä valmistusluvasta ja sen saamisen ehdoista ja lupaan liitettävistä rajoituksista ja ehdoista sekä valmistuspaikalle asetuista vaatimuksista.

Alkoholiyhtiöllä olisi 1 momentin mukaan yksinoikeus valmistaa väkeviä alkoholijuomia eli juomia joiden alkoholipitoisuus on enemmän kuin 22 tilavuusprosenttia. Tämä yksinoikeus ei kuitenkaan koskisi vientiin tarkoitettua valmistusta eikä liköörejä. Liköörejä ovat ETA-sopimuksen liitteeseen II sisällytetyn edellä mainitun tislattujen alkoholijuomien määritelmää, kuvausta ja esittelyä koskevista yleisistä säännöistä annetun neuvoston asetuksen 1 artiklan 4 kohdan r, s ja t alakohdassa määritellyt liköörit. Määritelmän mukaan likööreiden määrävänä piirteenä on juoman sokeripitoisuus, jonka tulee olla vähintään 100 grammaa litrassa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus, jota lakiehdotuksissa jäljempänä kutsutaan tuotevalvontakeskukseksi, voisi 3 momentin mukaan myöntää luvan opetus- tai tutkimustarkoituksessa tapahtuvaan valmistukseen. Tutkimuslupa voisi tulla kysymykseen lähinnä selvitettäessä mahdollisuuksia kaupalliseen valmistukseen tai tutkittaessa muutoin valmistusteknologiaa. Opetuslupa voisi liittyä esimerkiksi perinnetaitojen opetukseen oppilaitoksen tai kurssin yhteydessä.

Mietoja alkoholijuomia sekä väkeviä alkoholijuomia, jos ne ovat liköörejä tai tarkoitettu vientiin, saisivat 2 momentin mukaan valmistaa muutkin kuin alkoholiyhtiö. Valvonnallisista syistä valmistus olisi luvanvaraista. Valmistajalla tulisi 4 momentin mukaan olla toimintaan tarvittavat edellytykset ja vaadittava luotettavuus. Edellytysten ja luotettavuuden selventämiseksi sosiaali- ja terveysministeriö voisi lain 7 luvun mukaan antaa niitä koskevia määräyk-

siä. Valmistajan tulisi kuitenkin joka tapauksessa kyetä vastaamaan lain 43 §:ssä ehdotetuista velvoitteista eli siitä, että tuotteet ovat annettujen säännösten mukaisia. Yrityksellä on oltava myös riittävä taloudellinen pohja veronmaksuun liittyvien velvoitteiden johdosta. Luotettavuus edellyttää alkoholilain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten tuntemista ja noudattamista. Rikkeet aikaisemmassa alkoholialan yritystoiminnassa voisivat olla este uuden luvan saannille. Tuotevalvontakeskus voisi asettaa valmistuslupaan määrällisiä tai tuotteiden lajivalikoimaan kohdistuvia rajoituksia, jotka riippuisivat muun muassa valmistajan teknillisistä edellytyksistä. Valvonnan kannalta tarpeellisia ehtoja voitaisiin asettaa myös valmiin alkoholijuoman tai väkiviinan varastoinnille ja kuljettamiselle.

Pykälän 5 momentissa ehdotetaan, että tuotevalvontakeskuksen tulee hyväksyä valmistuspaikka. Hyväksymisen tarkoitus on varmistaa, että paikassa on riittävät edellytykset valvoa tuotantoa ja tuotteita. Tuotteiden valvonta tarkoittaa myös anastusmahdollisuuksien vähentämisen huomioon ottamista tehdasalueen järjestelyissä. Nykyinen alkoholilaki sisältää asiallisesti tällaista hyväksymistä vastaavan säännöksen.

6 §. *Seuraamukset rikkomuksista.* Rikkomustapauksista tarkoituksenmukaisena seuraamuksena voidaan pitää valmistusluvan peruuttamista tai valmistuksen kieltämistä valmistuspaikassa. Perusteiksi luvan peruuttamiselle ehdotetaan annettujen säännösten ja määräysten sekä asetettujen ehtojen ja rajoitusten noudattamatta jättäminen. Valmistuslupa voitaisiin peruuttaa myös, jos luvan saajan katsotaan menettäneen luvan saamisen edellytykset tai luotettavuutensa.

7 §. *Jatkokäsittely ja erillinen astiointi.* Varsinaisen alkoholijuoman valmistukseen rinnastettaisiin toiminta, jossa sitä harjoittava jatkokäsittelee muualla valmistettuja verottamattomia alkoholijuomia tai väkiviinaa niiden laatua parantaakseen tai luonnetta muuttaakseen. Tällaista pykälässä tarkoitettua toimintaa olisi muun muassa väkiviinan puhdistus tai alkoholijuoman kypsytyks, suodatus, makeutus ja muu jälkikäsitteily sekä eri tuotteiden sekoittaminen. Samoin valmistukseen rinnastettaisiin erillinen astiointi, vaikka sen yhteydessä ei tuotetta enää muutoin käsiteltäisikään.

3 luku. Alkoholijuomien ja väkiviinan maahantuonti sekä maastavienti

8 §. *Alkoholijuomien ja väkiviinan kaupallinen maahantuonti ja väkiviinan maahantuontilupa.* Nykyisen alkoholilain nojalla Oy Alko Ab:llä on yksinoikeus tuoda maahan alkoholijuomia. ETA-sopimuksen pääsopimuksen 16 artiklan 1 kohdassa määrätään kaupallisten valtion monopoliin muuttamisesta niin, että tavaroiden hankintaa tai myyntiä koskeissa ehtoissa ei syrjitä EY:n jäsenvaltioiden eikä EFTA-valtioiden kansalaisia. Koska määräys vastaa EY:n perustamissopimuksen 37 artiklaa, jota tulkitessaan EY:n tuomioistuin on katsonut maahantuontimonopolin yleensä olevan EY:n säästöjen vastainen, on alkoholimonopolinkin kohdalla tarkoituksenmukaista purkaa maahantuontimonopoli.

Alkoholijuomien maahantuonti ei olisi luvanvaraista, mutta ilman tukkumyyntilupaa toimiva maahantuojia voisi toimittaa tuotteita myyntiin vain tukkumyyjän tai alkoholiyhtiön välityksellä. Tullilain (573/78) tarkoittamaan muonitusvarastoon voisi tuoda alkoholijuomia sanotussa laissa mainittuihin tarkoituksiin, joita ovat myynti muonitukseen, diplomaattisiin tarkoituksiin sekä verottomien tavaroiden myymälöiden myyntiin. Ilman erillistä maahantuontilupaa voisi myös vähittäismyyntiluvan haltija tuoda enintään 4,7 tilavuusprosenttia alkoholia sisältäviä oluita omaa vähittäismyyntiään varten sekä anniskeluluvan haltija kaikkia alkoholijuomia omaa anniskeluaan varten. Lisäksi valmistuslupa ja käyttöluva haltijalla olisi oikeus tuoda maahan alkoholijuomia niitä jatkokäsitelläkseen ja varastoidakseen. Maahantuontioikeus olisi ilman ilmoitusvelvollisuutta myös alkoholiyhtiöllä sekä ulkovan edustustolla virkakäyttöön.

Voimassa olevan alkoholilain mukaan väkiviinaa on saanut tuoda maahan alkoholiyhtiön lisäksi se, joka suurehkossa määrin käyttää sitä teollisuustoiminnassaan. Nyt väkiviinan maahantuontimonopoli ehdotetaan purettavaksi. Koska väkiviinaa ei kuitenkaan saisi myydä tai käyttää vapaasti, ehdotetaan sen maahantuonti valvonnallisista syistä luvanvaraiseksi. Ilman erillistä maahantuontilupaa saisi kuitenkin väkiviinaa tuoda omaa käyttöönsä varten se, jolla tällaista käyttöä varten on erityinen käyttöluva.

Väkiviinan maahantuojalla tulee olla toimintaan tarvittavat edellytykset ja vaadittava luo-

tettavuus. Tuotevalvontakeskus voi asettaa maahantuonnille valvonnan kannalta tarpeellisia ehtoja, muun muassa varastoinnin, kuljetusten ja myyntikirjanpidon osalta.

9 §. *Seuraamukset rikkomuksista.* Rikkomustapauksissa tarkoituksenmukaisena seuraamuksena voidaan pitää maahantuontiluvan peruuttamista. Perusteiksi luvan peruuttamiselle ehdotetaan annettujen säännösten ja määräysten sekä asetettujen ehtojen noudattamatta jättäminen. Maahantuontilupa voitaisiin peruuttaa myös, jos luvan saajan katsotaan menettäneen luvan saamisen edellytykset tai luottavuutensa.

10 §. *Alkoholijuomien maahantuonti omaa tarvetta varten.* Ulkomailta saapuvan matkustajan mukanaan tuomien alkoholijuomien korkein sallittu määrä ja siitä veroitta tuotavan määrän osuus ehdotetaan säädettäväksi asetuksella. Asetuksella säädettäisiin myös ulkomailta saapuneen alkoholipitoisia aineita sisältävän lähteyksen luovuttamisesta vastaanottajalle.

11 §. *Maastavienti-ilmoitus.* Maastavienti on nykyisessä alkoholilaisessa edellyttänyt pääsääntöisesti alkoholiyhtiön suostumusta. Nyt viennin rajoitukset ehdotetaan purettaviksi, sillä lakiehdotus ei enää sisällä vientiä koskevaa lupa- tai suostumusmenettelyä. Valvonnallisista syistä toiminnasta tulisi kuitenkin tehdä tuotevalvontakeskukselle ilmoitus.

4 luku. Alkoholijuomien ja väkiviinan myynti ja muu luovuttaminen sekä välittäminen

Vähittäismyynti

12 §. *Kunnan suostumus.* Pykälän mukaan alkoholijuomien vähittäismyyntiä saisi harjoittaa vain kunnassa, jossa kunnanvaltuusto on antanut tähän toimintaan suostumuksen. Suostumus koskisi kaikkia yli 2,8 tilavuusprosenttia alkoholia sisältäviä juomia. Vastaava säännös sisältyy myös nykyiseen lainsäädäntöön.

Suostumuksen peruuttamista koskeva säännös ehdotetaan otettavaksi 2 momenttiin. Vähittäismyynti olisi lopetettava kahden vuoden kuluessa siitä, kun suostumuksen peruuttaminen on saanut lainvoiman.

13 §. *Alkoholiyhtiön vähittäismyynti.* Alkoholijuomien vähittäismyynti ehdotetaan pidettäväksi yhteiskunnallisista, sosiaalisista ja terveydellisistä syistä edelleen nykyisessä laajuudessa alkoholiyhtiön yksinoikeutena. Tämä yksinoi-

keus ehdotetaan 1 momentissa koskemaan kaikkia enemmän kuin 2,8 tilavuusprosenttia sisältäviä alkoholijuomia, lukuun ottamatta enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävää olutta.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että alkoholiyhtiön vähittäismyymälän hyväksyisi tuotevalvontakeskus. Sen sijainnista ja sitä koskevasta valvonnasta ehdotetaan 2 momenttiin otettavaksi periaatesäännös, jonka mukaan alkoholijuomamyymälän tulisi sijainniltaan olla asianmukainen, ei esimerkiksi lähellä lasten päiväkotia ja kouluja. Lisäksi valvonta alkoholijuomamyymälässä tulisi voida tehokkaasti järjestää.

Nykyisessä alkoholilaissa on säännös alkoholijuomien lähettämisestä tilaajalle tai ostajalle. Tämä poikkeus alkoholijuoman myymisestä vain alkoholimyymälässä ehdotetaan asiallisesti otettavaksi 3 momenttiin. Tällaisesta myynnistä säädettäisiin tarkemmin asetuksella.

14 §. *Oluen vähittäismyyntilupa.* Vaikka tässä yhteydessä keskioluesta annettu laki ehdotetaan kumottavaksi, on tarkoitus, että vastaavaa olutta saataisiin edelleen myydä muissakin myyntipaikoissa kuin alkoholiyhtiön alkoholijuomamyymälöissä. Myyntiin vaadittaisiin lääninhallituksen lupa. Myyntipaikan tulisi olla sijainniltaan ja toiminnaltaan asianmukainen, ja myynnin tehokkaan valvonnan olisi oltava mahdollista. Toiminnan asianmukaisuus edellyttäisi muun muassa, että keskioluen myynnillä ei olisi myynnissä liian hallitsevaa asemaa. Luvan haltijalta vaadittaisiin tarvittavat edellytykset ja vaadittava luotettavuus.

15 §. *Seuraamukset rikkomuksista.* Koska enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän oluen vähittäismyyntilupien myöntäminen kuuluisi lääninhallitukselle, ehdotetaan 1 momentissa, että lääninhallitus voisi rikkomustapauksissa antaa vähittäismyyntiluvan haltijalle huomautuksen, kirjallisen varoituksen, peruuttaa myyntiluvan korvauksetta joko pysyvästi tai määräajaksi, kieltää myynnin sekä supistaa myyntiaikoja. Kysymykseen tulevat rikkomustapaukset olisivat lain tai sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten rikkomisen sekä epäjärjestys tai muut väärinkäytökset. Luvan haltijan menettäessä luvan saamisen edellytykset ja luotettavuutensa voitaisiin lupa myös peruuttaa.

Vastaavasti ehdotetaan 2 momentissa tuotevalvontakeskukselle valvontaviranomaisena oikeutta tarvittaessa antaa alkoholiyhtiölle huo-

mautus tai kirjallinen varoitus taikka kieltää myynti alkoholimyymälässä joko pysyvästi tai määräajaksi, jos myymälässä on rikottu lakia, säännöksiä tahi määräyksiä. Seuraamus voitaisiin määrätä myös epäjärjestyksen tai väärinkäytöksen sattuessa.

Poliisille ehdotetaan 3 momentissa oikeutta järjestyksen ylläpitämiseksi keskeyttää myynti tilapäisesti enintään vuorokauden ajaksi vähittäismyyntipaikassa. Tällaisesta keskeyttämisestä tulee viipymättä ilmoittaa lääninhallitukselle.

16 §. *Vähittäismyyntikiellot.* Voimassa olevassa alkoholilaissa ja keskioluesta annetussa laissa vähittäismyynnin ikärajat on ilmaistu epätasaisesti. Tämä on aiheuttanut ongelmia käytännössä. Nyt ehdotetaan ikärajaa selvennettäväksi niin, että mietoja alkoholijuomia saisi myydä kahdeksantoista ja muita alkoholijuomia kaksikymmentä vuotta täyttäneelle sekä ettei alkoholijuomaa saisi myydä häiritsevästi käyttäytyvälle tai selvästi päihtyneelle. Tärkeänä voidaan pitää myös sitä, ettei vähittäismyynnin avulla ole mahdollista edistää alkoholijuoman väärinkäyttöä tai ohjautumista luvattoman luovutuksen tai välittämisen kautta salakauppaan. Tämän vuoksi ehdotetaan käytettäväksi alkoholijuoman myyntikieltoa vähittäismyynnissä, jos on aihetta olettaa alkoholijuoman väärinkäyttöä taikka sen luvattonta luovuttamista tai välittämistä.

17 §. *Väkiviinan myynti ja alkoholijuoman erityismyynti sekä käyttölupa.* Väkiviinaa käytetään teollisuudessa ja tutkimuksessa huomattavassa määrin muun muassa liuottimena sekä teknisten valmisteiden raaka-aineena. Myös alkoholijuomia käytetään teollisuudessa erityistarkoituksiin, joissa alkoholi ei tule sellaisenaan juomana nautittavaksi, esimerkiksi elintarvikkeiden maustamiseen. Pykälän mukaan myyntiä tällaisiin käyttötarkoituksiin nimitettäisiin erityismyynniksi kuten voimassa olevassa lainsäädännössäkin. Uuden alkoholiverolakiehdotuksen mukaan alkoholijuomien erityismyynnistä ei maksettaisi alkoholijuomaveroa.

Puhtaan väkiviinan myyntiin ja alkoholijuomien erityismyyntiin liittyy verottomuudesta johtuen aina väärinkäytön vaara. Tämän takia pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että tällainen myynti olisi sallittua vain erityisen käyttöluvan haltijoille heidän työssään käytettäväksi. Pykälän 2 momentin mukaan käyttöluvan myöntäisi tuotevalvontakeskus todettuaan hakijan luotettavuuden sekä hakijalla olevan väkiviinan tai alkoholijuoman perustellun käyttö-

tarpeen. Lupaa ei myönnettäisi sellaiseen tar-koitukseen, johon voidaan käyttää muuta tuo-tetta tai denaturoitua väkiviinaa. Alkoholi-juomien osalta tulisi myös aina harkittavaksi, olisiko verollisen alkoholijuoman käyttö tar-koituksenmukaista. Käyttöluvassa voitaisiin rajoittaa osto-oikeutta. Rajoitus voisi koskea ostojen määrää tai osto-oikeus voisi rajoittua vain johonkin tiettyyn alkoholiin. Edelleen luvanhaltijalle voitaisiin asettaa valvontaan lii-tyviä ehtoja, jotka koskisivat muun muassa käyttökirjanpitoa sekä käyttöpaikan sisäistä valvontaa.

Poikkeuksen muista käyttöpaikoista muo-dostaisivat apteekit, sairaalat ja terveyskeskuk-set, joilta ei edellytetä käyttöilupaa. Käyttö näissä kohteissa olisi kuitenkin sallittu yksin-omaan lääkinnällisiin tarkoituksiin.

Teollisen käytön lisäksi alkoholijuomia myy-dään tavanomaisesta vähittäismyyntijärjestelystä poiketen eräisiin pykälässä mainittuihin tar-koituksiin, joita ovat tulliverolain 16 a §:ssä tarkoitettut diplomaattiset tarkoitukset, tullive-rolain 7 b §:ssä tarkoitettu alusten muonitus sekä edelleen myynti tullilain 30 §:ssä tarquite-uisissa verottomien tavaroiden myymälöissä. Tällainen myynti on alkoholijuomaverolain mukaan verotonta. Toiminta tapahtuu tullivi-ranomaisien valvonnassa. Ostoluvan diplo-maattisiin tarkoituksiin antaa ulkoasiainminis-teriö. Pykälässä ehdotetaan, että näihin tarkoi-tuksiin saisi alkoholijuomia myydä se, jolla muutoinkin on oikeus juoman erityismyyntiin sekä lisäksi tullilaisa tarkoitettu muonitusva-raston pitäjä.

18 §. *Seuraamukset rikkomuksista.* Sopivana seuraamuksena rikkomuksista voidaan pitää käyttöluvun peruuttamista pysyvästi tai määrä-ajaksi. Perusteiksi luvan peruuttamiselle ehdo-tetaan annettujen säännösten ja määräysten, rajoitusten sekä asetettujen ehtojen noudatta-matta jättäminen. Käyttölupa voitaisiin peruut-taa myös, jos luvan saajan katsotaan menettä-neen luvan saamisen edellytykset tai luotetta-vuutensa.

19 §. *Vähittäismyyntiä koskevat tarkemmat säännökset.* Voimassa olevassa alkoholilaisa on vähittäismyyntin osalta runsaasti lähinnä järjestysluontoisia säännöksiä, joista on tarkoi-tuksenmukaista säätää asetuksella. Tämän vuoksi ehdotetaan, että vähittäismyyntiajoista, hyväksyttävistä maksutavoista sekä henkilö-kunnan ikärajoista säädettäisiin asetuksella.

Anniskelu

20 §. *Kunnan suostumus.* Pykälän mukaan alkoholijuomien anniskelua saisi harjoittaa vain kunnassa, jossa kunnanvaltuusto on anta-nut tähän toimintaan suostumuksen. Suostu-mus koskisi kaikkia yli 2,8 tilavuusprosenttia alkoholia sisältäviä juomia. Vastaava säännös sisältyy myös nykyiseen lainsäädäntöön.

Usean kunnan alueella kulkevan liikennevä-lineen anniskelua ei ole tarkoituksenmukaista katkaista siksi ajaksi kun se kulkee anniskelun mahdollisesti kieltäneen kunnan alueella. Siksi tällaisten liikennevälineiden anniskeluun ei kunnan suostumusta tarvittaisi. Luvan myön-täjän ei kuitenkaan tule hyväksyä lupaa annis-keluun liikennevälineessä, jos toimintaa katso-taan harjoitettavan ensisijaisesti kunnallisen anniskelukiellon kiertämiseksi.

Suostumuksen peruuttamista koskeva sään-nös ehdotetaan otettavaksi 3 momenttiin ny-kyisen lain mukaisesti. Anniskelu olisi lopetet-tava kahden vuoden kuluessa siitä, kun suos-tumuksen peruuttaminen on saanut lainvoi-man.

21 §. *Anniskelulupa.* Pykälän 1 momentissa ehdotetaan anniskelutoiminta pidettäväksi edelleen luvanvaraisena toimintana.

Anniskeluluvan myöntäviä viranomaisia oli-sivat tuotevalvontakeskus ja lääninhallitukset. Lääninhallitukset myöntäisivät luvat ravinto-lalle silloin, kun siellä anniskellaan ainoastaan enintään 4,7-prosenttista olutta. Muiden alko-holijuomien anniskeluun tarvittaisiin tuoteval-vontakeskuksen lupa.

Pykälän 2 momentin mukaan luvan saami-nen edellyttäisi, että hakijalla on toimintaan tarvittavat edellytykset ja luotettavuus. Näitä arvioitaessa tulisi ottaa huomioon hakijan am-mattitaito ja kokemus sekä taloudelliset edel-lytykset. Anniskeluluvan saannin esteenä voisi myös olla aikaisempi toiminta, erityisesti alko-holilainsäädäntöä vastaan tehdyt rikokset tai hakijan elämäntapaan liittyvät ongelmat. Lu-pahakemusta tulee tarkastella paitsi hakijan myös tosiasiallisen omistuksen ja johdon kan-nalta. Näin voidaan estää ravintolaelinkeino hyväksikäyttö rahanpesun kaltaiseen laittomien pääomien ja toimintojen peittelyyn.

Anniskelulupa voitaisiin myöntää myös tila-päisenä. Tällöinkin hakijan tulee täyttää tarvit-tavien edellytysten ja luotettavuuden ehdot. Tilapäisiä lupia myönnettäisiin vain erityisistä syistä. Tilapäinen lupa voisi tulla kysymykseen,

kun hakijan edellytyksiä ja luotettavuutta on erityinen syy seurata. Tilapäinen lupa voitaisiin myöntää myös sellaisen tilaisuuden ajaksi, jonka kesto on selvästi etukäteen määritelty. Tällöin tulee arvioitavaksi tilaisuuden luonne ja paikan sopivuus, anniskelujärjestelyt sekä paikakunnan muiden anniskelupalveluiden mahdollisuudet hoitaa tilaisuuden anniskelu. Näiden lupien määrät eivät saisi kasvaa kohtuuttoman suuriksi, minkä vuoksi 2 momentissa ehdotetaan, että asetuksella olisi mahdollista säännellä lupien myöntämistä.

Anniskelupaikkojen olosuhteisiin on tarpeen kiinnittää huomiota. Siksi pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että anniskelua saisi harjoittaa vain viranomaisen hyväksymässä anniskelupaikassa, joka paikan sijainnin ja anniskelutilojen sekä toiminnan osalta olisi asianmukainen. Paikan sijainnin asianmukaisuutta tulisi arvioida suhteessa yhtäältä sen toiminnan luonteeseen ja toisaalta ympäristön olosuhteisiin. Toiminnan asianmukaisuuden arviointi antaa tarvittaessa mahdollisuuden puuttua sellaiseen ravintolatoimintaan, joka on ristiriidassa yleisesti hyväksyttävien hyvien tapojen kanssa. Lisäksi ehdotetaan 3 momentissa, että anniskelua saisi harjoittaa ainoastaan hyväksytyllä, tehokkaasti valvottavalla anniskelualueella, jonka muuttamiseen tarvittaisiin luvan myöntäjän suostumus.

Lain tarkoituksen voidaan katsoa toteutuvan muun muassa hillitsemällä tarvittaessa alkoholin tarjontaa. Sen vuoksi ehdotetaan 4 momentissa, että lain tarkoituksen saavuttamiseksi anniskelulupa voitaisiin jättää myöntämättä taikka asettaa eräitä anniskelua koskevia muita rajoituksia. Anniskelurikkeiden riskin voidaan myös olettaa kasvavan silloin, kun anniskelutoiminnalta puuttuvat riittävät taloudelliset edellytykset. Tämän johdosta voi anniskeluluvan epääminen tulla kysymykseen myös esimerkiksi silloin, kun aikaisempien konkurssien johdosta on syytä arvioida näiden edellytysten puuttuvan.

22 §. *Seuraamukset rikkomuksista.* Anniskeluluvan myöntäville viranomaisille, lääninhallitukselle ja tuotevalvontakeskukselle, ehdotetaan 1 momentissa anniskelulupahallinnon toimivuuden edistämiseksi myös oikeutta ryhtyä rikkomustapauksissa kurinpitotoimiin tai korvauksetta peruuttaa myöntämänsä anniskelulupa joko pysyvästi tai määräajaksi. Näitä kurinpitotoimia olisivat kirjallinen varoitus, anniskeluajan tai -alueen taikka anniskeltavien

alkoholijuomien lajien supistaminen korvauksetta. Lääninhallitus voisi alueellisena hallintoviranomaisena lisäksi antaa huomautuksen lääninsä alueella toimivalle anniskeluluvan haltijalle. Kurinpitotoimiin voitaisiin ryhtyä, jos anniskelupaikassa on rikottu alkoholilakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä, määräyksiä tai rajoituksia taikka luvan myöntämisen edellytyksiä tai vaadittavaa luotettavuutta ei enää ole olemassa taikka anniskelupaikassa on ilmennyt järjestyshäiriöitä tai muita väärinkäytöksiä.

Lisäksi ehdotetaan 2 momentissa poliisille valtuuksia järjestyksen ylläpitämiseksi anniskelupaikassa keskeyttää anniskelu siellä enintään vuorokauden ajaksi. Tällaisesta keskeyttämisestä tulee viipymättä ilmoittaa lääninhallitukselle.

23 §. *Anniskelupaikan järjestys.* Anniskelupaikan järjestystä on pidettävä paitsi tärkeänä valvontakysymyksenä, myös keskeisenä palvelu- ja viihtyvyystekijänä. Sen vuoksi ehdotetaan 1 momentissa, että asiakas, joka käyttäytyy häiritsevästi tai jonka päihtymys on selvästi havaittavissa, on poistettava anniskelupaikasta.

Pykälän 2 momentissa säädetään anniskelun tehokkaan valvonnan sekä yleisen järjestyksenpidon turvaamiseksi, että anniskeltu alkoholi-juoma on nautittava anniskelualueella. Lisäksi 2 momentissa ehdotetaan vähittäismyynti- ja anniskelutoimintojen eron selkeyttämiseksi ja vähittäismyyntiin liittyvien rajoitusten kiertämisen estämiseksi, ettei ravintolassa saisi harjoittaa sinne anniskeltaviksi tarkoitettujen alkoholi-juomien vähittäismyyntiä eikä muuta poiskuljettamista.

24 §. *Anniskelukiellot.* Voimassa olevassa alkoholilaissa ja keskioluesta annetussa laissa anniskelun ikärajat on ilmaistu epätasaisesti. Tämä on aiheuttanut ongelmia käytännössä. Nyt ehdotetaan ikärajaa selvennettäväksi niin, että alkoholi-juomia saisi anniskella kahdeksantoista vuotta täyttäneelle. Tarkan ikärajan määräämisellä korostetaan anniskelua suorittavan henkilöstön velvollisuutta selvittää asiakkaan ikä silloin, kun on aihetta olettaa tämän olevan kahdeksaatoista vuotta nuorempi. Järjestyksen ylläpitämiseksi ehdotetaan lisäksi, ettei alkoholi-juomaa saa anniskella häiritsevästi käyttäytyvälle tai selvästi päihtyneelle. Anniskella ei myöskään saisi, jos on aihetta olettaa alkoholin väärinkäyttöä. Tällaista väärinkäyttöä on muun muassa juoman edelleen luovut-

taminen henkilölle, jolle sitä pykälän nojalla ei saisi anniskella.

25 §. *Vähimmäisjuomavalikoima.* Anniskelupaikan tuotevalikoiman tulee alkoholipoliittisista syistä olla riittävän monipuolinen. Myös kohtuuhintaisen alkoholittoman vaihtoehdon tulee sisältyä anniskelupaikkojen tuotevalikoimaan. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että anniskelupaikassa tulee olla saatavana riittävä valikoima mietoja alkoholijuomia sekä kohtuuhintaisia alkoholittomia juomia.

26 §. *Anniskelua koskevat tarkemmat säännökset.* Samoin kuin vähittäismyynnissä myös anniskelussa tarvitaan runsaasti sellaisia, lähinnä järjestysluontoisia säännöksiä, joista on tarkoituksenmukaista säätää asetuksella. Tämän vuoksi ehdotetaan, että anniskelujoi-
maksutavoista ja laskunantovelvollisuudesta, henkilökunnan ikärajoista sekä alkoholivaras-
ton luovuttamisesta anniskelupaikan toiminnan loppuessa tai liikkeen siirtyessä toiselle säädetään asetuksella.

Tukkumyynti

27 §. *Yksinoikeus tukkumyyntiin ja tukkumyyntilupa.* Voimassa olevan lainsäädännön mukaan muiden alkoholijuomien kuin keskioluen tukkumyynti on alkoholiyhtiön yksinoikeus. Nyt ehdotetaan tämän pykälän 1 momentissa, että alkoholiyhtiön tukkumyynnin yksinoikeus koskisi enää samoja alkoholijuomia, joita alkoholiyhtiöllä on myös yksinoikeus valmistaa eli väkeviä alkoholijuomia liköörejä lukuun ottamatta. Yksinoikeus säilytettäisiin alkoholipoliittisista ja valvonnallisista syistä tässä laajuudessa, kunnes lupahallinto ja viranomaisvalvonta saataisiin järjestettyä ja kokemukset purkamisen vaikutuksesta olisivat riittävät. Tämä voisi tapahtua vuoden 1995 aikana.

Tukkumyyntioikeutta esitetään valvonnallisista syistä aina luvanvaraiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan mietojen alkoholijuomien sekä liköörien tukkumyyntiä saisi harjoittaa se, jolle tuotevalvontakeskus on myöntänyt luvan valmistukseen tai tukkumyyntiin. Vastaavasti 3 momentin mukaan väkiviinan tukkumyyntiä saisi harjoittaa se, jolle tuotevalvontakeskus on myöntänyt maahantuonti- tai valmistusluvan taikka erillisen tukkumyyntiluvan.

28 §. *Seuraamukset rikkomuksista.* Rikkomustapaauksissa sopivana seuraamuksena voi-

daan pitää tukkumyyntiluvan peruuttamista korvauksetta. Perusteiksi luvan peruuttamiselle ehdotetaan säännöksien tai määräyksien taikka asetettujen ehtojen noudattamatta jättämistä. Tukkumyyntilupa voitaisiin peruuttaa myös, jos luvan saajan katsotaan menettäneen luvan saamisen edellytykset tai luotettavuutensa.

Luovuttaminen, välittäminen ja oma käyttö

29 §. *Väkiviinan luovuttaminen, välittäminen ja oma käyttö.* Väkiviinan väärinkäytön estämiseksi pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi väkiviinan valmistajaan, tukkumyyntijään ja maahantuojaan kohdistetuista rajoituksista, jotka koskevat väkiviinan luovuttamisesta ja välittämisestä. Toiminta olisi sallittu vain silloin kun ostajalla on tuotevalvontakeskuksen myöntämä käyttö lupa taikka lupa tai oikeus myydä väkiviinaa taikka milloin väkiviina luovutetaan lääkinnällisiin tarkoituksiin tai vientiin.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että väkiviinan valmistaja, maahantuojaja tai tukkumyyntijä voivat kuitenkin käyttää itse tai luovuttaa väkiviinaa myös laadunvalvontatarkoituksiin. Luovuttaminen on tarpeen muun muassa, kun luovuttajalla ei itsellään ole edellytyksiä tarvittavan tutkimuksen tekoon. Sen sijaan jos valmistaja tai maahantuojaja haluaa käyttää väkiviinaa itse työssään tai tuotannossaan, tulee tätä tarkoitusta varten hankkia vastaava käyttö lupa kuin mikä on säädetty väkiviinan ostajalle.

30 §. *Alkoholijuoman luovuttaminen ja oma käyttö.* Voimassa olevan alkoholilain mukaan alkoholijuoman valmistaja ei saa muille kuin alkoholiyhtiölle ja sen määräämälle luovuttaa valmistamaansa alkoholijuomaa.

Nyt laissa ehdotetaan useiden monopolioikeuksien purkamista, mikä lisäisi alkoholisektorilla toimivien elinkeinonharjoittajien määrää ja näiden toimintavapauksia. Alkoholiyhtiö ei enää omistaisi muiden elinkeinonharjoittajien varastoissa olevia verottamattomia alkoholijuomia, eikä siten voisi niistä määrätä. Väärinkäytösten estämiseksi 1 momentissa ehdotetaan, että tällaisten juomien luovuttamis-oikeus rajoitettaisiin vain laissa mainittuihin myyntitarkoituksiin, jolloin muun muassa verottamattomien juomien lahjoittaminen ei olisi mahdollista.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan kuitenkin

säädettäväksi elinkeinonharjoittajan oikeudesta käyttää ja luovuttaa verottamatonta alkoholi-juomaa eräissä tapauksissa muussakin kuin myyntitarkoituksessa. Kysymykseen tulisi tuotteen laadunvalvonta tai erillisellä tuotevalvontakeskuksen luvalla tapahtuva käyttö omassa työssä. Sen sijaan verottamattoman juoman oma käyttö nautintatarkoituksiin olisi kielletty.

31 §. *Alkoholijuoman välittäminen.* Voimassa olevan alkoholilain mukaan alkoholin välittäminen on kielletty palkkiota vastaan ja ilman palkkiotakin silloin kun se kohdistuu henkilöihin, joille alkoholijuomien vähittäismyynti on kielletty. Alkoholin välittäminen palkkiota vastaan on osa alkoholijuomien salakauppaa. Alkoholijuomien välittäminen ilman palkkiota on kohdistunut suuressa määrin alaikäisiin. Pykälässä ehdotetaan, että vastaavat säännökset otettaisiin myös uuteen alkoholilakiin.

Alkoholijuoman välittämällä sinänsä tarkoitetaan, että joku hankkii alkoholijuoman toisen puolesta ja lukuun sekä luovuttaa sen toimeksiantajalleen. Luvaton välittäminen on kysymyksessä silloin, kun välittämisestä peritään palkkio. Palkkioksi katsotaan rahasuorituksen lisäksi myös muu hyvitys. Tällainen välittäminen on säädetty rangaistavaksi teoksi alkoholilain 85 §:ssä.

Alkoholilain 85 §:ssä on säädetty rangaistavaksi teoksi myös alkoholipitoisen aineen välittäminen silloin, kun tällaista ainetta luvottomasti myydään tai muutoin korvausta tai hyvitystä vastaan luovutetaan toiselle. Kysymyksessä on toiminta, joka tapahtuu ilman etukäteistä pyyntöä tai toimeksiantoa. Myös alkoholipitoisen aineen välittäminen ilman palkkiota on alkoholilain 85 §:n mukaan rangaistava teko.

Alkoholijuomien myynti ulkomaan liikenteessä

32 §. *Liikennevälineet ja verottomat myymälät.* Voimassa olevan alkoholilain mukaan alkoholijuomien myynnistä Suomen ja ulkomaiden välillä kulkevilla suomalaisissa aluksissa säädetään asetuksella. Laissa alus määritellään vesi- tai ilmakulkuneuvoksi. Nyt ehdotetaan uuteen lakiin vastaavaa asetuksenantovaltuutusta, mutta lakiehdotukseen ei sisälly aluksen määrittelyä. Säännökset siitä, minkälaisissa liikennevälineissä on mahdollista myydä alkoholi-juomia, annettaisiin asetuksella. Lisäksi asetuksella säädettäisiin alkoholijuomien myynnis-

tä siihen liittyvine ehtoineen ja rajoituksineen sekä tämän myynnin valvonnasta.

Alkoholijuomien myynti erityisistä verottomien tavaroiden myymälöistä on lähinnä ulkomaan lentoliikenteen yhteydessä noudatettu kansainvälinen käytäntö. Pykälän 2 momentin mukaan tällainen myynti olisi mahdollista sen mukaan kuin siitä erikseen säädetään. Toiminta tapahtuu nykyisin tullivalvonnassa ja asiaa koskevat säännökset sisältyvät tullilainsäädäntöön.

5 luku. *Mainonta*

33 §. *Alkoholin mainontakielto.* Alkoholijuomien mainonta ja muu myynninedistämistoiminta sekä niiden liittäminen muiden tuotteiden tai palvelujen mainontaan tai myynninedistämistoimintaan on voimassa olevan alkoholilain mukaan kielletty. Kieltoa ehdotetaan jatkettavaksi myös tässä laissa.

Voimassa olevassa alkoholilaisissa alkoholijuomien mainonta on sallittua majoitus- ja ravitsemusalan ammattijulkaisuissa sekä alkoholijuomien anniskelu- ja vähittäismyyntipaikoissa siten kuin sosiaali- ja terveysministeriö määrää. Nyt ehdotetaan 2 momentissa, että tämä voimassa oleva säännös otettaisiin lakiehdotukseen, ja että alkoholimainonta olisi sallittu lisäksi alkoholijuomien valmistuspaikoissa sekä vähittäismyynnin ammattijulkaisuissa tai muussa alkoholijuomien myyntiin osallistuville levitettävässä painokirjoituksessa, jonka levikki ja levitystapa olisivat sosiaali- ja terveysministeriön antamien määräysten mukaisia.

Julkaisun, jossa mainonta on sallittu, levikissä tai levitystavassa voi tapahtua sellaisia muutoksia, että alkoholimainontaa ei enää ole syytä sallia. Sama koskee tilanteita, joissa viranomaiselle ei ole ilmoitettu kaikkia alkoholimainonnan sallimisen kannalta tärkeitä tietoja, taikka jos julkaisemisessa on tapahtunut väärinkäytöksiä, kuten säännösten ja määräysten rikkomuksia. Tämän vuoksi ehdotetaan 3 momentissa, että tuotevalvontakeskus voisi peruuttaa alkoholimainontaa koskevan hyväksymisensä näissä tapauksissa.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan käytännön syistä alkoholimainonnan sallimista sellaisessa Suomessa levitettävässä ulkomaisessa painokirjoituksessa, jonka pääasiallinen tarkoitus

ei ole alkoholijuomien mainonta. Vastaava säännös sisältyy nykyiseen alkoholilakiin.

Alkoholijuomien mainonta- ja muun myyminen estämiseksi estämättä olisi 5 momentin mukaan alkoholijuomien valmistajan, maahantuojan ja tukkumyyjän mahdollista antaa tuoteistaan tietoja alkoholijuomien myyntiin osallistuville sen mukaan kuin sosiaali- ja terveysministeriö määrää. Tuotetietoa voitaisiin jakaa esimerkiksi messuilla, näyttelyissä, koulutustilaisuuksissa ja muissa vastaavissa tilaisuuksissa.

6 luku. Alkoholijuomien ja väkiviinan hallussapito ja kuljetus sekä verottamattomien alkoholijuomien varastointi

34 §. *Hallussapito ja kuljetus.* Ainoastaan laillisesti valmistettua ja maahantuotua alkoholijuomaa saisi pitää hallussaan ja kuljettaa. Tämä ehdotus 1 momentissa vastaa asialliselta sisällöltään voimassa olevan alkoholilain vastaavaa säännöstä.

Alkoholijuomien hallussapitoa koskevat ikäraajat ehdotetaan pidettäväksi 2 momentissa ennallaan. Ikäraajat olisivat samat kuin alkoholijuomien vähittäismyynnissä noudatettavat ikäraajat.

Väkiviinaa saisi lakiehdotuksen mukaan pitää hallussaan tai kuljettaa ainoastaan se, jolla on lupa tai oikeus valmistaa, tuoda maahan, myydä tai käyttää väkiviinaa. Ehdotus siten rajoittaa myös hallussapidon oikeuden 17 §:ssä ehdotettuja myynnin rajoituksia vastaavalla tavalla.

35 §. *Verottamattomien alkoholijuomien varastot.* Pykälässä ehdotetaan, että verottamattomia alkoholijuomia voisi säilyttää ainoastaan tuotevalvontakeskuksen hyväksymässä varastopaikassa. Alkoholiverotusta koskevan lainsäädännön uudistamiseen liittyvä verottamattomien alkoholijuomien varastojen perustamis- ja laajentamisen mahdollisuuden alkoholijuomien valmistajista tukkumyyjiin. Alkoholijuomaverosta annetun esityksen (HE 30/1994 vp) mukaan alkoholiyhtiö voisi säilyttää myös alkoholimyymälöissään verottamattomia alkoholijuomia.

Pykälän 2 momentin mukaan verottamattomien alkoholijuomien varaston perustamiseen tarvittavasta luvasta säädettäisiin erikseen. Tämä tarkoittaa sitä, että luvan tällaisiin varas-

toihin antaisi alkoholijuomaverolain nojalla tullihallinto. Käytännön valvonnan suorittaisi kuitenkin tuotevalvontakeskus.

7 luku. Alkoholiyhtiö

36 §. *Alkoholiyhtiön tehtävät.* Voimassa olevassa alkoholilaisissa alkoholiyhtiölle on säädetty yksinoikeudeksi eräin poikkeuksin alkoholijuoman ja väkiviinan valmistus, maahantuonti, maastavienti ja myynti. Nyt ehdotetun lain mukaan yksinoikeudet koskisivat vain alkoholijuomien vähittäismyyntiä, keskiolutta lukuunottamatta, sekä osaa alkoholijuomien valmistuksesta ja tukkumyynnistä. Alkoholiyhtiön tehtävä olisi huolehtia näiden yksinoikeuksien harjoittamisesta.

Alkoholiyhtiön hallintoneuvoston lakisäätöihin tehtäviin kuuluu nykyisin alkoholioalojen kehityksen seuraaminen. Toteuttaakseen tämän tehtävän ja voidakseen toimia alkoholilain tavoitteiden mukaisesti yhtiö on pitkään harjoittanut korkeatasoista alkoholitutkimusta, alkoholihaittoja koskevaa tiedotusta ja valistusta sekä muuta alkoholin käyttöön liittyvää terveyskasvatusta. Alkoholimonopolin purkauksessa yhtiö joutuu uuteen kilpailutilanteeseen, ja alkoholiverotuksen muuttuessa yhtiön ylijäämä supistuu oleellisesti. Tällöin yhtiöllä ei ole enää entisen kaltaisia taloudellisia mahdollisuuksia ylläpitää alkoholipoliittisia toimintoja, jotka eivät tue sen liiketaloudellista toimintaa. Myöskään ei ole alkoholipoliittisesti perusteltua, että näiden toimintojen rahoittaminen kuuluisi vain monopolikaupan rasitteisiin. Alkoholiyhtiöllä on kuitenkin keskeinen asiantuntemus ja tarvittavat valmiudet alkoholitutkimuksen ja -valistuksen hoitamiseksi. Siksi ehdotetaan 1 momentin 2 kohdassa, että yhtiö velvoitettaisiin huolehtimaan edelleen näistä tehtävistä, mutta niiden rahoitus tapahtuisi 3 momentin mukaan valtiolle suoritetusta alkoholijuomaverosta tarkoituksenmukaiseksi katsottavalla tavalla. Rahoitustavan muutoksen johdosta sosiaali- ja terveysministeriö määräisi siitä, missä laajuudessa yhtiön tulisi suorittaa laissa tarkoitettuja velvoitteita.

Alkoholitutkimuksen ja siihen liittyvien tehtävien nyt ehdotetun järjestelyn ei tulisi olla pysyvä järjestely, vaan pyrkimyksenä on siirtää alkoholiyhtiölle tässä esityksessä ehdotetut tehtävät sosiaali- ja terveydenhuollon ja yliopisto-

jen sekä korkeakoulujen tutkimustoimintaan kuuluviksi viimeistään vuoden 1996 aikana.

Voimassa olevan alkoholilain mukaan monet alkoholiyhtiölle sen monopoliasemasta johtuvat erityistehtävät on säädetty yhtiön hallintoneuvoston tehtäväksi. Tällaisia tehtäviä ovat muun muassa alkoholiolojen seuraaminen, alkoholijuomien hintojen ja alkoholipitoisuuksien määrääminen, anniskeluoikeuksien myöntäminen ja peruuttaminen, vähittäismyyntipaikkojen aukioloajoista päättäminen, mainonnan valvonta ja vuosittain kertomuksen antaminen valtioneuvostolle alkoholiolojen kehityksestä.

Lakiehdotuksen mukaan alkoholiyhtiön tehtävät supistuisivat. Monet näistä tehtävistä siirtyisivät viranomaisten, lähinnä uuden tuotevalvontakeskuksen tehtäviksi. Näin ollen hallintoneuvostolla ei olisi entisen kaltaista alkoholipoliittista roolia. Alkoholiyhtiölle jäisi kuitenkin yksinoikeus suureen osaan alkoholijuomien valmistusta, vähittäismyyntiä ja tukumyyntiä sekä pykälän 1 momentin 2 kohdan mukainen tutkimus-, seuranta- ja valistusvelvollisuus. Tämän vuoksi ehdotetaan pykälän 1 momentin 3 kohdassa, että alkoholiyhtiön tehtäviin kuuluisi vuosittaisen kertomuksen antaminen alkoholiolojen kehityksestä ja niistä toimenpiteistä, joihin yhtiö on ryhtynyt lain tarkoituksen saavuttamiseksi. Vastaava tehtävä kuuluu nykyisen lain mukaan Alkon hallintoneuvostolle.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan alkoholiyhtiön muista kuin 1 momentissa tarkoitetuista tehtävistä ja toimialasta määrättäväksi yhtiöjärjestyksessä.

37 §. *Hallintoneuvosto.* Voimassa olevan alkoholilain mukaan alkoholiyhtiön hallintoneuvostossa on yhdeksän varsinaista jäsentä ja kolme varajäsentä. Valtioneuvosto määrää heidät kolmeksi kalenterivuodeksi kerrallaan nimeten samalla puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan varsinaisista jäsenistä. Hallintoneuvoston jäsen ja varajäsen voidaan vapauttaa tehtävästään toimikauden aikana, jolloin eronneen jäsenen tilalle on määrättävä uusi jäsen jäljellä olevaksi kaudeksi. Nämä säännökset ehdotetaan pykälän 1—3 momentissa pidettäviksi ennallaan. Sen sijaan hallintoneuvoston päätösvaltaisuudesta ei enää säädettäisi alkoholilaisa, vaan tämä asia järjestäisi osakeyhtiölain (734/78) säännöksiin.

38 §. *Sosiaali- ja terveysministeriön edustus.* Voimassa olevan alkoholilain mukaan alkoholiyhtiön toiminnan kannalta keskeisten minis-

teriöiden, sosiaali- ja terveysministeriön sekä valtiovarainministeriön edustajilla on oikeus seurata asiain käsittelyä ja ottaa osaa keskusteluun alkoholiyhtiön johtokunnan ja hallintoneuvoston kokouksissa sekä yhtiökokouksessa. Ministeriön edustajalla on myös oikeus, lukuunottamatta yhtiökokousta, siirtää asian käsittely seuraavaan kokoukseen. Nyt ehdotetaan alkoholiyhtiön tehtävien supistamisesta ja alkoholiverotuksen uudistamisesta johtuen, että ainoastaan sosiaali- ja terveysministeriön edustajalla olisi alkoholiasioita johtavana viranomaisena oikeus seurata asioiden käsittelyä ja oikeus ottaa osaa keskusteluun hallintoneuvoston kokouksessa sekä yhtiökokouksessa.

39 §. *Osakeyhtiötä koskevat säännökset.* Pykälän mukaan alkoholiyhtiöön sovellettaisiin osakeyhtiötä koskevaa lainsäädäntöä, siltä osin kuin alkoholilaisa ei toisin säädetä. Osakeyhtiölaki on yleislaki, joka sisältää yhtiöoikeudelliset säännökset.

8 luku. Ohjaus ja valvonta

40 §. *Sosiaali- ja terveysministeriön toimivalta.* Alkoholiyhtiön viranomaistehtävien supistaminen aiheuttaisi sosiaali- ja terveysministeriön tehtävien laajenemista. Sosiaali- ja terveysministeriölle kuuluisi 1 momentin mukaan edelleen alkoholilain noudattamisen ylin johto ja ohjaus.

Pykälän 2 momentissa on lueteltu ne asiat, joista sosiaali- ja terveysministeriölle ehdotetaan säädettäväksi valtuus antaa tarkempia lain soveltamista koskevia määräyksiä.

41 §. *Tuotevalvontakeskuksen toimivalta.* Alkoholiyhtiöltä poissiiirtyviä valvontatehtäviä varten on tarkoitettu perustaa, niinkuin siitä erikseen säädetään, sosiaali- ja terveysministeriön alaisena toimiva tuotevalvontakeskus, joka valvoisi 1 momentin mukaan alkoholipitoisten aineiden valmistusta, maahantuontia ja maastavientiä, käyttöä, myyntiä ja muuta luovutusta, mainontaa ja muuta myynninedistämistä koskevaa kieltoa, alkoholijuoman ja väkiviinan luvattomaan valmistukseen soveliaiden kojeiden tai niiden osien maahantuontia, valmistusta ja myyntiä, sekä Suomen ja ulkomaiden välillä liikenteessä kulkevien liikennevälineiden alkoholijuomien myyntiä.

Tuotevalvontakeskukselle kuuluisi 2 momen-

tin mukaan lääninhallitusten ohjaaminen valvonnan toteuttamisessa näiden omalla alueella.

42 §. *Lääninhallituksen toimivalta.* Lääninhallituksen toimivaltaan ehdotetaan kuuluvan alkoholijuomien vähittäismyynnin ja anniskelun sekä alkoholijuomien mainontaan liittyvien kysymysten valvonta alueellaan. Lääninhallitus olisi ainoa yksinomaan alle 4,7 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävien oluiden myynti- ja anniskelupaikkoja valvova viranomaisena. Muita alkoholijuomien myyntipaikkoja valvoisi myös tuotevalvontakeskus.

43 §. *Valmistajan ja maahantuojan vastuu.* Alkoholiyhtiön yksinoikeuden supistuessa valmistajilla ja maahantuojilla olisi vastuu tuotteidensa koostumuksesta ja laadusta. Kaikkien alkoholijuomien valmistajilta ja maahantuojilta edellytettäisiin kulutukseen luovutettavien alkoholijuomien laadun jatkuvaa seuranta. Nyt ehdotetaan 1 momentissa, että alkoholijuoman valmistaja ja maahantuoja vastaisivat kulutukseen luovuttamansa alkoholijuoman laadusta ja koostumuksesta sekä siitä, että tuote ja sen päälysmerkinnät ja muu esittely olisivat siitä annettujen säännösten ja määräysten mukaisia.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että tuotevalvontakeskus ohjaisi ja valvoisi valmistajilta ja maahantuojilta 1 momentissa vaadittujen velvoitteiden noudattamista.

44 §. *Tarkastus- ja tiedonsaantioikeus.* Valvontatehtävänsä suorittamiseksi tuotevalvontakeskukselle ehdotetaan oikeutta 1 momentissa päästä tarkastamaan valmistuspaikan, varastointipaikan ja myyntipaikan tiloja ja toimintaa, alkoholipitoisen aineen kuljetuksia sekä valvonnassa tarvittavia asiakirjoja, ottaa ja saada korvauksetta valvontaa varten tarvittavat näytteet sekä saada valvonnan kannalta tarpeelliset ilmoitukset, tiedot ja asiakirjat.

Lääninhallituksella olisi alueellisena valvontaviranomaisena 2 momentin nojalla vastaavat oikeudet kuin tuotevalvontakeskuksella lukuun ottamatta valtuuksia näytteiden ottamiseen ja saamiseen.

45 §. *Salassapitovelvollisuus.* Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että lain määrittämiä tehtäviä suoritettaessa tietoon tulleita taloudellista asemaa tai liike- ja ammattisalaisuutta koskevia seikkoja ei saisi ilman asianomaisen suostumusta ilmaista tai käyttää oikeudettomasti.

Tietoja saisi 2 momentin mukaan kuitenkin luovuttaa valvontatehtävää varten toiselle valvontaviranomaiselle sekä syyttäjälle ja poliisiviranomaiselle syytteesen asettamista tai rikok-

sen selvittämistä varten. Tiedon vastaanottaneelle ehdotetaan 2 momentissa samaa salassapitovelvollisuutta kuin tiedon luovuttaneelle on säädetty.

Alkoholijuomien valvontaa säädellään melko laajasti EY-lainsäädännössä. Merkittävin on viinisektorin yhteisistä valvontamääräyksistä annettu asetus (ETY) N:o 2048/89, jonka ETA-järjestelmään sovittaminen on tarkoitus saattaa voimaan ETA-sopimuksen pöytäkirjan 47 uudella lisäyksellä. Tämä lisäys viinisektorin valvontaviranomaisten keskinäisestä yhteistyöstä tulisi voimaan sekakomitean päätöksellä 1 päivänä heinäkuuta 1994. Lisäyksen mukaan valvontaviranomaiset vilpillisten menettelyjen selvittämiseksi avustaisivat toisiaan sovituin menetelmin. Kun vilpillisten menettelyjen selvittäminen voi tulla kysymykseen myös muiden kansainvälisten sopimusten pohjalta, ehdotetaan 3 momentissa, että valvontaviranomaisena saisi antaa Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten edellyttämiä tietoja sopimusten edellyttämille ulkomaisille toimielimille, kansainvälisille järjestöille ja yhteistyöhön osallistuville valtioille.

46 §. *Muut valvontaviranomaiset.* Alkoholilaissa tarkoitettua valvontaa suorittavat nykyisen lain mukaan myös muut viranomaiset. Poliisin kautta muiden valvontaviranomaisten tietoon tulevat rikkeet erityisesti anniskelupaikoissa ovatkin muodostaneet varsin keskeisen tekijän arvioitaessa lupaehtojen noudattamista. Koska varsinaisten järjestyshäiriöiden selvittäminen muutoinkin kuuluu poliisin tehtäviin, ehdotetaan 1 momentissa poliisin tehtäväksi edelleen yleisen järjestyksenpidon valvominen vähittäismyynti- ja anniskelupaikoissa. Lain 15 ja 22 §:ssä säädetään tarkemmin eräistä poliisin tähän valvontaan liittyvistä oikeuksista järjestyksen ylläpitämiseksi.

Rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen valvontatehtävistä ehdotetaan 2 momentin mukaan noudatettavan, mitä niistä säädetään erikseen.

47 §. *Virka-apu.* Alkoholivalvonnan suorittaminen edellyttää eräissä tapauksissa toisten viranomaisten apua tai yhteistoimintaa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että tuotevalvontakeskuksen ja lääninhallituksen asianomaisella virkamiehellä olisi oikeus saada muilta viranomaisilta virka-apua alkoholivalvonnan suorittamiseksi.

48 §. *Ohjeiden antaminen sekä uhkasakko ja teettäminen.* Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että tuotevalvontakeskuksen tai lääninhallituk-

sen tulisi antaa asianmukaiset ohjeet, jos alkoholijuoman mainontakiellon tai muun 33 §:ssä tarkoitetun markkinointi- ja myynninedistämistoimintakiellon noudattamisen valvontaa suoritettaessa tai muutoin havaitaan epäkohtia tai virheellistä toimintaa, sekä asettaa määräaika, jonka kuluessa epäkohdat ja virheet on oikaisuttava. Tarkoitus olisi, että ohjeiden antaminen sekä määräaika-asettaminen olisi ensisijainen menettely korjata epäkohtia ja virheitä.

Jollei korjausta olisi tapahtunut asetetussa määräajassa tai jos ohjeissa mainittua toimintaa ei olisi lopetettu taikka jos se olisi uudistettu asetetun määräajan jälkeen, tuotevalvontakeskus tai lääninhallitus voisi 2 momentin mukaan asettaa tehosteeksi uhkasakon tai teettää vaaditun toimenpiteen laiminlyöjän kustannuksella sen mukaan kuin uhkasakkolaissa (1113/90) säädetään.

49 §. *Valvontaviranomaisen kiellot ja turvaamistoimet.* Alkoholimainonnan sekä alkoholijuomien muun myynninedistämisen ja markkinointikiellon tehosteeksi ehdotetaan 1 momentissa tuotevalvontakeskukselle ja lääninhallitukselle oikeutta kieltää tällaisen toimen tilaajaa tai toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta tai toistamasta säännösten vastaista toimintaa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että tuotevalvontakeskus voi kieltää alkoholijuoman luovuttamisen markkinoille tai velvoittaa poistamaan juoman markkinoilta, jos se ei täytä sille asetettuja määräyksiä tai siitä aiheutuvia terveydellisiä haittoja ei ole valvottu. Vastaavat toimenpiteet olisivat mahdollisia, jos kieltö on muutoin perusteltua ihmisten terveyden suojelemiseksi. Tämä toimenpideperuste viittaa ETA-sopimuksen pääsopimuksen 13 artiklassa ilmaistuun oikeuteen poiketa sopimuksen 11 ja 12 artiklassa määrätyistä yleisistä tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevista periaatteista silloin, kun se on perusteltua muun muassa ihmisten terveyden suojelemiseksi.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että tuotevalvontakeskus voisi väliaikaisesti kieltää mainonta- tai muun myynninedistämistoiminnan jatkamisen tai uudistamisen sekä annettujen säännösten ja määräysten vastaisen toiminnan tai estää muiden 2 momentissa tarkoitettujen terveydellisten syiden johdosta tuotteen myymisen. Tällainen määräys voitaisiin antaa, kun menettely toiminnan laajuuden tai merkityksen johdosta on tarpeen estää kiireellisesti. Kysymykseen voisi tulla mainontatapahtuma,

johon asian luonteen vuoksi tulee puuttua välittömästi. Myös tuote, jonka osalta on syytä epäillä vilpillistä menettelyä tai terveysvaaroja, voi olla tarpeen poistaa välittömästi markkinoilta.

50 §. *Oikaisu sekä uhkasakko ja teettäminen.* Kiellosta päättäessään tuotevalvontakeskus tai lääninhallitus voisi 1 momentissa velvoittaa kiellon saaneen suorittamaan asetetussa määräajassa ja määrättyllä tavalla oikaisu-toimen, jos sitä olisi pidettävä tarpeellisenä ottaen huomioon ilmeiset haitat.

Tuotevalvontakeskuksen tai lääninhallituksen antamaa kieltoa tulisi voida tehostaa uhkasakolla tai teettämisuhalla laiminlyöjän kustannuksella niin kuin uhkasakkolaissa säädetään, jollei tässä laissa säädettäisi toisin.

9 luku. Muutoksenhaku

51 §. *Muutoksenhaku tuotevalvontakeskuksen, lääninhallituksen ja alkoholiyhtiön päätökseen.* Tuotevalvontakeskuksella on toimivaltana koko maa. Lääninhallitus on muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) tarkoitettu ylempi hallintoviranomainen, jonka päätöksistä valitetaan pääsääntöisesti korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Sen vuoksi ehdotetaan 1 momentissa, että tuotevalvontakeskuksen ja lääninhallituksen antamista päätöksistä, jollei tällaisesta päätöksestä jäljempänä ole ehdotettu säädettäväksi valituskieltoa, valitettaisiin korkeimpaan hallinto-oikeuteen, siten kuin muutoksenhausta hallintoasioista annetussa laissa säädetään.

Samoin ehdotetaan 2 momentissa tarkoitukseenmukaisuussyistä, että muutoksenhaun estämättä tuotevalvontakeskuksen ja lääninhallituksen päätöstä olisi noudatettava, jollei korkein hallinto-oikeus toisin määräisi.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että myös eräistä sellaisista alkoholiyhtiön päätöksistä, jotka yhtiö tekee yksinoikeuksiinsa liittyen, olisi mahdollista tehdä hallintovalitus ensin tuotevalvontakeskukseen ja sieltä edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Tuotevalvontakeskus valvoo alkoholiyhtiön monopolitoimintaa sekä luvanvaraista toimintaa. Tämän yleisen valvonnan lisäksi on tarpeen, että alkoholiyhtiön päätöksiin voidaan eräiltä osin erikseen hakea muutosta hallintovalitusteitse. Suomen hallituksen ja EU-komission välisissä neuvotteluissa yhtenä tärkeänä

edellytyksenä vähittäismyyntimonopolin säilymiselle on todettu olevan eri ETA-maiden tuottajien tasapuolinen kohtelu otettaessa tuotteita vähittäismyyntiin. On pidetty tärkeänä, että asiaa koskevat päätökset voidaan saattaa myös hallintovalitusteitse tutkittavaksi.

52 §. *Valituskielto kielloista ja turvaamistojenpiteistä.* Tuotevalvontakeskuksen tai lääninhallituksen antamaan 48—50 §:ssä tarkoitettuun kieltopäätökseen tai väliaikaista kieltä koskevaan määräykseen taikka niiden asettamaan uhkasakkoon tai teettämisuhkaan ei saisi 1 momentin mukaan valittamalla hakea muutosta, koska kyseessä on turvaamistojenpide.

Tällaiset asiat ehdotetaan 2 momentissa saatettaviksi markkinatuomioistuimen käsiteltäviksi. Asianosainen voi hakemuksella saattaa asian käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tai määräyksen tiedoksisaamisesta.

Samalla ehdotetaan 3 momentissa, että uhkasakon tuomitsisi tai teettämisuhan täytäntöönpanosta päättäisi uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta markkinatuomioistuin.

53 §. *Muutoksenhaku markkinatuomioistuinten päätökseen.* Markkinatuomioistuimen tässä laissa tarkoitettussa asiassa tekemään päätökseen on tarkoituksenmukaista hakea muutosta samalla tavalla kuin muihinkin markkinatuomioistuimen päätöksiin. Tämän vuoksi ehdotetaan, että pykälässä viitattaisiin markkinatuomioistuimesta annettuun lakiin (41/78).

10 luku. Erinäiset säännökset

54 §. *Määräysten antaminen alkoholimitauksista.* Alkoholimäärityksien suorittamisesta ei voimassa olevassa laissa ole määräyksiä. Alkoholiyhtiö on teettänyt säädösten noudattamisen seuraamiseksi tarvittu määritykset omassa laboratoriossaan valitsemillaan menetelmillä. Nyt pykälässä ehdotetaan, että sosiaali- ja terveysministeriö antaisi tällaisten määritysten suorittamista koskevat määräykset. Säännös on tarpeen muun muassa jäsenvaltioiden alkoholitaulukoita koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä annetun direktiivin (76/766/ETY) voimaan saattamiseksi.

55 §. *Maksut.* Ehdotuksen mukaan lupapäätöksistä ja muista alkoholilain nojalla annetuista viranomaisen päätöksistä sekä tässä laissa tarkoitettuun valvontaan kuuluvista suoritteista peritään maksuja. Maksuilla katettaisiin

lupa- ja valvontatoiminnasta viranomaisille aiheutuvia kustannuksia. Maksut määräytyisivät valtion maksuperustelain mukaan ja niistä määrättäisiin tarkemmin asianomaisen ministeriön päätöksellä.

Edelleen ehdotetaan, että varsinaisen lupamaksun lisäksi alkoholilaisissa tarkoitettua lupaa edellyttävän toiminnan valvonnasta aiheutuvi- ta kustannuksista perittäisiin luvanhaltijoilta myös vuotuinen maksu. Vuotuisilla valvontamaksuilla peitettäisiin sellaisia valvontatoiminnasta aiheutuvia kustannuksia, joiden laskuttamista toimenpidekohtaisesti ei voida toteuttaa tarkoituksenmukaisesti.

56 §. *Korvaukset väkiviinan tai alkoholi-juoman vajauksista.* Mikäli väkiviinan maahantuojan, valmistajan, tukkumyyjän tai käyttöluvan haltijan varastossa todetaan valvonnan yhteydessä vajausta, jota ei voida luotettavasti selittää, tulisi tästä lakiehdotuksen mukaan suorittaa valtiolle korvaus. Korvaus olisi suuruudeltaan saman alkoholimäärän sisältävän väkevän alkoholijuoman alkoholivero. Käytännössä korvausvelvollisuus syntyisi silloin, kun on syytä epäillä vajauksen johtuneen väkiviinan käyttämisestä luvattomasti nautintatarkoituksiin.

Väkiviinan korvausvelvollisuudella on tarkoitus saada luvanhaltijalta korvaus väkiviinan alkoholijuomaa vastaavasta arvosta. Tällaista korvausvelvollisuutta voidaan pitää kohtuuttomana, jos voidaan osoittaa, että luvanhaltija tai tämän palveluksessa oleva ei ole ollut laitton hyödyn saajana. Tämän vuoksi pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että tällaisessa tapauksessa korvausvelvollisuutta ei luvanhaltijalle synny. Tällöin korvauksen määrääminen rikoksen ollessa kysymyksessä tulee viime kädessä tuomioistuimen päätettäväksi.

Valmisteilla olevassa alkoholiverolaissa ehdotetaan säädettäväksi alkoholijuoman vajauksen korvaamisesta. Tämän vuoksi pykälän 3 momentin mukaan alkoholijuoman vajauksen korvaamisesta säädettäisiin erikseen.

57 §. *Kojeiden tai niiden osien maahantuonti, valmistus ja kauppa.* Alkoholipitoisen aineen luvattoman valmistuksen edistäminen ja alkoholipitoisen aineen valmistuskojeen hallussapito luvaton valmistusta varten on voimassa olevan 91 §:n mukaan rangaistava teko. Rangaistavaa on myös tällaisen kojeen esillä pito 91a §:n mukaan, jos sen katsotaan olevan houkuttelemista alkoholipitoisen aineen valmistamiseen.

Pykälässä ehdotetaan annettavaksi valtuus säätää asetuksella luvattomaan alkoholin valmistukseen soveltuvien kojeiden kauppaa koskevista valvontamääräyksistä. Säännös on myös nykyisessä alkoholilaissa. Säännöksessä tarkoitettuja kojeita ovat erityisesti tislauslaitteet ja niiden osat, joiden vapaa kauppa helpottaisi merkittävästi laitteiden hankintaa ja houkuttelisi luvattomaan valmistukseen.

58 §. *Nauttimiskiellot.* Pykälän 1 momentti sisältää ehdotukset niistä paikoista ja kulkuneuvoista, joissa ei saisi nauttia alkoholijuomia. Kieltojen tarkoituksena on yleisen järjestyksen ylläpito sekä luvattoman anniskelutoiminnan estäminen.

Lakiehdotus ei sisällä yleistä kieltä alkoholijuomien nauttimisesta julkisella paikalla. Yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi voi kuitenkin olla tarpeen määrätä tällainen kieltö esimerkiksi erilaisiin yleisötilaisuuksiin. Tämän kiellon voisi 2 momentin nojalla määrätä poliisi. Kunnan alueella voi myös edelleen määrätä nauttimiskiellosta julkisella paikalla kunnallislain (953/76) nojalla annetuissa järjestyssäännöissä.

Nauttimiskiellon valvomiseksi ehdotetaan 3 momentissa, että vastuu kiellon noudattamisesta olisi myös paikan omistajalle tai henkilökuntaan kuuluvalla sekä, milloin kysymys olisi julkisesta tilaisuudesta, tilaisuuden järjestäjällä ja järjestysmiehellä, jotka eivät saisi sallia alkoholijuoman nauttimista.

59 §. *Yksityistilaisuus.* Voimassa olevan alkoholilain mukaan alkoholijuomien nauttiminen on perhejuhlien ja vastaavien tilaisuuksien yhteydessä poliisin luvalla sallittua. Lupa nauttia alkoholijuomaa voidaan myöntää muuhun yleiseen huoneistoon kuin ravitsemisliikkeeseen tai sitä vastaavaan paikkaan.

Nyt ehdotetaan, että alkoholijuoman nauttiminen olisi edelleenkin sallittua muussa yleisessä huoneistossa kuin ravitsemisliikkeessä edellyttäen, että kysymyksessä on suljettu yksityistilaisuus. Alkoholijuomien nauttimiseen tilaisuudessa ei enää tarvittaisi poliisin lupaa. Yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi ehdotetaan kuitenkin, että tilaisuudesta olisi ennen sen aloittamista ilmoitettava poliisille.

Lakiehdotuksessa tarkoitetaan suljetulla tilaisuudella yksityistilaisuutta, johon yleisöllä ei ole vapaata pääsyä. Tällaisia tilaisuuksia ovat esimerkiksi perhejuhlan tyyppiset tilaisuudet sekä jonkin yhteisön tai yhdistyksen järjestämät yksityistilaisuudet. Suljetun tilaisuuden luonteeseen kuuluu myös, että tilaisuuteen

osallistuvat henkilöt ovat saapuneet paikalle kutsusta, tai oikeus osallistua tilaisuuteen on vain tietyllä etukäteen määritellyllä henkilökoukolla.

Yleisellä huoneistolla tarkoitetaan lakiehdotuksessa lähinnä huvi- tai kokoontumishuoneistoja, joissa järjestetään yleisölle tarkoitettuja tilaisuuksia. Tällaisia huoneistoja voivat olla esimerkiksi nuoristotalot, seurojentalot, teatteritalot, näyttelyhuoneistot ja oppilaitokset. Alkoholijuomien nauttimista ei voida pitää sallittuna yleisölle avoimena olevassa liikehuoneistossa liikkeen aukioloaikana, koska tällöin ei voida katsoa kysymyksessä olevan suljettu tilaisuus. Mikäli tilaisuudessa nautittavista juomista peritään maksu, kysymys ei ole ilmoituksenvaraisesta alkoholijuomien nauttimisesta vaan anniskelutoiminnasta, jota saadaan harjoittaa vain viranomaisen luvalla.

60 §. *Alkoholijuoman ja väkiviinan poisottaminen, haltuunotto ja hävittäminen.* Vastuussa olevalle huoneiston, kulkuneuvon, liikkeen tai muun jakelupaikan omistajalle, järjestysmiehelle, henkilökuntaan kuuluvalla ja tilaisuuden järjestäjälle ehdotetaan järjestyksen ylläpitämiseksi 1 momentissa oikeutta ottaa nauttimiskiellon rikkojalta pois alkoholijuoma ja hävittää se todisteellisesti.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että juopuneelta voitaisiin ottaa pois laillisesti hankittu ja hallussapidetty alkoholijuoma ja pitää se viranomaisen hallussa tai todisteellisesti hävittää.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan järjestyksen ylläpitämiseksi tai hoidon onnistumisen takaamiseksi, että vankilaan tai muuhun suljettuun laitokseen taikka päihdehuollon yksikköön otettavalla tai siellä hoidettavana olevalta tavatun alkoholijuoman, väkiviinan tai muun alkoholipitoisen aineen saisi laitoksen henkilökuntaan kuuluva ottaa pois ja todisteellisesti hävittää.

61 §. *Valtiolle joutuneen alkoholijuoman tai väkiviinan muuttaminen rahaksi.* Nykyisen lain mukaan ulosmitattu, menetetyksi tuomittu tai muutoin valtiolle joutunut alkoholijuoma tai väkiviina luovutetaan alkoholiyhtiölle. Alkoholiyhtiö suorittaa ulosmitatusta alkoholijuomasta hallintoneuvoston määräämän hinnan. Muusta alkoholiyhtiölle luovutetusta alkoholista ei ole suoritettu mitään hintaa, sillä se on turvallisuussyistä aina uudelleen tislattu ja ollut siten arvotonta. Nyt pykälän 1 momentissa ehdotetaan monopolijärjestelmän osittaisen pur-

kautumisen vuoksi, että viranomainen voi tautauskohtaisesti harkita alkoholin muuttamisen rahaksi tarkoituksenmukaisella tavalla, mutta sen tulee tapahtua myymällä alkoholi myyntiluvan tai väkiviinan käyttöluvan haltijalle.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että mikäli kysymyksessä on alkoholijuoma, josta ei ole suoritettu alkoholijuomaveroa, niin ostajan tulee suorittaa valtiolle ostohinnan lisäksi juomalle määrätty alkoholijuomavero.

62 §. *Tarkemmat säännökset.* Tarkemmat säännökset muun muassa lupien hakemisesta, ilmoitusten tekemisestä ja hyväksymismenettelystä annettaisiin asetuksella.

11 luku. Voimaantulo

63 §. *Voimaantulosäännös.* Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä marraskuuta 1994. Samalla kumottaisiin voimassa oleva alkoholilaki myöhemmin tehtyine muutoksineen, lukuun ottamatta lain 9 lukua sekä 104 ja 105 §:ää, jotka sisältävät alkoholirikosten sääntelyn. Tarkoitus on jatkossa sisällyttää nämä säännökset rikoslakiin.

64 §. *Siirtymäsäännökset.* Alkoholilain nojalla on annettu suuri määrä erilaisia lupia, oikeuksia ja suostumuksia. Niiden yksityiskohdainen läpikäyminen lain uudistuksen yhteydessä on käytännössä mahdotonta ja tarpeetonta. Tästä johtuen sekä oikeusvarmuuden ylläpitämiseksi ehdotetaan, että nämä luvat, oikeudet ja suostumukset jäisivät edelleen voimaan siksi ajaksi kuin itse lupapäätöksessä todetaan. Pykälän 1 momentissa on todettu erikseen kunnanvaltuuston suostumukset ja 2 momentissa varsinaiset lupapäätökset, joista alkoholilaki käyttää nimitystä oikeus, lupa tai suostumus.

Tärkeimmät lupapäätökset koskevat anniskelua ja valmistusta, joiden lupaehdot on kirjattu elinkeinonharjoittajan ja Alkon väliseen sopimukseen. Tällä lailla kumottaisiin nämä sopimukset samoin kuin muutkin voimassa olevan alkoholilain tai sen perusteella annettujen säännösten ja määräysten nojalla annetut yleiset lupaehdot. Yleisten ehtojen lisäksi lupiin on voinut liittyä yksittäisiä elinkeinonharjoittajia koskevia erityisehtoja. Nämä ehdotetaan jätettäväksi voimaan siltä osin kuin ne eivät ole ristiriidassa tämän lain kanssa. Erityisehdot koskevat valmistuslupien osalta esimerkiksi valmistettavien alkoholijuomien lajeja ja annis-

kelulupien osalta anniskelualueita, anniskeluaikaa sekä juomavalikoiman laajuutta.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että tämän lain voimaan tullessa vireillä oleva asia käsiteltäisiin ja ratkaistaisiin uuden alkoholilainsäädännön mukaisesti. Tällaisen asian käsittely kuuluisi siten tuotevalvontakeskukselle tai lääninhallitukselle.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan kirjanpito- ja veroteknisistä syistä, että Alko voisi toimia koko tilikautensa eli kalenterivuoden ajan niiden asiaa koskevien säännösten mukaisesti, jotka olivat voimassa tilikauden alussa.

1.2. Laki alkoholilain muuttamisesta

85, 91, 91a, 93 ja 95 §. Alkoholirikossäännös ehdotetaan jätettäväksi voimaan odotettaessa rikoslain kokonaisuudistuksen toteuttamista. Tämän vuoksi ehdotetaan nyt kysymyksessä olevat säännökset muutettaviksi niin, että viitataan uuden alkoholilakiehdotuksen asianomaisiin säännöksiin, lukuunottamatta 85 §:n 4 momenttia, jossa luvaton alkoholipitoisen aineen myynti tulisi muun muassa koskemaan muuta kuin laillisesti anniskelupaikkaan tai sen yhteyteen toimitettua alkoholijuomaa, ja 95 §:n 1 momentin 4 kohtaa, jossa alkoholijuomien luvaton säilyttäminen ja hallussapitoa koskevat kohdat ehdotetaan tarpeettomina kumottaviksi, koska vastaavia säännöksiä ei sisälly alkoholilakiehdotukseen. Myös 93 § ehdotetaan muutettavaksi niin, että tässä säännöksessä tarkoitettuja rikoksia kutsuttaisiin niiden vähäisyydestä johtuen alkoholirikkomuksiksi. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi eräitä kielellisiä täsmennyksiä.

1.3. Laki keskioluesta annetun lain kumoamisesta

1 §. Alkoholilakiehdotus on valmisteltu niin, että keskiolutta koskevat säännökset sisältyvät siihen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että keskioluesta annettu laki siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen kumottaisiin.

2 §. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan samaan aikaan kuin alkoholilakiehdotus eli 1 päivänä marraskuuta 1994.

3 §. Keskioluesta annetun lain nojalla on annettu suuri määrä erilaisia lupia, oikeuksia ja

suostumuksia. Niiden yksityiskohtainen läpikäyminen lain uudistuksen yhteydessä on käytännössä mahdollista ja tarpeellista. Tästä johtuen sekä oikeusvarmuuden ylläpitämiseksi ehdotetaan, että nämä luvat, oikeudet ja suostumukset jäisivät edelleen voimaan siksi ajaksi kuin itse lupapäätöksessä todetaan. Pykälän 1 momentissa on todettu erikseen kunnanvaltuuston suostumukset ja 2 momentissa varsinaiset lupapäätökset, joista keskioluesta annettu laki käyttää nimitystä oikeus, lupa tai suostumus.

Tärkeimmät lupapäätökset koskevat vähittäismyyntiä, anniskelua ja valmistusta, joiden lupaehdot Alko on asettanut. Tällä lailla kumottaisiin keskioluesta annetun lain nojalla annetut yleiset lupaehdot. Yleisten ehtojen lisäksi lupiin on voinut liittyä yksittäisiä elinkeinonharjoittajia koskevia erityisehtoja. Nämä ehdotetaan jätettäväksi voimaan siltä osin kuin ne eivät ole ristiriidassa alkoholilain (/) kanssa.

1.4. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta

1 §. Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus olisi sosiaali- ja terveysministeriön alainen. Sen toimialaan kuuluisi alkoholilain, kemikaalilain ja toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain edellyttämä valvonta. Tuotevalvontakeskuksen siirrettäisiin alkoholilain edellyttämät valvontatehtävät alkoholilihtiöstä, Oy Alko Ab:stä sekä sosiaali- ja terveysministeriöstä toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain mukaiset valvontatehtävät ja kemikaalilain mukaiset valtakunnalliset valvontatehtävät.

Ehdotuksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen tehtävänä olisi muun muassa alkoholilain edellyttämä alkoholin valmistuksen, käytön, muiden kuin lääninhallituksille kuuluvien lupa-asioiden ja alkoholipitoisten aineiden mainonnan valvonta sekä tupakan, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineen markkinoinnin valvonta. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle kuuluvien kemikaaleja koskevien säännösten ja määräysten noudattamisen valvonta siirtyisi tuotevalvontakeskukselle. Se käsittelee uutta ainetta koskevat ilmoitukset, arvioisi suojauskemikaalin ja torjunta-aineen käytössä olevan aineen vaarallisuuden terveydelle, määräisi kiireellisessä ta-

pauksessa terveyshaittojen osalta kemikaaleja koskevista kielloista ja rajoituksista, hyväksyisi kemikaalien ominaisuuksia ja vaikutuksia tarkastamaan valtuutetun testauslaboratorion sekä vastaisi kemikaalirekisterin osarekisteristä (uusien aineiden rekisteri). Lisäksi tuotevalvontakeskukselle kuuluisivat muut sille säädetyt tai määrättyt tehtävät.

Koska tuotevalvontakeskus olisi sosiaali- ja terveysministeriön alainen virasto, sen tehtäviin kuuluisi myös ministeriön sille toimeksiantona määräämien tehtävien suorittaminen.

2 §. Tuotevalvontakeskuksen johto-organisaationa voisi olla määrääjäksi asetettava johtokunta. Tavoitteena on, että sen jäsenistö olisi koottu siten, että johtokunta olisi virastolle merkittävä lisävoimavara ajatellen toiminnan sisällön asiantuntemusta, yleisjohtamista ja sidosryhmäyhteyksien hoitoa sekä yhteyttä sosiaali- ja terveydenhuollon yleiseen kehittämiseen. Johtokunnan päätehtävänä olisi päättää viraston toiminnan keskeisistä suuntaviivoista ja kehittämistavoitteista. Johtokunnan tehtävistä, kokoonpanosta ja asettamisesta säädettäisiin viraston hallintoasetuksella.

3 §. Rikoslain 40 luvun salassapitorikoksia, asiakirjan luvaton paljastamista ja lahjuksen ottamista koskevat rangaistussäännökset koskevat virkamiestä, julkisyhteisön työntekijää ja lautakuntien jäseniä. Jotta nämä säännökset koskisivat kaikkia tuotevalvontakeskukselle työtä tekeviä, ehdotetaan siitä säädettäväksi tässä laissa.

4 §. Tarkemmat säännökset lain täytäntöönpanosta, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen tehtävistä, organisaatiosta, viroista ja niiden kelpoisuusvaatimuksista sekä asioiden käsittelemisestä ja ratkaisemisesta annetaan asetuksella.

5 §. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan lain tulevan voimaan yhtäaikaaisesti alkoholilain kanssa 1 päivänä marraskuuta 1994. Tuotevalvontakeskuksen toiminnan alkamiseksi heti täysitehoisesti ehdotetaan 2 momentissa, että ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä muun muassa virkojen täyttämistä koskeviin toimenpiteisiin. Pykälän 3 momentin mukaan virat täytettäisiin ensimmäisellä kerralla sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellä ja 4 momentissa ehdotetaan, että virat voidaan täyttää niitä haettavaksi julistamatta. Tällöin virkojen täyttäminen voisi toteutua nopeasti ja joustavasti erityisesti silloin, kun niihin on nimitettävissä

viranomaistehtäviä aikaisemmin alkoholiyhtiössä hoitaneita henkilöitä.

6 §. Koska lainsäädäntöä ei ole vielä muutettu kaikilta osin, ehdotetaan, että tuotevalvontakeskus käsitelisi ne toimialaansa kuuluvat asiat, jotka ennen tämän lain voimaantuloa kuuluivat sosiaali- ja terveysministeriölle, alkoholiyhtiölle, sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukseksi, sosiaali- ja terveyshallitukselle tai lääkintöhallitukselle.

1.5. Kemikaalilaki

Kemikaalien aiheuttamien terveyshaittojen ehkäisemisen ja torjumisen ylin valvonta ehdotetaan siirrettäväksi sosiaali- ja terveysministeriöstä sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle. Tästä syystä ehdotetaan, että sosiaali- ja terveysministeriötä koskevat säännökset muutettaisiin koskemaan sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskusta.

1.6. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi

Voimassa olevan tupakkalainsäädännön noudattamisen valvonta ehdotetaan siirrettäväksi sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle. Tästä syystä ehdotetaan, että sosiaali- ja terveysministeriötä koskevat säännökset muutettaisiin koskemaan sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskusta.

37 §. Säännös ehdotetaan kumottavaksi, koska lääninhallitukselle ei enää siirrettäisi sosiaali- ja terveysministeriölle kuuluvia tehtäviä tuotevalvontakeskuksen perustamisen jälkeen.

1.7. Laki markkinatuomioistuimesta

1 §. Alkoholiakiehdotuksen 52 §:n 2 momentissa ehdotetaan, että elinkeinonharjoittaja tai muu, jolle tuotevalvontakeskus tai lääninhallitus on antanut 48—50 §:ssä tarkoitetun kieltopäätöksen tai väliaikaista kieltoa tai markkinoilta poistamista koskevan määräyksen taikka asettanut uhkasakon tai teettämisuhan, voi hakemuksella saattaa asian markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tai määräyksen tiedoksisaamisesta. Lisäksi alkoholiakiehdotuksen 52 §:n 3 momentin mukaan tuotevalvontakeskuksen tai lääninhallituksen alkoholilain 48—50 §:ssä tarkoite-

tussa asiassa asettaman uhkasakon tuomitsee tai teettämisuhan täytäntöönpanosta päättää uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta markkinatuomioistuimissa.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi tulisivat myös edellä mainitut alkoholilain nojalla käsiteltäväksi tulevat asiat.

6 e §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 e §. Sen 1 momentissa on säännökset alkoholilain nojalla käsiteltävän asian vireilletulosta markkinatuomioistuimissa hakemuksen perusteella. Näin käsiteltävät ja ratkaistavat asiat sisältyvät 1 §:n kohdalla selostettuihin alkoholiakiehdotuksen 52 §:n 2 ja 3 momentin säännöksiin.

7 §. Pykälän 1 ja 3 momentissa säädettäisiin hakemusasiakirjojen sisällöstä ja niistä asiakirjoista, jotka on liitettävä hakemukseen. Asian käsittelyn helpottamiseksi hakemusasiakirjassa olisi ilmoitettava nimi, vaatimus ja sen perusteet sekä tosiseikat, joihin hakija nojautuu. Hakemukseen tulisi liittää yleisen tuomioistuintavan mukaisesti asianomainen päätös tai määräys alkuperäisenä tai virallisesti oikeaksi todistettuna jäljennöksenä sekä todistus tiedoksisaantipäivästä.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Esitys edellyttää neljän uuden asetuksen antamista sekä noin kymmenen asetuksen ja sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen antamista tai muuttamista.

3. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä marraskuuta 1994.

4. Säättämisyjärjestys

Hallituksen käsityksen mukaan esitys on kaikilta osin toteutettavissa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä, mukaan lukien mainontakiellot ja -rajoitukset. Alkoholiakiiin ja keskioluesta annettuun lakiin sisältyvä kuluttajiin kohdistuva alkoholimainontaa ja muuta myyninedistämistä koskeva kielto säädettiin tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Näitä toimintoja on pidettävä osana elinkeinonharjoittamista, jota vanhastaan on säännelty tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä annetulla lainsä-

dännöllä. Tämän vuoksi ehdotetaan, että esitys käsiteltäisiin tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Alkoholilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on alkoholin kulutusta ohjaamalla ehkäistä alkoholipitoisista aineista aiheutuvia yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja.

2 §

Lain soveltamisala

Tämä laki koskee alkoholipitoisia aineita, niiden valmistusta, maahantuontia, maastavientiä, myyntiä ja muuta luovutusta, käyttöä, hallussapitoa ja kuljetusta sekä alkoholijuomien mainontaa.

Alkoholipitoisista aineista, jotka ovat lääkkeitä tai lääkevalmisteita, säädetään erikseen.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) alkoholipitoisella aineella sellaista ainetta tai tuotetta, joka sisältää enemmän kuin 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia;

2) denaturoimisella alkoholipitoisen aineen käsittelyä lisäämällä siihen muita aineita siinä tarkoituksessa, että aine tulee nautittavaksi kelpaamattomaksi;

3) alkoholittomalla juomalla nautittavaksi tarkoitettua juomaa, joka sisältää enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia; sekä

4) alkoholiyhtiöllä valtion kokonaan omistamaa osakeyhtiötä tai sen tytäryhtiötä, jonka tehtävänä on huolehtia sille tässä laissa säädettyjen yksinoikeuksien harjoittamisesta.

Alkoholipitoisia aineita ovat alkoholijuomat, alkoholivalmisteet ja väkiviina, joilla tässä laissa tarkoitetaan:

1) alkoholijuomalla nautittavaksi tarkoitettua juomaa, joka sisältää enintään 60 tilavuusprosenttia etyylialkoholia;

2) miedolla alkoholijuomalla alkoholi-juomaa, joka sisältää enintään 22 tilavuusprosenttia etyylialkoholia;

3) väkevällä alkoholijuomalla alkoholi-juomaa, joka sisältää enemmän kuin 22 tilavuusprosenttia etyylialkoholia;

4) oluella yksinomaan käymisen avulla valmistettua mietoa alkoholijuomaa, jonka valmistuksessa on käytetty mallastettua tai mallastamatonta viljaa tai niistä valmistettuja tuotteita taikka sokerivalmisteita, kuitenkin niin että enemmän kuin puolet uutetta antavista raaka-aineista on peräisin mallastetusta viljasta, ja johon käymisen yhteydessä on voitu lisätä humalaa tai humalavalmisteita, marjoja, hedelmiä taikka muita makua antavia kasvinosia;

5) väkiviinalla etyylialkoholia tai etyylialkoholin vesiliuosta, jossa etyylialkoholia on enemmän kuin 60 tilavuusprosenttia ja joka ei ole denaturoitua; sekä

6) alkoholivalmisteella alkoholipitoista ainetta, joka ei ole alkoholijuoma eikä väkiviina ja joka voi olla denaturoitua.

Nautittavaksi tarkoitettuun alkoholivalmisteeseen, joka sisältää etyylialkoholia enemmän kuin 60 tilavuusprosenttia, sovelletaan tässä laissa samoja säännöksiä kuin väkiviinaan.

Alkoholijuomien muista kuin 2 momentissa säädettyistä määritelmistä, kuvauksesta ja esittelystä sekä raaka- ja lisäaineista säädetään asetuksella.

Alkoholivalmisteista, niiden valmistuksesta, maahantuonnista, myynnistä ja valvonnasta sekä denaturoimisesta säädetään tarkemmin asetuksella.

2 luku

Alkoholijuomien ja väkiviinan valmistus

4 §

Alkoholijuomien kotivalmistus

Kotitaloudessa saa yksinomaan käymisen

avulla valmistaa mietoja alkoholijuomia yksityiseen käyttöön muussa kuin myyntitarkoituksessa sen mukaan kuin asetuksella säädetään.

5 §

Yksinoikeus valmistukseen ja valmistuslupa

Alkoholiyhtiöllä on liköörejä ja vientiin tarkoitettuja alkoholijuomia lukuun ottamatta yksinoikeus valmistaa väkeviä alkoholijuomia.

Väkiiviinan, mietojen alkoholijuomien, liköörien sekä vientiin tarkoitettujen alkoholijuomien valmistusta elinkeinotoimintaansa varten saa alkoholiyhtiön lisäksi harjoittaa se, jolle sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus, jäljempänä tuotevalvontakeskus, on myöntänyt valmistusluvan.

Sen estämättä mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, tuotevalvontakeskus voi myöntää luvan alkoholijuomien ja väkiiviinan valmistukseen opetus- tai tutkimustarkoituksessa siten kuin sosiaali- ja terveysministeriö siitä tarkemmin määrää.

Tuotevalvontakeskus voi myöntää alkoholijuoman tai väkiiviinan valmistusluvan sille, jolla harkitaan olevan tähän toimintaan tarvittavat edellytykset ja vaadittava luotettavuus. Tuotevalvontakeskus voi liittää valmistuslupaan rajoituksia, jotka koskevat valmistuksen laajuutta tai valmistettavia alkoholijuomia sekä asettaa valmistukselle ja valmistetun alkoholijuoman tai väkiiviinan varastoinnille ja kuljettamiselle valvonnan kannalta tarpeellisia ehtoja.

Alkoholijuomien ja väkiiviinan valmistusta saa harjoittaa vain tuotevalvontakeskuksen hyväksymässä valmistuspaikassa, jossa valmistus ja varastointi on järjestetty niin, että tehokas valvonta on mahdollinen.

6 §

Seuraamukset rikkomuksista

Tuotevalvontakeskus voi korvauksetta joko määrääjäksi tai pysyvästi peruuttaa valmistusluvan tai kieltää valmistuksen valmistuspaikassa, jolle annettuja säännöksiä, määräyksiä, rajoituksia tai asetettuja ehtoja noudateta taikka luvan saajan katsotaan menettäneen luvan saamisen edellytykset tai luotettavuutensa.

7 §

Jatkokäsittely ja erillinen astiointi

Mitä edellä 5 ja 6 §:ssä säädetään, sovelle-

taan myös toimintaan, jonka tarkoituksena on jatkokäsittellä tai astioida muualla valmistettua väkiiviinaa tai verottamatonta alkoholijuomaa.

3 luku

Alkoholijuomien ja väkiiviinan maahantuonti sekä maastavienti

8 §

Alkoholijuomien ja väkiiviinan kaupallinen maahantuonti ja väkiiviinan maahantuontilupa

Alkoholijuomia saa tuoda maahan kaupalliseen tarkoitukseen:

1) alkoholiyhtiö;

2) jäljempänä 27 §:ssä tarkoitettun tukkumyyntiluvan haltija;

3) elinkeinonharjoittaja vientiä varten taikka toimittaakseen tuotteen markkinoille alkoholiyhtiön tai tukkumyynnin harjoittajan välityksellä;

4) tullilaissa (573/78) tarkoitettun muonitusvaraston pitäjä sanotun lain 25 §:ssä tarkoitettuun käyttöön;

5) omaa käyttöä varten alkoholijuoman valmistusluvan haltija sekä se, jolle tuotevalvontakeskus on myöntänyt 17 §:ssä tarkoitettun käyttöluvan, tehtyään tuotevalvontakeskukselle ilmoituksen toimimisestaan maahantuojana;

6) jäljempänä 14 §:ssä tarkoitettun oluen vähittäismyyntiluvan sekä 21 §:ssä tarkoitettun anniskeluluvan haltija luvassa tarkoitettua vähittäismyyntiä tai anniskelua varten tehtyään tuotevalvontakeskukselle ilmoituksen toimimisestaan maahantuojana; sekä

7) ulkovallan Suomessa toimiva edustusto virkakäyttöön.

Väkiiviinaa saa tuoda maahan:

1) elinkeinonharjoittaja, jolle tuotevalvontakeskus on myöntänyt maahantuontiluvan; sekä

2) omaa käyttöä varten se, jolle tuotevalvontakeskus on myöntänyt 17 §:ssä tarkoitettun käyttöluvan, tehtyään tuotevalvontakeskukselle ilmoituksen toimimisestaan maahantuojana.

Tuotevalvontakeskus voi myöntää 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettun maahantuontiluvan sille, jolla harkitaan olevan tähän toimintaan tarvittavat edellytykset ja vaadittava luotettavuus. Tuotevalvontakeskus voi asettaa maahantuonnille valvonnan kannalta tarpeellisia ehtoja.

9 §

Seuraamukset rikkomuksista

Tuotevalvontakeskus voi korvauksetta joko määräajaksi tai pysyvästi peruuttaa maahan- tuontiluvan, jollei annettuja säännöksiä, määräyksiä tai asetettuja ehtoja noudateta taikka luvan saajan katsotaan menettäneen luvan saamisen edellytykset tai luotettavuutensa.

10 §

Alkoholijuomien maahantuonti omaa tarvetta varten

Ulkomailta saapuva saa tuoda alkoholi- juomia maahan mukanaan omaa tarvettaan varten sen mukaan kuin asetuksella säädetään.

Ulkomailta saapuneen alkoholijuomia sisältävän lähetyksen luovuttamisesta vastaanottajalle säädetään asetuksella.

11 §

Maastavienti-ilmoitus

Elinkeinonharjoittaja, joka vie maasta alkoholi- juomia tai väkiviinaa kaupallisiin tarkoi- tuksiin, on velvollinen ennen toiminnan aloit- tamista tekemään tuotevalvontakeskukselle ilmoituksen toimimisestaan maastaviejänä.

4 luku

Alkoholijuomien ja väkiviinan myynti ja muu luovuttaminen sekä välittäminen*Vähittäismyynti*

12 §

Kunnan suostumus

Alkoholijuomien vähittäismyyntiä saa har- joittaa ainoastaan kunnassa, jossa kunnanval- tuusto on antanut siihen suostumuksen.

Milloin kunnanvaltuusto on päättänyt pe- ruuttaa 1 momentissa tarkoitettun suostumuk- sensa, on vähittäismyynti kunnassa lopetettava viimeistään kahden vuoden kuluttua sen jäl- keen, kun sanottu päätös on saanut lainvoi- man.

13 §

Alkoholilyhtiön vähittäismyynti

Alkoholilyhtiöllä on enintään 4,7 tilavuuspro-

senttia etyylialkoholia sisältävää olutta lukuun ottamatta yksinoikeus harjoittaa alkoholi- juomien vähittäismyyntiä.

Alkoholilyhtiö saa harjoittaa 1 momentissa tarkoitettujen alkoholijuomien vähittäismyyntiä vain tuotevalvontakeskuksen hyväksymässä alkoholijuomamyymälässä, joka sijainniltaan on asianmukainen ja jossa valvonta voidaan järjestää tehokkaasti.

Sen estämättä mitä 2 momentissa säädetään, alkoholilyhtiö voi harjoittaa alkoholijuomien vähittäismyyntiä lähettämällä niitä tilaajalle tai ostajalle sen mukaan kuin asetuksella sääde- tään.

14 §

Oluen vähittäismyyntilupa

Enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoho- lia sisältävän oluen vähittäismyyntiä saa alko- holiyhtiön lisäksi harjoittaa se, jolle lääninhal- litus on myöntänyt oluen vähittäismyyntiluvan.

Lääninhallitus voi myöntää oluen vähittäis- myyntiluvan sille, jolla harkitaan olevan tähän toimintaan tarvittavat edellytykset ja vaaditta- va luotettavuus.

Oluen vähittäismyyntiä saa harjoittaa vain lääninhallituksen hyväksymässä myyntipaikas- sa, joka paikan sijainnin ja myyntitilojen sekä toiminnan osalta on asianmukainen ja jossa myynti on järjestetty niin, että tehokas valvon- ta on mahdollinen.

15 §

Seuraamukset rikkomuksista

Lääninhallitus voi antaa oluen vähittäis- myyntiluvan haltijalle huomautuksen tai kirjallisen varoituksen taikka supistaa myyntiaikojaa tai korvauksetta peruuttaa myyntiluvan joko määräajaksi tai pysyvästi, jos:

1) myyntipaikassa on rikottu tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä;

2) luvan saajan katsotaan menettäneen lu- van saamisen edellytykset tai luotettavuutensa; tai

3) myyntipaikassa on ilmennyt järjestyshäiri- öitä tai muita väärinkäytöksiä.

Tuotevalvontakeskus voi antaa alkoholilyhti- ölle huomautuksen, kirjallisen varoituksen tai korvauksetta kieltää myynnin alkoholijuoma- myymälässä joko määräajaksi tai pysyvästi, jos myymälässä:

1) on rikottu tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä; tai

2) on ilmennyt järjestyshäiriöitä tai muita väärinkäytöksiä.

Poliisi voi, milloin järjestyksen ylläpitäminen alkoholimyymälässä tai oluen myyntipaikassa niin vaatii, keskeyttää myynnin siellä tilapäisesti, enintään vuorokauden ajaksi. Keskeyttämisestä on viipymättä ilmoitettava lääninhallitukselle.

16 §

Vähittäismyyntikiellot

Alkoholijuomaa ei saa alkoholimyymälässä tai oluen myyntipaikassa myydä:

1) henkilölle, joka on kahtakymmentä vuotta nuorempi, kuitenkin niin että mietoa alkoholijuomaa voidaan myydä kahdeksantoista vuotta täyttäneelle;

2) häiritsevästi käyttäytyvälle tai selvästi päihtyneelle; tai

3) jos on aihetta olettaa alkoholijuoman väärinkäyttöä tai sen luvaton luovuttamista tai välittämistä.

17 §

Väkiviinan myynti ja alkoholijuoman erityismyynti sekä käyttölupa

Alkoholiyhtiö, väkiviinan tai alkoholi-juoman valmistaja sekä 27 §:ssä tarkoitettu tukkumyynnin harjoittaja voi myydä väkiviinaa sekä erityismyyntinä alkoholijuomaa:

1) yritykselle, laitokselle taikka ammatin- tai elinkeinonharjoittajalle, joka tarvitsee väkiviinaa tai alkoholijuomaa työssään tai tuotteittensa valmistuksessa ja jolle tuotevalvontakeskus on myöntänyt alkoholijuoman tai väkiviinan käyttöluvan;

2) apteekkeille, erikoissairaanhoidolaissa (1062/89) tarkoitetuille sairaaloille ja terveyskeskuksille lääkintätarkoituksiin käytettäväksi; sekä

3) tullilain (573/78) 25 §:ssä tarkoitettulle muonitusvarastolle, tullilain 30 §:ssä tarkoitettulle verottomien tavaroiden myymälälle, tulliverolain (575/78) 7 b §:ssä tarkoitettuun muonitukseen sekä tulliverolain 16 a §:ssä mainittuihin diplomaattisiin tarkoituksiin.

Tullilaissa tarkoitettun muonitusvaraston pitäjä voi myydä alkoholijuomaa sanotun lain 25 §:ssä mainittuun tarkoitukseen.

Tuotevalvontakeskus voi myöntää 1 momen-

tin 1 kohdassa tarkoitettun käyttöluvan sille, jolla harkitaan olevan alkoholijuoman tai väkiviinan perusteltu käyttötarve sekä toimintaan tarvittavat edellytykset ja vaadittava luotettavuus. Tuotevalvontakeskus voi liittää käyttöluvan rajoituksia, jotka koskevat osto-oikeutta, sekä asettaa käytölle ja varastoinnille valvonnan kannalta tarpeellisia ehtoja.

18 §

Seuraamukset rikkomuksista

Tuotevalvontakeskus voi korvauksetta joko määrääjäksi tai pysyvästi peruuttaa käyttöluvan, jollei annettuja säännöksiä, määräyksiä, rajoituksia tai asetettuja ehtoja noudateta taikka luvan saajan katsotaan menettäneen luvan saamisen edellytykset tai luotettavuutensa.

19 §

Vähittäismyyntiä koskevat tarkemmat säännökset

Alkoholijuomien vähittäismyyntiajoista, vähittäismyynnissä hyväksyttävistä maksutavoista ja vähittäismyyntihenkilökunnan ikärajoista säädetään asetuksella.

Anniskelu

20 §

Kunnan suostumus

Alkoholijuomien anniskelua saa harjoittaa ainoastaan kunnassa, jossa kunnanvaltuusto on antanut siihen suostumuksen.

Kunnan suostumusta ei tarvita anniskeluun liikennevälineessä sen kulkiessa liikenteessä usean kunnan alueella.

Milloin kunnanvaltuusto on päättänyt peruuttaa 1 momentissa tarkoitettun suostumuksensa, on anniskelu kunnassa lopetettava viimeistään kahden vuoden kuluttua sen jälkeen, kun sanottu päätös on saanut lainvoiman.

21 §

Anniskelulupa

Alkoholijuomien anniskelua saa harjoittaa se, jolle on myönnetty anniskelulupa. Anniskeluluvan myöntää tuotevalvontakeskus lukuun ottamatta lupaa anniskella yksinomaan enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisäl-

täviä oluita, jolloin luvan myöntää lääninhallitus.

Anniskelulupa voidaan myöntää toistaiseksi tai tilapäisesti sille, jolla harkitaan olevan tähän toimintaan tarvittavat edellytykset ja vaadittava luotettavuus. Tilapäinen anniskelulupa voidaan myöntää vain erityisistä syistä sen mukaan kuin asetuksella säädetään.

Anniskelua saa harjoittaa vain anniskeluluvan myöntävän viranomaisen hyväksymässä anniskelupaikassa, joka paikan sijainnin ja anniskelutilojen sekä toiminnan osalta on asianmukainen. Anniskella saa ainoastaan anniskeluluvan myöntävän viranomaisen hyväksymällä anniskelualueella, jossa valvonta voidaan tehokkaasti järjestää. Anniskelualueita voidaan muuttaa vain anniskeluluvan myöntävän viranomaisen suostumuksella.

Anniskelulupa voidaan jättää myöntämättä tai anniskeluluvan myöntävä viranomainen voi rajoittaa anniskeluaikaa, anniskelualueita, anniskeltavien alkoholijuomien lajeja tai asiakaspaikkojen lukumäärää, jos viranomainen katsoo sen tarpeelliseksi tämän lain tarkoituksen saavuttamiseksi.

22 §

Seuraamukset rikkomuksista

Lääninhallitus voi antaa luvanhaltijalle huomautuksen sekä lääninhallitus ja tuotevalvontakeskus kumpikin antaa myöntämänsä luvan haltijalle kirjallisen varoituksen tai korvauksetta rajoittaa myöntämänsä lupaa supistamalla anniskeluaikaa, anniskelualueita tai anniskeltavien alkoholijuomien lajeja taikka korvauksetta peruuttaa myöntämänsä luvan joko määräjaksiksi tai pysyvästi, jos:

1) anniskelupaikassa on rikottu tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä, määräyksiä tai rajoituksia;

2) luvan saajan katsotaan menettäneen luvan saamisen edellytykset tai luotettavuutensa; tai

3) anniskelupaikassa on ilmennyt järjestyshäiriöitä tai muita väärinkäytöksiä.

Poliisi voi, milloin järjestyksen ylläpitäminen anniskelupaikassa niin vaatii, keskeyttää anniskelun siellä tilapäisesti, enintään vuorokauden ajaksi. Keskeyttämisestä on viipymättä ilmoitettava lääninhallitukselle.

23 §

Anniskelupaikan järjestys

Päihtynyttä ei saa päästää anniskelupaikkaan. Asiakas, joka käyttäytyy häiritsevästi tai jonka päihtymys on selvästi havaittavissa, on poistettava anniskelupaikasta.

Anniskeltu alkoholijuoma on nautittava anniskelualueella. Anniskellun tai anniskelua varten ravintolaan toimitetun alkoholijuoman vähittäismyynti tai muu pois kuljettaminen anniskelupaikasta on kielletty.

24 §

Anniskelukiellot

Alkoholijuomaa ei saa anniskella:

- 1) kahdeksaatoista vuotta nuoremmalle;
- 2) häiritsevästi käyttäytyvälle tai selvästi päihtyneelle; tai
- 3) jos on aihetta olettaa alkoholijuoman väärinkäyttöä.

25 §

Vähimmäisjuomavalikoima

Anniskelupaikassa tulee olla saatavana riittävä valikoima mietoja alkoholijuomia sekä kohtuuhintaisia alkoholittomia juomia.

26 §

Anniskelua koskevat tarkemmat säännökset

Anniskeluaajoista, maksutavoista ja laskunantovelvollisuudesta anniskelussa, anniskeluhenkilökunnan ikärajoista sekä alkoholijuomavaston luovuttamisesta liikkeen toiminnan lopussa tai sen siirtyessä toiselle omistajalle säädetään asetuksella.

Tukkumyynti

27 §

Yksinoikeus tukkumyyntiin ja tukkumyyntilupa

Alkoholyhtiöllä on liköörejä lukuun ottamatta yksinoikeus harjoittaa väkevien alkoholijuomien tukkumyyntiä.

Mietojen alkoholijuomien sekä liköörien tukkumyyntiä saa harjoittaa se, jolle tuotevalvontakeskus on myöntänyt luvan tämän alkoholijuoman valmistukseen tai tukkumyyntiin.

Väkiviinan tukkumyyntiä saa harjoittaa se,

jolle tuotevalvontakeskus on myöntänyt luvan väkiviinan valmistukseen, maahantuontiin tai tukkumyyntiin.

Tuotevalvontakeskus voi myöntää alkoholi-juoman tai väkiviinan tukkumyyntiluvan sille, jolla harkitaan olevan tähän toimintaan tarvittavat edellytykset ja vaadittava luotettavuus. Tuotevalvontakeskus voi asettaa tukkumyynnille valvonnan kannalta tarpeellisia ehtoja.

28 §

Seuraamukset rikkomuksista

Tuotevalvontakeskus voi korvauksetta joko määrääjäksi tai pysyvästi peruuttaa tukkumyyntiluvan, jolle annettuja säännöksiä, määräyksiä tai asetettuja ehtoja noudateta taikka luvan saajan katsotaan menettäneen luvan saamisen edellytykset tai luotettavuutensa.

Luovuttaminen, välittäminen ja oma käyttö

29 §

Väkiviinan luovuttaminen, välittäminen ja oma käyttö

Väkiviinan valmistaja, maahantuoja tai tukkumyyjä saa luovuttaa ja välittää väkiviinaa ainoastaan 17 §:ssä tarkoitettua myyntiä varten tai vientiin taikka toiselle elinkeinonharjoittajalle, jolla on lupa tai oikeus myydä väkiviinaa.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, väkiviinan valmistaja, maahantuoja tai tukkumyyjä voi käyttää ja luovuttaa valmistamaansa tai maahan tuomaansa väkiviinaa tuotevalvontakeskuksen asettamin ehdoin laadunvalvontatarkoituksiin sekä, saatuaan tuotevalvontakeskelta siihen 17 §:ssä tarkoitettun käyttöluvan, käyttää sitä omassa työssään tai tuotteitensa valmistuksessa.

30 §

Verottamattoman alkoholijuoman luovuttaminen ja oma käyttö

Alkoholijuoman valmistaja, maahantuoja tai tukkumyyjä saa luovuttaa verottamatonta alkoholijuomaa ainoastaan vientiin tai 17 §:ssä säädetyn rajoituksen erityismyyntiin taikka alkoholiyhtiöille vähittäismyyntiä varten.

Sen estämättä mitä 1 momentissa säädetään, alkoholijuoman valmistaja, maahantuoja tai tukkumyyjä voi käyttää ja luovuttaa verotta-

matonta alkoholijuomaa tuotevalvontakeskuksen asettamin ehdoin laadunvalvontatarkoituksiin sekä, saatuaan tuotevalvontakeskelta siihen 17 §:ssä tarkoitettun käyttöluvan, käyttää sitä omassa työssään tai tuotteitensa valmistuksessa.

31 §

Alkoholijuoman välittäminen

Alkoholijuoman välittäminen palkkiota vastaan on kielletty, jollei tästä laista tai sen nojalla annetuista säännöksistä muuta johdu. Alkoholijuoman välittäminen on kielletty myös ilman palkkiota henkilöille, joille 16 §:n mukaan ei saa myydä alkoholijuomia.

Alkoholijuomien myynti ulkomaanliikenteessä

32 §

Liikennevälineet ja verottomat myymälät

Alkoholijuomien myynnistä ja myynnin valvonnasta Suomen ja ulkomaiden välillä kulkevissa liikennevälineissä säädetään asetuksella.

Alkoholijuomien myynnistä verottomien tavaroiden myymälästä säädetään erikseen.

5 luku

Mainonta

33 §

Mainontakielto

Alkoholijuomien mainonta ja kuluttajiin kohdistuva muu alkoholijuomien myynninedistämistoiminta sekä niiden liittäminen muiden tuotteiden tai palvelujen mainontaan tai myynninedistämistoimintaan on kielletty.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, alkoholijuomien mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa voidaan harjoittaa, siten kuin sosiaali- ja terveysministeriö siitä tarkemmin määrää:

1) tuotevalvontakeskuksen hyväksymässä majoitus- ja ravitsemisalalan tai vähittäismyyntin ammattijulkaisussa tai muussa alkoholijuomien myyntiin osallistuville levitettävässä

painokirjoituksessa, jonka levikki ja levitystapa ovat sosiaali- ja terveysministeriön antamien määräysten mukaisia; sekä

2) alkoholijuomien anniskelupaikoissa, vähittäismyyntipaikoissa ja valmistuspaikoissa.

Tuotevalvontakeskus voi peruuttaa 2 momentissa tarkoitettua hyväksymisensä, jos:

1) ammattijulkaisun tai painokirjoituksen levikissä tai levitystavassa on tapahtunut muutos;

2) tuotevalvontakeskukselle ei ole ilmoitettu kaikkia hyväksymisen kannalta tärkeitä tietoja; tai

3) julkaisemisessa on tapahtunut väärinkäytöksiä.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei myöskään sovelleta mainontaan sellaisessa Suomessa levitetävässä ulkomaisessa painokirjoituksessa, jonka pääasiallinen tarkoitus ei ole alkoholijuomien mainonta.

Alkoholijuomien valmistaja, maahantuojaja tai tukkumyyjä voi antaa 1 momentin säännösten estämättä alkoholijuomien myyntiin osallistuville tietoa tuotteensa hinnasta, koostumuksesta, ominaisuuksista ja valmistamisesta sekä muita vastaavia tietoja siten kuin sosiaali- ja terveysministeriö siitä tarkemmin määrää.

6 luku

Alkoholijuomien ja väkiviinan hallussapito ja kuljetus sekä verottamattomien alkoholijuomien varastointi

34 §

Hallussapito ja kuljetus

Alkoholijuomaa ei saa pitää hallussa tai kuljettaa, jos se ei ole laillisesti valmistettu tai maahantuotu.

Alkoholijuomaa ei saa pitää hallussaan eikä kuljettaa henkilö, joka ei ole täyttänyt kahtakymmentä vuotta. Kahdeksantoista vuotta täyttänyt henkilö saa kuitenkin pitää hallussaan ja kuljettaa mietoa alkoholijuomaa.

Väkiviinaa saa pitää hallussaan tai kuljettaa ainoastaan se, jolla tämän lain mukaan on lupa tai oikeus valmistaa, maahantuoda, myydä tai käyttää väkiviinaa.

Alkoholijuomien ja väkiviinan kauttakuljetuksesta säädetään erikseen.

35 §

Verottamattomien alkoholijuomien varastot

Alkoholiyhtiö sekä valmistus- ja tukkumyynti-

tiluvan haltija voivat säilyttää verottamattomia alkoholijuomia tuotevalvontakeskuksen hyväksymässä varastointipaikassa, jossa tehokas valvonta on mahdollinen.

Verottamattomien alkoholijuomien varaston perustamiseen tarvittavasta luvasta säädetään erikseen.

7 luku

Alkoholiyhtiö

36 §

Alkoholiyhtiön tehtävät

Alkoholiyhtiön tehtävänä on:

1) huolehtia sille tässä laissa yksinoikeudeksi säädetyn valmistuksen ja myynnin harjoittamisesta;

2) siinä laajuudessa kuin sosiaali- ja terveysministeriö siitä tarkemmin määrää, harjoittaa alkoholitutkimusta, seurata alkoholiolojen kehitystä sekä harjoittaa alkoholin käytöstä aiheutuvia haittoja koskevaa tiedotusta, valistusta ja muuta alkoholia koskevaa terveyskasvatusta; sekä

3) antaa vuosittain valtioneuvostolle kertomus alkoholiolojen kehityksestä ja niistä toimenpiteistä, joihin yhtiö on ryhtynyt edellä 1 §:ssä määritellyn tarkoituksen saavuttamiseksi.

Alkoholiyhtiön muista tehtävistä ja toimialasta säädetään yhtiön yhtiöjärjestyksessä.

Alkoholiyhtiölle 1 momentin 2 kohdassa määrättyjen tehtävien suorittaminen rahoitetaan valtiolle suoritetusta alkoholijuomaverosta.

37 §

Hallintoneuvosto

Alkoholiyhtiöllä on hallintoneuvosto, johon kuuluu yhdeksän varsinaista jäsentä ja kolme varajäsentä.

Valtioneuvosto määrää hallintoneuvoston jäsenet ja varajäsenet kolmeksi kalenterivuodeksi kerrallaan nimeten samalla puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan varsinaisten jäsenten joukosta.

Hallintoneuvoston jäsen tai varajäsen voidaan vapauttaa tehtävästään toimikauden kestäessä, jolloin hänen tilalleen on määrättävä uusi jäsen tai varajäsen jäljellä olevaksi kaudeksi.

38 §

Sosiaali- ja terveysministeriön edustus

Sosiaali- ja terveysministeriön edustajalla on oikeus seurata asiain käsittelyä ja oikeus ottaa osaa keskusteluun hallintoneuvoston kokouksessa sekä yhtiökokouksessa.

39 §

Osakeyhtiötä koskevat säännökset

Jos tässä laissa ei toisin säädetä, alkoholiyhtiöön sovelletaan osakeyhtiöistä voimassa olevia säännöksiä.

8 luku

Ohjaus ja valvonta

40 §

Sosiaali- ja terveysministeriön toimivalta

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvonnan ylin johto ja ohjaus kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle.

Sosiaali- ja terveysministeriö antaa tarvittaessa määräyksiä:

1) valmistusluvan, maahantuontiluvan, oluen vähittäismyyntiluvan, anniskeluluvan sekä tukkumyyntiluvan myöntämiseen tarvittavista edellytyksistä ja hakijalta vaadittavasta luotettavuudesta;

2) alkoholijuomamyymälän, oluen myyntipaikan sekä anniskelupaikan asianmukaisesta sijainnista;

3) anniskelutilojen, oluen myyntitilojen sekä anniskelu- ja myyntitoiminnan asianmukaisuudesta;

4) väkiviinan ja alkoholijuomien käyttöluvan myöntämisen edellyttämästä perustellusta käyttötarpeesta, luvan myöntämiseen tarvittavista edellytyksistä ja hakijalta vaadittavasta luotettavuudesta;

5) tehokkaan valvonnan edellyttämistä järjestelyistä alkoholijuoman tai väkiviinan valmistuksessa ja varastoinnissa, alkoholijuomamyymälässä ja oluen myyntipaikassa sekä anniskelualueella;

6) alkoholijuomien mainontaa ja muuta myyninedistämistoimintaa koskevan kiellon noudattamisesta; sekä

7) alkoholijuomien vähittäismyynnissä ja anniskelussa noudatettavista hinnoitteluperusteista.

41 §

Tuotevalvontakeskuksen toimivalta

Tuotevalvontakeskus valvoo sosiaali- ja terveysministeriön alaisena:

1) alkoholipitoisten aineiden valmistusta, maahantuontia ja maastavientiä;

2) alkoholijuomien tukkumyyntiä;

3) alkoholiyhtiön harjoittamaa vähittäismyyntiä;

4) alkoholijuomien myyntiä ja muuta luovutusta verottamattomien alkoholijuomien varastoista;

5) alkoholijuomien anniskelua tuotevalvontakeskuksen myöntämän luvan nojalla toimivissa anniskelupaikoissa;

6) väkiviinan myyntiä ja alkoholijuoman erityismyyntiä sekä näiden käyttöluvan perustuvaa käyttöä;

7) alkoholijuomien mainontaa ja muuta myyninedistämistoimintaa koskevan kiellon noudattamista;

8) alkoholijuoman ja väkiviinan luvattomaan valmistukseen soveliaiden kojeiden tai niiden osien maahantuontia, valmistusta ja myyntiä; sekä

9) Suomen ja ulkomaiden välillä liikenteessä kulkevien liikennevälineiden alkoholijuomien myyntiä.

Tuotevalvontakeskus ohjaa lääninhallituksia valvonnan toteuttamisessa.

42 §

Lääninhallituksen toimivalta

Lääninhallitus valvoo alueellaan alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua sekä alkoholijuomien mainontaa ja muuta myyninedistämistoimintaa koskevan kiellon noudattamista.

43 §

Valmistajan ja maahantuojan vastuu

Alkoholijuoman valmistaja ja maahantuoja vastaavat kulutukseen luovuttamansa alkoholijuoman laadusta ja koostumuksesta sekä siitä, että tuote ja sen päällysmarkinnat ja muu esittely ovat siitä annettujen säännösten ja määräysten mukaisia.

Tuotevalvontakeskus ohjaa ja valvoo valmistajan ja maahantuojan vastuun toteutumista.

44 §

Tarkastus- ja tiedonsaantioikeus

Tuotevalvontakeskuksella on tämän lain ja

sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten valvontaa varten oikeus:

1) päästä tarkastamaan valmistuspaikan, varastointipaikan ja myyntipaikan tiloja ja toimintaa, alkoholipitoisen aineen kuljetuksia sekä valvonnassa tarvittavia asiakirjoja;

2) ottaa ja saada korvauksetta valvontaa varten tarvittavat näytteet; sekä

3) saada valvonnan kannalta tarpeelliset ilmoitukset, tiedot ja asiakirjat.

Lääninhallituksella on tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten valvontaa varten oikeus:

1) päästä tarkastamaan anniskelupaikan ja vähittäismyyntipaikan tiloja ja toimintaa sekä valvonnassa tarvittavia asiakirjoja; sekä

2) saada valvonnan kannalta tarpeelliset ilmoitukset, tiedot ja asiakirjat.

45 §

Salassapitovelvollisuus

Joka tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä suorittaessaan on saanut tietoja yksityisen tai yhteisön taloudellisesta asemasta tai liike- tai ammattisalaisuudesta, ei saa ilmaista niitä eikä käyttää oikeudettomasti, ellei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, anna tähän suostumustaan.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei estä tietojen antamista toiselle valvontaviranomaiselle valvontatehtävää varten eikä syyttäjä- tai poliisiviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi tai syytteen panemiseksi. Tiedon vastaan ottaneella viranomaisella on tällöin sama salassapitovelvollisuus kuin 1 momentissa säädetään.

Valvontaviranomainen saa 1 momentin estämättä antaa Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten edellyttämiä tietoja sopimusten edellyttämille ulkomaisille toimielimille, kansainvälisille järjestöille ja yhteistyöhön osallistuville valtioille.

46 §

Muut valvontaviranomaiset

Poliisi valvoo yleistä järjestystä alkoholipitoisten aineiden vähittäismyynti- ja anniskelupaikoissa.

Rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen valvontatehtävästä säädetään erikseen.

47 §

Virka-apu

Tuotevalvontakeskuksen ja lääninhallituksen

asianomaisella virkamiehellä on oikeus saada muilta viranomaisilta virka-apua tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvomiseksi ja täytäntöönpanemiseksi sekä alkoholipitoisten aineiden väärinkäytön selvittämiseksi.

48 §

Ohjeiden antaminen sekä uhkasakko ja teettäminen

Jos alkoholijuoman mainontakiellon tai muun 33 §:ssä tarkoitetun markkinointi- tai myyninedistämistoimintakiellon noudattamisen valvontaa suoritettaessa tai muuten havaitaan epäkohtia taikka säännösten tai määräysten vastaista toimintaa, tuotevalvontakeskuksen tai lääninhallituksen tulee antaa asianmukaiset ohjeet epäkohtien poistamiseksi taikka virheellisen toiminnan lopettamiseksi sekä asetettava määräaika, jonka kuluessa näin on meneteltävä.

Jollei korjausta ole tapahtunut asetetussa määräajassa taikka jos ohjeissa mainittua toimintaa ei ole lopetettu tai jos se on uudistettu asetetun määräajan jälkeen, tuotevalvontakeskus tai lääninhallitus voi asettaa tehosteeksi uhkasakon tai uhan, että vaadittu toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella sen mukaan kuin uhkasakkolaisissa (1113/90) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

49 §

Valvontaviranomaisen kiellot ja turvaamistoimet

Jos alkoholijuomaa mainostetaan tai harjoitetaan muuta 33 §:n vastaista markkinointi- tai myyninedistämistoimintaa, tuotevalvontakeskus tai lääninhallitus voi kieltää tämän toimen tilaajaa tai toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta tai toistamasta säännösten vastaista toimintaa.

Tuotevalvontakeskus voi kieltää alkoholijuoman luovuttamisen markkinoille tai korvauksetta velvoittaa poistamaan alkoholijuoman markkinoilta, jos tuote tai sen esittely ovat siitä annettujen säännösten ja määräysten vastaisia tai jos juoman laatua tai siitä mahdollisesti aiheutuvia terveydellisiä haittoja ja vaaroja ei ole asianmukaisesti valvottu tai jos kiello on muutoin perusteltua ihmisten terveyden suojelemiseksi.

Jos 1 ja 2 momentissa tarkoitetun säännösten ja määräysten vastaisen tai terveydelle haitalli-

sen menettelyn jatkaminen tai toistaminen on menettelyn laajuuden tai merkityksen johdosta tarpeen kiireellisesti estää, tuotevalvontakeskus voi väliaikaisesti ennen asian lopullista ratkaisemista antaa tätä tarkoittavan kiellon. Väliaikaista kieltä koskeva määräys tulee voimaan heti, ja se voidaan peruuttaa ennen asian lopullista ratkaisemista.

50 §

Oikaisu sekä uhkasakko ja teettäminen

Tuotevalvontakeskus voi 49 §:n 1 ja 2 momentissa tai lääninhallitus 49 §:n 1 momentissa säädetystä kiellosta päättäessään velvoittaa kiellon saaneen suorittamaan asetetussa määräajassa ja määrättyllä tavalla oikaisutoimen, jos sitä säännösten vastaisesta menettelystä aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä tarpeellisena.

Tuotevalvontakeskus tai lääninhallitus voi tehostaa tämän lain säännösten perusteella antamaansa kieltä tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että asetetun määräajan jälkeen tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella sen mukaan kuin uhkasakollaisena säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

9 luku

Muutoksenhaku

51 §

Muutoksenhaku tuotevalvontakeskuksen, lääninhallituksen ja alkoholiyhtiön päätökseen

Muutosta tuotevalvontakeskuksen ja lääninhallituksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen, jollei tällaisesta päätöksestä ole säädetty valituskieltä, haetaan korkeimmalta hallinto-oikeudelta siten kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään.

Muutoksenhaun estämättä tuotevalvontakeskuksen ja lääninhallituksen päätöstä on noudatettava, jollei korkein hallinto-oikeus toisin määrää.

Muutosta alkoholiyhtiön päätökseen alkoholijuomien ottamisesta vähittäismyyntiin, niiden poistamisesta vähittäismyynnistä sekä vähittäismyynnin hinnoitteluperusteista haetaan

tuotevalvontakeskukselta siinä järjestyksessä kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

52 §

Valituskielto kielloista ja turvaamistoimenpiteistä

Tuotevalvontakeskuksen tai lääninhallituksen antamaan 48—50 §:ssä tarkoitettuun kiellopätökseen tai väliaikaista kieltä koskevaan määräykseen taikka niiden asettamaan uhkasakoon tai teettämisuhkaan ei saa valittamalla hakea muutosta.

Se, jolle tuotevalvontakeskus tai lääninhallitus on antanut 1 momentissa tarkoitettua kiellopätökseen tai väliaikaista kieltä koskevan määräyksen taikka asettanut 48 ja 50 §:ssä tarkoitettua uhkasakon tai teettämisuhan, voi hakemuksella saattaa asian markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tai määräyksen tiedoksisaamisesta.

Tuotevalvontakeskuksen tai lääninhallituksen 1 momentissa tarkoitettua asiassa asettaman uhkasakon tuomitsee tai teettämisuhan täytäntöönpanosta päättää uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta markkinatuomioistuin.

53 §

Muutoksenhaku markkinatuomioistuimen päätökseen

Muutoksen hakemisesta markkinatuomioistuimen päätökseen säädetään markkinatuomioistuinta annetussa laissa (41/78).

10 luku

Erinäiset säännökset

54 §

Määräysten antaminen alkoholimitauksista

Sosiaali- ja terveysministeriö antaa yksityiskohtaisia määräyksiä alkoholimitauksissa käytettävistä menetelmistä.

55 §

Maksut

Tuotevalvontakeskus ja lääninhallitus perivät maksuja tässä laissa tarkoitetuista lupapäätöksistä ja muista tämän lain nojalla annetuista

viranomaisen päätöksistä sekä tässä laissa tarkoitettusta valvonnasta sen mukaan, mitä valtion maksuperustelaisissa (150/92) säädetään kuitenkin siten, että tässä laissa tarkoitettua lupaa edellyttävän toiminnan valvonnasta peritään vuotuinen maksu luvan haltijoilta.

56 §

Korvaukset väkiviinan tai alkoholijuoman vajauksista

Alkoholiyhtiön taikka väkiviinan maahan- tuonti-, valmistus-, tukkumyynti- tai käyttöluvan haltijan on suoritettava hallussaan pitämänsä väkiviinan vajauksesta valtiolle korvauksena vajauksen suuruista etyylialkoholimäärää vastaava väkevän alkoholijuoman alkoholijuomavero.

Jos väkiviinan vajuus johtuu luonnollisesta hävikistä, vahingosta tai muusta sellaisesta syystä, ettei alkoholiyhtiön tai luvanhaltijan taikka näiden palveluksessa olevan voida katsoa saaneen siitä laitonta hyötyä, ja tästä esitetään luotettava selvitys, ei edellä 1 momentissa määrättyä korvausvelvollisuutta synny.

Alkoholijuoman vajauksen korvaamisesta valtiolle säädetään erikseen.

57 §

Kojeiden tai niiden osien maahantuonti, valmistus ja kauppa

Alkoholijuoman ja väkiviinan luvattoman valmistuksen estämiseksi voidaan sen lisäksi, mitä alkoholilain (459/68) 91 ja 91a §:ssä säädetään, asetuksella säätää, että tällaiseen valmistukseen soveliaiden kojeiden tai niiden osien maahantuontia, valmistusta tai kauppaa harjoittava on velvollinen tekemään tuotevalvontakeskukselle ilmoituksen tästä toiminnastaan ja pitämään siitä kirjaa.

58 §

Nauttimiskiellot

Alkoholijuoman nauttiminen on kielletty, jollei tämän lain muista säännöksistä muuta johdu:

- 1) alkoholijuomien vähittäismyyntipaikassa sekä muussa avoimessa kauppaliikkeessä;
- 2) ravitsemisliikkeessä ja muussa paikassa, missä yleisölle maksusta pidetään saatavana ruokaa tai virvokkeita;
- 3) huoneistossa tai muussa paikassa, johon on järjestetty julkinen tilaisuus; sekä
- 4) kotimaan liikenteen aluksessa, junassa,

linja-autossa sekä muussa yleisön käytettävänä olevassa kulkuneuvossa.

Poliisi voi, milloin yleinen järjestyksen ylläpitäminen niin vaatii, kieltää alkoholijuomien nauttimisen julkisella paikalla.

Edellä 1 momentin 1—4 kohdassa tarkoitetussa paikassa tai kulkuneuvossa ei paikan omistaja tai henkilökuntaan kuuluva taikka tilaisuuden toimeenpanija tai järjestysmies saa sallia alkoholijuoman nauttimista.

59 §

Yksitystilaisuus

Milloin muussa kuin 58 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettussa yleisessä huoneistossa järjestetään suljettu tilaisuus, on alkoholijuoman nauttiminen sallittu tilaisuudessa, jos tilaisuuden järjestäjä on tehnyt asiasta ilmoituksen poliisille.

60 §

Alkoholijuoman ja väkiviinan poisottaminen, haltuunotto ja hävittäminen

Milloin vastoin 58 §:n 1 momentissa mainittua kieltoa on nautittu alkoholijuomaa, on pykälässä tarkoitettun huoneiston, liikkeen tai muun paikan omistajalla tai henkilökuntaan kuuluvalla, tilaisuuden toimeenpanijalla ja järjestysmiehellä sekä yleisön käytettävänä olevan kulkuneuvon päälliköllä, kuljettajalla ja junassa junailijalla oikeus ottaa kiellon rikkoneelta pois aine astioineen ja hävittää se todisteellisesti.

Kun juopuneelta häntä kiinni otettaessa tavataan alkoholijuomaa tai muuta alkoholipitoista ainetta, jota hänellä tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaan muutoin on oikeus pitää hallussaan, saa sen ottaa häneltä pois sekä asetuksella säädetyin edellytyksin ja tavoin pitää viranomaisen hallussa tai hävittää.

Milloin vankilaan tai muuhun suljettuun laitokseen taikka päihdehuollon yksikköön otettavalla tai siellä hoidettavana olevalla tavataan alkoholijuomaa tai muuta alkoholipitoista ainetta, saa laitoksen henkilökuntaan kuuluva sen ottaa häneltä pois ja todisteellisesti hävittää.

61 §

Valtiolle joutuneen alkoholijuoman tai väkiviinan muuttaminen rahaksi

Ulosmitatun, menetetyksi tuomitun tai muu-

toin valtiolle joutuneen alkoholijuoman tai väkiviinan muuttaminen rahaksi saa tapahtua vain myymällä se alkoholiyhtiölle tai alkoholijuoman tukku-, anniskelu- tai vähittäismyyntiluvan haltijalle taikka väkiviinan käyttöluvan haltijalle.

Milloin myydystä alkoholijuomasta ei ole maksettu alkoholijuomaveroa, tulee ostajan suorittaa se valtiolle ostohinnan lisäksi.

62 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

11 luku

Voimaantulo

63 §

Voimaantulosäännös

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä marraskuuta 1994.

Tällä lailla kumotaan 26 päivänä heinäkuuta 1968 annettu alkoholilaki (459/68) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen, lukuun ottamatta sanotun lain 9 lukua sekä 104 ja 105 §:ää.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

64 §

Siirtymäsäännökset

Kunnanvaltuuston alkoholilain (459/68) nojalla antama suostumus alkoholijuomien vähittäismyyntiin ja anniskeluun jää edelleen voimaan.

Alkoholilain ja sen nojalla annettujen säännösten perusteella annettu oikeus, lupa sekä suostumus jää edelleen voimaan asianomaisessa päätöksessä mainituksi ajaksi. Tällä lailla kumotaan kuitenkin tällaiseen oikeuteen, lupaan sekä suostumukseen liittyvät alkoholilain nojalla annetut määräykset ja yleiset lupaehdot ja näihin sovelletaan tämän lain nojalla annettuja säännöksiä, määräyksiä ja asetettuja ehtoja. Oikeuteen, lupaan sekä suostumukseen liittyvät alkoholilain nojalla annetut erityisehdot jäävät voimaan siltä osin kuin ne eivät ole ristiriidassa tämän lain ja sen nojalla annettujen säännöksiä ja määräysten kanssa.

Tämän lain voimaan tullessa vireillä oleva asia käsitellään ja ratkaistaan tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten mukaisesti.

Alkoholilain (459/68) 19 §:ää noudatetaan Oy Alko Ab:n vuoden 1994 tilinpäätöksessä ja vuosivoiton suorittamisessa.

2.

Laki alkoholilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 26 päivänä heinäkuuta 1968 annetun alkoholilain (459/68) 85 §:n 3 ja 4 momentti, 91 §:n 2 momentti, 91a §:n 2 momentti, 93 § sekä 95 §:n 1 momentin johdantokappale ja 4 kohta sekä 4 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 85 §:n 3 ja 4 momentti ja 95 §:n 4 momentti 6 päivänä maaliskuuta 1987 annetussa laissa (252/87) sekä 91 §:n 2 momentti ja 91a §:n 2 momentti 2 päivänä maaliskuuta 1979 annetussa laissa (251/79), seuraavasti:

85 §

Jos joku välittää alkoholijuomaa tai väkiviinaa ilman palkkiota henkilölle, jolle alkoholijuomaa alkoholilain (/) 16 §:n mukaan ei saa myydä, hänet on tuomittava *alkoholipitoisen aineen välittämisestä ilman palkkiota* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Luvattomasta alkoholipitoisen aineen myynnistä on tuomittava myös anniskeluluvan haltija tai anniskelupaikassa toimessa oleva, joka luovuttaa anniskeltavaksi saatua alkoholijuomaa anniskelupaikasta pois vietäväksi taikka anniskelupaikassa tai sen yhteydessä anniskelee muuta kuin laillisesti sinne toimitettua alkoholijuomaa.

91 §

Joka tuo maahan, valmistaa, kaupaksi tarjoaa tai pitää kaupan muita aineita, tuotteita tai valmisteita kuin alkoholilain (/) 4 §:n nojalla säädettyjä luvallisia valmistusaineita siinä tarkoituksessa, että niitä tultaisiin käyttämään alkoholijuoman luvattomaan valmistukseen, taikka sitä yrittää, on tuomittava niin kuin 1 momentissa säädetään.

91a §

Joka mainostamalla tai muutoin yleisölle esittelemällä tai pitämällä esillä luvatonta alko-

holijuoman valmistusta varten muita aineita, tuotteita tai valmisteita kuin alkoholilain (/) 4 §:n nojalla säädettyjä luvallisia valmistusaineita kehottaa, opastaa tai houkuttelee alkoholijuoman luvattomaan valmistukseen, on tuomittava niin kuin 1 momentissa säädetään.

93 §

Joka muulla kuin edellä tässä luvussa sanotulla tavalla rikkoo alkoholilakia (/) tai sen nojalla annettuja säännöksiä, on tuomittava *alkoholirikkomuksesta* sakkoon.

95 §

Menetetyksi on tuomittava:

4) sellainen alkoholijuoma tai väkiviina asti-
oineen, jota nautitaan vastoin alkoholilain
(/) 58 §:n 1 momentin säännöksiä.

Milloin rikoksenteikijä on hukannut tai hävittänyt 1 momentissa tarkoitettua omaisuuden tai se on sen arvoa vastaavasta vastikkeesta luovutettu toiselle taikka jos sitä 3 momentin mukaan ei voida tuomita menetetyksi, on omaisuuden asemesta tuomittava sen arvo menetetyksi. Milloin alkoholilain (/) 58 §:n 1 momentin säännösten vastaisesti nautitun alkoholin määrä on vähäinen, saadaan sen arvo jättää menetetyksi tuomitsematta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä marraskuuta 1994.

3.

Laki**keskioluesta annetun lain kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Täten kumotaan keskioluesta 26 päivänä heinäkuuta 1968 annettu laki (462/68) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

2 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä marraskuuta 1994.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3 §

Kunnanvaltuuston keskioluesta annetun lain (462/68) nojalla antama suostumus keskioluen vähittäismyyntiin ja anniskeluun jää edelleen voimaan.

Keskioluesta annetun lain ja sen nojalla annettujen säännösten perusteella annettu oi-

keus, lupa sekä suostumus jää edelleen voimaan asianomaisessa päätöksessä mainituksi ajaksi. Tällä lailla kumotaan kuitenkin tällaiseen oikeuteen, lupaan sekä suostumukseen liittyvät keskioluesta annetun lain nojalla annetut määräykset ja yleiset lupaehdot ja näihin sovelletaan alkoholilain (/) nojalla annettuja säännöksiä, määräyksiä ja asetettuja ehtoja. Oikeuteen, lupaan sekä suostumukseen liittyvät keskioluesta annetun lain nojalla annetut erityisehdot jäävät voimaan siltä osin kuin ne eivät ole ristiriidassa alkoholilain (/) ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten kanssa.

Tämän lain voimaan tullessa vireillä oleva asia käsitellään ja ratkaistaan alkoholilain (/) ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten mukaisesti.

4.

Laki**sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Sosiaali- ja terveysministeriön alaisena on sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus, jonka tehtävänä on alkoholilain (/), kemikaalilain (744/89) ja toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/76) edellyttämä valvonta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus hoitaa lisäksi ne muut tehtävät, jotka laissa tai asetuksessa taikka niiden nojalla sen tehtäväksi säädetään tai määrätään, sekä ne tehtävät, jotka sosiaali- ja terveysministeriö sille määrää.

2 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvonta-

keskuksella voi olla johtokunta ja lautakuntia, joiden tehtävistä, kokoonpanosta ja asettamisesta säädetään asetuksella.

3 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen johtokunnan jäsenen, laitoksen palveluksessa olevaan sekä sen asiantuntijana toimivaan sovelletaan, mitä rikoslain 40 luvussa säädetään virkamiehestä ja julkisyhteisön työntekijästä.

4 §

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

5 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä marraskuuta 1994.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä toimenpiteisiin sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen virkojen ja tehtävien täyttämiseksi sekä muihin toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen toiminnan aloittamiseksi lain tullessa voimaan. Ylijohtajan virka voidaan täyttää ensimmäisen kerran ennen lain voimaantuloa.

Virkoja ensimmäistä kertaa täytettäessä virkamiehet nimitetään ylijohtajan virkaa lukuun ottamatta sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvonta-

keskukseen 1 päivästä marraskuuta 1994 perustettavat virat saadaan täyttää ensimmäisellä kerralla niitä haettavaksi julistamatta.

6 §

Mitä ennen tämän lain voimaantuloa annetussa säädöksessä säädetään tai määrätään sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle 1 §:n mukaan kuuluvien tehtävien osalta sosiaali- ja terveysministeriöstä, alkoholiyhtiöstä, sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta, sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksesta, sosiaali- ja terveyshallituksesta tai lääkintöhallituksesta, koskee tämän lain tultua voimaan vastaavasti sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskusta.

5.

Laki

kemikaalilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 14 päivänä elokuuta 1989 annetun kemikaalilain (744/89) 5 §:n 1 momentti, 20 §:n 1 momentti, 21 §:n 2 momentti, 22 ja 23 §, 43 §:n 2 momentti, 45 §:n 2 ja 3 momentti, 55 §:n 2 momentti ja 57 §,

sellaisina kuin ne ovat, 5 §:n 1 momentti, 21 §:n 2 momentti, 55 §:n 2 momentti ja 57 § 3 päivänä elokuuta 1992 annetussa laissa (766/92) sekä 20 §:n 1 momentti, 22 ja 23 §, 43 §:n 2 momentti ja 45 §:n 2 ja 3 momentti 18 päivänä joulukuuta 1992 annetussa laissa (1412/92), seuraavasti:

5 §

Valvontaviranomaiset keskushallinnossa

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista koskeva ylin valvonta kuuluu:

1) sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle kemikaalien aiheuttamien terveyshaittojen ehkäisemisen ja torjumisen osalta; sekä

2) vesi- ja ympäristöhallitukselle kemikaalien aiheuttamien ympäristöhaittojen ehkäisemisen ja torjumisen osalta.

valvontakeskukselle. Ilmoitus on tehtävä myös valmisteen sisältämästä uudesta aineesta.

21 §

Luovutusrajoitukset

Jos sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus kehottaa ilmoituksen tekijää täydentämään puutteellista ilmoitusta, 1 momentissa tarkoitettu määräaika alkaa siitä, kun täydennetty ilmoitus on saapunut sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukseen.

20 §

Ilmoitusvelvollisuus

Valmistajan tai hänen nimeämänsä edustajan (*ilmoituksen tekijän*) on tehtävä ilmoitus uudesta aineesta sosiaali- ja terveydenhuollon tuote-

22 §

Muutosilmoitus

Ilmoituksen tekijän on tehtävä sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle *muutosilmoitus*, jos hän saa uutta tietoa

20 §:ssä tarkoitettusta aineesta tai sen terveys- ja ympäristövaikutuksista taikka jos aineen tai sitä sisältävän valmisteen käyttötarkoitus tai valmistus- ja maahantuontimäärät muuttuvat olennaisesti.

23 §

Lisätiedot

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi velvoittaa, siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään, ilmoituksentekijän toimittamaan ilmoituksessa vaadittavien tietojen lisäksi tietoja aineesta ja sen ominaisuuksista ja vaikutuksista sekä tekemään uusia selvityksiä näistä seikoista, jos se katsotaan välttämättömäksi aineesta aiheutuvan vaaran arvioimiseksi.

43 §

Kemikaalin käsittelyn kieltäminen

Jos 1 momentissa tarkoitettun haitan torjuminen edellyttää pikaisia toimenpiteitä, sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi terveyshaittojen ja vesi- ja ympäristöhallitus ympäristöhaittojen osalta tilapäisesti määrätä tarvittavista kielloista ja rajoituksista. Asia on tällöin viivytyksettä saatettava valtioneuvoston päätettäväksi.

45 §

Valvontaviranomaisen kiellot ja rajoitukset

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi terveyshaittojen ehkäisemiseksi sekä vesi- ja ympäristöhallitus ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi määrätä kemikaalin markkinoille luovuttamisen kieltämisestä, palautusmenettelystä, aiheutuneesta vaarasta ilmoittamisesta tai määrätä, että kemikaali tehdään asianmukaisesti vaarattomaksi.

Jos kemikaalilain paikallinen valvontaviranomainen pitää välttämättömänä 1 momentin mukaisessa tapauksessa, että on ryhdyttävä 2

momentissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin, on valvontaviranomaisen tehtävä siitä aloite terveyshaittojen osalta sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle ja ympäristöhaittojen osalta vesi- ja ympäristöhallitukselle.

55 §

Muutoksenhaku

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen tai vesi- ja ympäristöhallituksen määräämästä 43 §:n 2 momentissa tarkoitettua tilapäisestä kiellosta tai rajoituksesta ei saa valittaa. Valvontaviranomaisen 51 §:n nojalla tekemästä uhkasakon asettamista koskevasta päätöksestä ei saa erikseen valittaa.

57 §

Testauslaboratoriot

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten edellyttämän, viranomaisille toimitettun kemikaalien fysikaalisia ja kemiallisia ominaisuuksia sekä terveys- ja ympäristövaikutuksia koskevan tutkimuksen tulee olla tehty laboratoriossa, jonka sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus on hyväksynyt valtuutetuksi testauslaboratorioksi tai joka muutoin noudattaa hyvää laboratoriokäytäntöä. Laboratorion henkilökunnan tulee olla pätevää ja tilojen ja laitteiden tarkoitukseen soveltuvia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi liittää laboratorion hyväksymiseen ehtoja, rajoituksia ja ohjeita.

Valtuutettun testauslaboratorion on ilmoitettava toiminnassaan tapahtuvista oleellisista muutoksista sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi peruuttaa testauslaboratorion hyväksymisen, jos laboratorio ei täytä hyväksymisen edellytyksiä tai se ei noudata sen toiminnalle asetettuja ehtoja, rajoituksia tai ohjeita.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä marraskuuta 1994.

6.

Laki**toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/76) 37 §, sellaisena kuin se on 3 päivänä elokuuta 1992 annetussa laissa (768/92),

muutetaan 14 §:n 1 momentti, 17 §:n 3 momentti, 18 §:n 1 ja 2 momentti, 19 ja 20 § ja 21 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 14 §:n 1 momentti mainitussa 3 päivänä elokuuta 1992 annetussa laissa, 19 § 23 päivänä lokakuuta 1992 annetussa laissa (953/92) ja 20 § osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, seuraavasti:

14 §

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen yleinen johto ja ohjaus kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle ja valvonta sen alaiselle sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle.

17 §

Jollei korjausta ole tapahtunut asetetussa määräajassa, terveyslautakunnan on ilmoitettava asiasta:

1) viralliselle syyttäjälle, mikäli kysymys on 10 tai 11 §:n säännösten rikkomisesta; sekä

2) sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle, mikäli kysymys on 7, 8 tai 9 §:n säännösten vastaisesta toiminnasta.

18 §

Jos tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myynnissä tai muussa luovutuksessa on menetetty 7 §:n säännösten vastaisesti, sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi kieltää valmistajaa tai maahantuojaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta tai uudistamasta säännösten vastaista toimintaa.

Jos tupakkatuotetta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä on mainostettu tai muussa myynninedistämistoiminnassa on menetetty 8 tai 9 §:n säännösten vastaisesti, sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi kieltää mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajaa ja toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta tai uudistamasta säännösten vastaista toimintaa.

19 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi kieltää tupakkatuotteen valmistajalta tai maahantuojalta tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin ja muun luovuttamisen, jos tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksesta puuttuvat 7 §:n 1 momentissa tarkoitetut merkinnät, jos merkinnät ovat asetuksen säännösten vastaisia, jos tupakkatuote sisältää kiellettyä terveysvaaraa tai -haittaa aiheuttavaa ainetta tai jos tupakkatuotteen sisältämien tai sitä poltettaessa syntyvien terveysvaaroja tai -haittoja aiheuttavien aineiden suurimmat sallitut ylärajat ylittyvät. Tällainen kieltäminen voidaan antaa myös toistaiseksi tai määräajaksi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi myös kieltää tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin tai muun luovuttamisen, jos savukkeen terva- ja nikotiinipitoisuuksia ei ole tutkittu 6 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla tai jos savukkeen tervan ja nikotiinin määristä ei ole tehty 6 §:n 3 momentissa säädettyä ilmoitusta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi asettamassaan määräajassa velvoittaa tupakkatuotteen valmistajan tai maahantuojan ottamaan 1 ja 2 momentissa tarkoitettu tupakkatuote pois markkinoilta.

20 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi kiellosta määrätessään velvoittaa valmistajan tai maahantuojan, jonka lukuun myynti- tai mainonta- taikka myynninedistämistoimi on tehty, suorittamaan määräajassa sopivalla tavalla oikaisutoimenpiteen, jos sitä

myynti- tai mainonta- taikka myynninedistä-
mistoimenpiteistä aiheutuvien ilmeisten haitto-
jen vuoksi on pidettävä tarpeellisena.

Jollei myynti- tai mainonta- tahi myyn-
ninedistämistointa oikaista, oikaisun voi suor-
ittaa sosiaali- ja terveydenhuollon tuoteval-
vontakeskus asianomaisen valmistajan tai maa-
hantuojan kustannuksella.

21 §

Vaatimuksen uhkasakon tuomitsemisesta te-
kee sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvon-
takeskus.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä marras-
kuuta 1994.

7.

Laki**markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan markkinatuomioistuimesta 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun lain (41/78) 1 ja 7 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 § 30 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1615/93) ja 7 § osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, sekä

lisätään lakiin uusi 6 e § seuraavasti:

1 §

Markkinatuomioistuin käsittelee ja ratkaisee erikoistuomioistuimena sille kuluttajansuojalain (38/78), kuluttaja-asiamiehestä annetun lain (40/78), arvopaperimarkkinalain (495/89), luottolaitostoinnasta annetun lain (1607/93) ja elinkeinonharjoittajien välisten sopimusehtojen sääntelystä annetun lain (1062/93) mukaan kuuluvat markkinoinnin ja sopimusehtojen sääntelyyn liittyvät asiat sekä sille sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/78) ja alkoholilain (/) mukaan kuuluvat asiat.

6 e §

Alkoholilain nojalla käsiteltävä asia tulee markkinatuomioistuimessa vireille sen hakemuksella, jolle on annettu mainitun lain 48—50 §:ssä tarkoitettu kieltopäätös, väliaikaista kieltoa tai markkinoilta poistamista koskeva määräys, uhkasakko tai teettämisuhka, niinkuin mainitun lain 52 §:n 2 momentissa säädetään.

Alkoholilain 48—50 §:n nojalla asetetun uhkasakon tuomitseminen tai teettämisuhan täytäntöönpano tulee vireille tuotevalvontakeskuksen tai lääninhallituksen hakemuksella.

7 §

Hakemusasiakirjassa on ilmoitettava:

1) sen elinkeinonharjoittajan tai muun henkilön nimi, kotipaikka ja postiosoite, johon vaatimus kohdistuu, taikka, milloin kysymys on 6 c §:ssä tarkoitettusta luottolaitoksen tekemästä hakemuksesta, rahoitustarkastuksen päätös sekä, milloin kysymys on 6 e §:ssä tarkoitettusta elinkeinonharjoittajan, valmistajan, mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajan tai sen toimeenpanijan taikka näiden palveluksessa olevan hakemuksesta, tuotevalvontakeskuksen päätös tai väliaikaista kieltoa koskeva määräys;

2) vaatimus ja sen perusteet; sekä

3) tosiseikat, joihin hakija nojautuu.

Hakijan on allekirjoitettava hakemus.

Edellä 6 c tai 6 e §:ssä tarkoitettuun hakemukseen tulee liittää 1 momentin 1 kohdassa mainittu päätös tai määräys alkuperäisenä tai virallisesti oikeaksi todistettuna jäljennöksenä sekä todistus tiedoksisantipäivästä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä marraskuuta 1994.

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 1994

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri Toimi Kankaanniemi

2.

Laki

alkoholilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 26 päivänä heinäkuuta 1968 annetun alkoholilain (459/68) 85 §:n 3 ja 4 momentti, 91 §:n 2 momentti, 91a §:n 2 momentti, 93 § sekä 95 §:n 1 momentin johdantokappale ja 4 kohta sekä 4 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 85 §:n 3 ja 4 momentti ja 95 §:n 4 momentti 6 päivänä maaliskuuta 1987 annetussa laissa (252/87) sekä 91 §:n 2 momentti ja 91a §:n 2 momentti 2 päivänä maaliskuuta 1979 annetussa laissa (251/79), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

85 §

Jos joku välittää alkoholijuomaa tai väkiviinaa ilman palkkiota henkilölle, jolle alkoholijuomaa 34 §:n mukaan ei saa myydä, hänet on tuomittava alkoholipitoisen aineen välittämisestä ilman palkkiota sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Luvattomasta alkoholipitoisen aineen myynnistä tuomittakoon myös anniskelu oikeuden haltija tai anniskelupaikassa toimessa oleva, joka luovuttaa anniskeltavaksi saatua alkoholijuomaa anniskelupaikasta pois vietäväksi taikka anniskelupaikassa tai sen yhteydessä anniskelee muuta kuin 46 §:n mukaisesti sinne toimitettua alkoholijuomaa.

Jos joku välittää alkoholijuomaa tai väkiviinaa ilman palkkiota henkilölle, jolle alkoholijuomaa *alkoholilain* (/) 16 §:n mukaan ei saa myydä, hänet on tuomittava alkoholipitoisen aineen välittämisestä ilman palkkiota sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Luvattomasta alkoholipitoisen aineen myynnistä *on tuomittava* myös *anniskeluluvan* haltija tai anniskelupaikassa toimessa oleva, joka luovuttaa anniskeltavaksi saatua alkoholijuomaa anniskelupaikasta pois vietäväksi taikka anniskelupaikassa tai sen yhteydessä anniskelee muuta kuin *laillisesti* sinne toimitettua alkoholijuomaa.

91 §

Joka tuo maahan, valmistaa, kaupaksi tarjoaa tai pitää kaupan muita aineita, tuotteita tai valmisteita kuin 3 §:ssä mainittuja luvallisia valmistusaineita siinä tarkoituksessa, että niitä tul-taisiin käyttämään alkoholijuoman luvattomaan valmistukseen, taikka sitä yrittää, on tuomittava niin kuin 1 momentissa on säädetty.

Joka tuo maahan, valmistaa, kaupaksi tarjoaa tai pitää kaupan muita aineita, tuotteita tai valmisteita kuin *alkoholilain* (/) 4 §:n *nojalla säädettyjä* luvallisia valmistusaineita siinä tarkoituksessa, että niitä tul-taisiin käyttämään alkoholijuoman luvattomaan valmistukseen, taikka sitä yrittää, on tuomittava niin kuin 1 momentissa *säädetään*.

91a §

Joka mainostamalla tai muutoin yleisölle esittelemällä tai pitämällä esillä luvatonta alkoholijuoman valmistusta varten muita aineita, tuotteita tai valmisteita kuin 3 §:ssä mainittuja

Joka mainostamalla tai muutoin yleisölle esittelemällä tai pitämällä esillä luvatonta alkoholijuoman valmistusta varten muita aineita, tuotteita tai valmisteita kuin *alkoholilain*

Voimassa oleva laki

luvallisia valmistusaineita kehottaa, opastaa tai houkuttelee alkoholijuoman luvattomaan valmistukseen, on tuomittava niin kuin 1 momentissa on säädetty.

93 §

Joka muulla kuin edellä tässä luvussa sanottulla tavalla rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä, rangaistakoon sakolla, jollei sanotuissa säännöksissä ole ankarampaa rangaistusta määrätty.

95 §

Menetetyksi tuomittakoon:

4) sellainen alkoholijuoma tai väkiviina astiineen, jota nautitaan vastoin 99 §:n 1 momentin säännöksiä tai jota sanotun momentin 2 kohdassa tarkoitetun paikan omistaja tai vastaava hoitaja säilyttää tai hallussapitää vastoin mainitun pykälän 3 momentin säännöksiä;

Milloin rikoksenteikijä on hukannut tai hävittänyt 1 momentissa tarkoitetun omaisuuden tai se on sen arvoa vastaavasta vastikkeesta luovutettu toiselle taikka jos sitä 3 momentin mukaan ei voida tuomita menetetyksi, on omaisuuden asemesta tuomittava sen arvo menetetyksi. Milloin 99 §:n 1 momentin säännösten vastaisesti nautitun alkoholin määrä on vähäinen, saadaan sen arvo jättää menetetyksi tuomitsematta.

Ehdotus

(/) 4 §:n nojalla säädettyjä luvallisia valmistusaineita kehottaa, opastaa tai houkuttelee alkoholijuoman luvattomaan valmistukseen, on tuomittava niin kuin 1 momentissa säädetään.

93 §

Joka muulla kuin edellä tässä luvussa sanottulla tavalla rikkoo *alkoholilakia* (/) tai sen nojalla annettuja säännöksiä, on tuomittava *alkoholirikkomuksesta sakkoon*.

95 §

Menetetyksi on tuomittava:

4) sellainen alkoholijuoma tai väkiviina astiineen, jota nautitaan vastoin *alkoholilain* (/) 58 §:n 1 momentin säännöksiä.

Milloin rikoksenteikijä on hukannut tai hävittänyt 1 momentissa tarkoitetun omaisuuden tai se on sen arvoa vastaavasta vastikkeesta luovutettu toiselle taikka jos sitä 3 momentin mukaan ei voida tuomita menetetyksi, on omaisuuden asemesta tuomittava sen arvo menetetyksi. Milloin *alkoholilain* (/) 58 §:n 1 momentin säännösten vastaisesti nautitun alkoholin määrä on vähäinen, saadaan sen arvo jättää menetetyksi tuomitsematta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä marraskuuta 1994.

5.

Laki

kemikaalilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 14 päivänä elokuuta 1989 annetun kemikaalilain (744/89) 5 §:n 1 momentti, 20 §:n 1 momentti, 21 §:n 2 momentti, 22 ja 23 §, 43 §:n 2 momentti, 45 §:n 2 ja 3 momentti, 55 §:n 2 momentti ja 57 §,

sellaisina kuin ne ovat, 5 §:n 1 momentti, 21 §:n 2 momentti, 55 §:n 2 momentti ja 57 § 3 päivänä elokuuta 1992 annetussa laissa (766/92) sekä 20 §:n 1 momentti, 22 ja 23 §, 43 §:n 2 momentti ja 45 §:n 2 ja 3 momentti 18 päivänä joulukuuta 1992 annetussa laissa (1412/92), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

Valvontaviranomaiset keskushallinnossa

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen ylin valvonta kuuluu kemikaalien aiheuttamien ympäristöhaittojen ehkäisemisen ja torjunnan osalta vesi- ja ympäristöhallitukselle.

5 §

Valvontaviranomaiset keskushallinnossa

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista koskeva ylin valvonta kuuluu:

1) *sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle* kemikaalien aiheuttamien terveyshaittojen ehkäisemisen ja torjumisen osalta; sekä

2) vesi- ja ympäristöhallitukselle kemikaalien aiheuttamien ympäristöhaittojen ehkäisemisen ja torjumisen osalta.

20 §

Ilmoitusvelvollisuus

Valmistajan tai hänen nimeämänsä edustajan (*ilmoituksentekijän*) on tehtävä ilmoitus uudesta aineesta sosiaali- ja terveysministeriölle. Ilmoitus on tehtävä myös valmisteen sisältämästä uudesta aineesta.

20 §

Ilmoitusvelvollisuus

Valmistajan ja hänen nimeämänsä edustajan (*ilmoituksentekijän*) on tehtävä ilmoitus uudesta aineesta *sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle*. Ilmoitus on tehtävä myös valmisteen sisältämästä uudesta aineesta.

21 §

Luovutusrajoitukset

Jos sosiaali- ja terveysministeriö kehottaa ilmoituksen tekijää täydentämään puutteellista ilmoitusta, 1 momentissa tarkoitettu määräaika alkaa siitä, kun täydennetty ilmoitus on saapunut sosiaali- ja terveysministeriöön.

21 §

Luovutusrajoitukset

Jos *sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus* kehottaa ilmoituksen tekijää täydentämään puutteellista ilmoitusta, 1 momentissa tarkoitettu määräaika alkaa siitä, kun täydennetty ilmoitus on saapunut *sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukseen*.

Voimassa oleva laki

22 §

Muutosilmoitus

Ilmoituksentekijän on tehtävä sosiaali- ja terveysministeriölle muutosilmoitus, jos hän saa uutta tietoa 20 §:ssä tarkoitettusta aineesta tai sen terveys- ja ympäristövaikutuksista taikka jos aineen tai sitä sisältävän valmisteen käyttötarkoitus tai valmistus- ja maahantuontimäärät muuttuvat olennaisesti.

23 §

Lisätiedot

Sosiaali- ja terveysministeriö voi velvoittaa, siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään, ilmoituksentekijän toimittamaan ilmoituksessa vaadittavien tietojen lisäksi tietoja aineesta ja sen ominaisuuksista ja vaikutuksista sekä tekemään uusia selvityksiä näistä seikoista, jos se katsotaan välttämättömäksi aineesta aiheutuvan vaaran arvioimiseksi.

43 §

Kemikaalien käsittelyn kieltäminen

Jos 1 momentissa tarkoitettujen haitan torjuminen edellyttää pikaisia toimenpiteitä, sosiaali- ja terveysministeriö voi terveyshaittojen ja vesi- ja ympäristöhallitus ympäristöhaittojen osalta tilapäisesti määrätä tarvittavista kielloista, rajoituksista ja muista edellä 1 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä. Asia on tällöin viivytyksettä saatettava valtioneuvoston päätettäväksi.

45 §

Valvontaviranomaisen kiellot ja rajoitukset

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa sosiaali- ja terveysministeriö voi terveyshaittojen ehkäisemiseksi sekä vesi- ja ympäristöhallitus ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi määrätä kemikaalin markkinoille luovuttamisen kieltämisestä, palautusmenettelystä, aiheutuneesta vaarasta ilmoittamisesta sekä määrätä, että kemikaali tehdään asianmukaisesti vaarattomaksi. Jos kemikaalilain paikallinen valvon-

Ehdotus

22 §

Muutosilmoitus

Ilmoituksentekijän on tehtävä sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle muutosilmoitus, jos hän saa uutta tietoa 20 §:ssä tarkoitettusta aineesta tai sen terveys- ja ympäristövaikutuksista taikka jos aineen tai sitä sisältävän valmisteen käyttötarkoitus tai valmistus- ja maahantuontimäärät muuttuvat olennaisesti.

23 §

Lisätiedot

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi velvoittaa siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään, ilmoituksentekijän toimittamaan ilmoituksessa vaadittavien tietojen lisäksi tietoja aineesta ja sen ominaisuuksista ja vaikutuksista sekä tekemään uusia selvityksiä näistä seikoista, jos se katsotaan välttämättömäksi aineesta aiheutuvan vaaran arvioimiseksi.

43 §

Kemikaalien käsittelyn kieltäminen

Jos 1 momentissa tarkoitettujen haitan torjuminen edellyttää pikaisia toimenpiteitä, *sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus* voi terveyshaittojen ja vesi- ja ympäristöhallitus ympäristöhaittojen osalta tilapäisesti määrätä tarvittavista kielloista ja rajoituksista. Asia on tällöin viivytyksettä saatettava valtioneuvoston päätettäväksi.

45 §

Valvontaviranomaisen kiellot ja rajoitukset

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa *sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus* voi terveyshaittojen ehkäisemiseksi sekä vesi- ja ympäristöhallitus ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi määrätä kemikaalin markkinoille luovuttamisen kieltämisestä, palautusmenettelystä, aiheutuneesta vaarasta ilmoittamisesta tai määrätä, että kemikaali tehdään asianmukaisesti vaarattomaksi. Jos kemikaalilain pai-

Voimassa oleva laki

taviranomainen pitää välttämättömänä 1 momentin mukaisessa tapauksessa, että on ryhdyttävä 2 momentissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin, on valvontaviranomaisen tehtävä siitä aloite terveyshaittojen osalta sosiaali- ja terveysministeriölle ja ympäristöhaittojen osalta vesi- ja ympäristöhallitukselle.

55 §

Muutoksenhaku

Sosiaali- ja terveysministeriön tai vesi- ja ympäristöhallituksen määräämästä 43 §:n 2 momentissa tarkoitettua tilapäisestä kiellosta tai rajoituksesta ei saa valittaa. Valvontaviranomaisen 51 §:n nojalla tekemästä uhkasakon asettamista koskevasta päätöksestä ei saa erikseen valittaa.

57 §

Testauslaboratoriot

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten edellyttämän, viranomaisille toimitetun kemikaalien fysikaalisia ja kemiallisia ominaisuuksia sekä terveys- ja ympäristövaikutuksia koskevan tutkimuksen tulee olla tehty laboratoriossa, jonka sosiaali- ja terveysministeriö on hyväksynyt valtuutetuksi testauslaboratorioksi tai joka muutoin noudattaa hyvää laboratoriokäytäntöä. Laboratorion henkilökunnan tulee olla pätevää ja tilojen ja laitteiden tarkoitukseen soveltuvia. Sosiaali- ja terveysministeriö voi liittää laboratorion hyväksymiseen ehtoja, rajoituksia ja ohjeita. Valtuutetun testauslaboratorion on ilmoitettava toiminnassaan tapahtuvista oleellisista muutoksista sosiaali- ja terveysministeriölle. Sosiaali- ja terveysministeriö voi peruuttaa testauslaboratorion hyväksymisen, jos laboratorio ei enää täytä hyväksymisen edellytyksiä tai se ei noudata sen toiminnalle asetettuja ehtoja, rajoituksia tai ohjeita.

Ehdotus

kallinen valvontaviranomainen pitää välttämättömänä 1 momentin mukaisessa tapauksessa, että on ryhdyttävä 2 momentissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin, on valvontaviranomaisen tehtävä siitä aloite terveyshaittojen osalta *sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle* ja ympäristöhaittojen osalta vesi- ja ympäristöhallitukselle.

55 §

Muutoksenhaku

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen tai vesi- ja ympäristöhallituksen määräämästä 43 §:n 2 momentissa tarkoitettua tilapäisestä kiellosta tai rajoituksesta ei saa valittaa. Valvontaviranomaisen 51 §:n nojalla tekemästä uhkasakon asettamista koskevasta päätöksestä ei saa erikseen valittaa.

57 §

Testauslaboratoriot

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten edellyttämän, viranomaisille toimitetun kemikaalien fysikaalisia ja kemiallisia ominaisuuksia sekä terveys- ja ympäristövaikutuksia koskevan tutkimuksen tulee olla tehty laboratoriossa, jonka *sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus* on hyväksynyt valtuutetuksi testauslaboratorioksi tai joka muutoin noudattaa hyvää laboratoriokäytäntöä. Laboratorion henkilökunnan tulee olla pätevää ja tilojen ja laitteiden tarkoitukseen soveltuvia. *Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus* voi liittää laboratorion hyväksymiseen ehtoja, rajoituksia ja ohjeita. Valtuutetun testauslaboratorion on ilmoitettava toiminnassaan tapahtuvista oleellisista muutoksista *sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle*. *Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus* voi peruuttaa testauslaboratorion hyväksymisen, jos laboratorio ei täytä hyväksymisen edellytyksiä tai se ei noudata sen toiminnalle asetettuja ehtoja, rajoituksia tai ohjeita.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä marraskuuta 1994.

6.

Laki**toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/76) 37 §, sellaisena kuin se on 3 päivänä elokuuta 1992 annetussa laissa (768/92), *muutetaan* 14 §:n 1 momentti, 17 §:n 3 momentti, 18 §:n 1 ja 2 momentti, 19 ja 20 § ja 21 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 14 §:n 1 momentti mainitussa 3 päivänä elokuuta 1992 annetussa laissa, 19 § 23 päivänä lokakuuta 1992 annetussa laissa (953/92) ja 20 § osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

14 §

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen yleinen ohjaus ja valvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle.

Ehdotus

14 §

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen yleinen johto ja ohjaus kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle ja valvonta sen alaiselle sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle. — —

17 §

Jollei korjausta ole tapahtunut asetetussa määräajassa, terveyslautakunnan on ilmoitettava asiasta:

- 1) viralliselle syyttäjälle, mikäli kysymys on 10 tai 11 §:n säännösten rikkomisesta; sekä
- 2) sosiaali- ja terveysministeriölle, mikäli kysymys on 7, 8 tai 9 §:n säännösten vastaisesta toiminnasta.

Jollei korjausta ole tapahtunut asetetussa määräajassa, terveyslautakunnan on ilmoitettava asiasta:

- 1) yleiselle syyttäjälle, mikäli kysymys on 10 tai 11 §:n säännösten rikkomisesta; sekä
- 2) *sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle*, mikäli kysymys on 7, 8 tai 9 §:n säännösten vastaisesta toiminnasta.

18 §

Jos tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myynnissä tai muussa luovutuksessa on menetelty 7 §:n säännösten vastaisesti, sosiaali- ja terveysministeriö voi kieltää valmistajaa tai maahantuojaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta tai uudistamasta säännösten vastaista toimintaa.

Jos tupakkatuotetta, tupakkajäljitelmiä tai tupakointivälinettä on mainostettu tai muussa myynninedistämistoiminnassa on menetelty 8 tai 9 §:n säännösten vastaisesti, sosiaali- ja terveysministeriö voi kieltää mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajaa ja toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta tai uudistamasta säännösten vastaista toimintaa.

18 §

Jos tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myynnissä tai muussa luovutuksessa on menetelty 7 §:n säännösten vastaisesti, *sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus* voi kieltää valmistajaa tai maahantuojaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta tai uudistamasta säännösten vastaista toimintaa.

Jos tupakkatuotetta, tupakkajäljitelmiä tai tupakointivälinettä on mainostettu tai muussa myynninedistämistoiminnassa on menetelty 8 tai 9 §:n säännösten vastaisesti, *sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus* voi kieltää mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajaa ja toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta tai uudistamasta säännösten vastaista toimintaa.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 §

Sosiaali- ja terveysministeriö voi kieltää tupakkatuotteen valmistajalta tai maahantuojalta tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin ja muun luovuttamisen, jos tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksesta puuttuvat 7 §:n 1 momentissa tarkoitettut merkinnät, jos merkinnät ovat asetuksen säännösten vastaisia, jos tupakkatuote sisältää kiellettyä terveysvaaraa tai -haittaa aiheuttavaa ainetta tai jos tupakkatuotteen sisältämien tai sitä poltettaessa syntyvien terveysvaaroja tai -haittoja aiheuttavien aineiden suurimmat sallitut ylärajat ylittyvät. Tällainen kieltö voidaan antaa myös toistaiseksi tai määräajaksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi myös kieltää tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin tai muun luovuttamisen, jos savukkeen terva- ja nikotiinipitoisuuksia ei ole tutkittu 6 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla tai jos savukkeen tervan ja nikotiinin määristä ei ole tehty 6 §:n 3 momentissa säädettyä ilmoitusta.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi asettamassaan määräajassa velvoittaa tupakkatuotteen valmistajan tai maahantuojan ottamaan 1 ja 2 momentissa tarkoitettu tupakkatuote pois markkinoilta.

20 §

Sosiaali- ja terveysministeriö voi kiellosta määrätessään velvoittaa valmistajan tai maahantuojan, jonka lukuun myynti- tai mainontataikka myynninedistämistoimi on tehty, suorittamaan määräajassa sopivalla tavalla oikaisu-toimenpiteen, jos sitä myynti- tai mainontataikka myynninedistämistoimenpiteistä aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä tarpeellisena.

Jollei myynti- tai mainonta- tai myynninedistämistointa oikaista, oikaisun voi suorittaa sosiaali- ja terveysministeriö asianomaisen valmistajan tai maahantuojan kustannuksella.

21 §

Vaatimuksen uhkasakon tuomitsemisesta tekee sosiaali- ja terveysministeriö.

19 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi kieltää tupakkatuotteen valmistajalta tai maahantuojalta tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin ja muun luovuttamisen, jos tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksesta puuttuvat 7 §:n 1 momentissa tarkoitettut merkinnät, jos merkinnät ovat asetuksen säännösten vastaisia, jos tupakkatuote sisältää kiellettyä terveysvaaraa tai -haittaa aiheuttavaa ainetta tai jos tupakkatuotteen sisältämien tai sitä poltettaessa syntyvien terveysvaaroja tai -haittoja aiheuttavien aineiden suurimmat sallitut ylärajat ylittyvät. Tällainen kieltö voidaan antaa myös toistaiseksi tai määräajaksi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi myös kieltää tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin tai muun luovuttamisen, jos savukkeen terva- ja nikotiinipitoisuuksia ei ole tutkittu 6 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla tai jos savukkeen tervan ja nikotiinin määristä ei ole tehty 6 §:n 3 momentissa säädettyä ilmoitusta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi asettamassaan määräajassa velvoittaa tupakkatuotteen valmistajan tai maahantuojan ottamaan 1 ja 2 momentissa tarkoitettu tupakkatuote pois markkinoilta.

20 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi kiellosta määrätessään velvoittaa valmistajan tai maahantuojan, jonka lukuun myynti- tai mainontataikka myynninedistämistoimi on tehty, suorittamaan määräajassa sopivalla tavalla oikaisu-toimenpiteen, jos sitä myynti- tai mainontataikka myynninedistämistoimenpiteistä aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä tarpeellisena.

Jollei myynti- tai mainonta- tai myynninedistämistointa oikaista, oikaisun voi suorittaa *sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus* asianomaisen valmistajan tai maahantuojan kustannuksella.

21 §

Vaatimuksen uhkasakon tuomitsemisesta tekee *sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus*.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

37 §

Tämän lain mukaan sosiaali- ja terveysministeriölle kuuluvia tehtäviä voidaan asetuksella siirtää lääninhallitukselle, jonka tulee asioiden käsittelyssä noudattaa sosiaali- ja terveysministeriön ohjeita. Läninhallituksesta on tällöin vastaavasti voimassa, mitä tässä laissa säädetään siirrettyjen asioiden osalta sosiaali- ja terveysministeriöstä.

(kumotaan)

37 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä marraskuuta 1994.

7.

Laki

markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan markkinatuomioistuimesta 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun lain (41/78) 1 ja 7 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 § 30 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1615/93) ja 7 § osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, sekä
lisätään lakiin uusi 6 e § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Markkinatuomioistuin käsittelee ja ratkaisee erikoistuomioistuimena sille kuluttajansuojalain (38/78), kuluttaja-asiamiehestä annetun lain (40/78), arvopaperimarkkinalain (495/89), luottolaitostoiminnasta annetun lain (1607/93) ja elinkeinonharjoittajien välisten sopimusehtojen sääntelystä annetun lain (1062/93) mukaan kuuluvat markkinoinnin ja sopimusehtojen sääntelyyn liittyvät asiat sekä sille sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/78), mukaan kuuluvat asiat.

1 §

Markkinatuomioistuin käsittelee ja ratkaisee erikoistuomioistuimena sille kuluttajansuojalain (38/78), kuluttaja-asiamiehestä annetun lain (40/78), arvopaperimarkkinalain (495/89), luottolaitostoiminnasta annetun lain (1607/93) ja elinkeinonharjoittajien välisten sopimusehtojen sääntelystä annetun lain (1062/93) mukaan kuuluvat markkinoinnin ja sopimusehtojen sääntelyyn liittyvät asiat sekä sille sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/78) ja *alkoholilain* (/) mukaan kuuluvat asiat.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

Hakemusasiakirjassa on ilmoitettava:

1) sen elinkeinonharjoittajan tai muun henkilön nimi, kotipaikka ja postiosoite, johon vaatimus kohdistuu, tai, jos on kysymys 6 c §:ssä tarkoitetusta luottolaitoksen tekemästä hakemuksesta, rahoitustarkastuksen päätös;

2) vaatimus ja sen perusteet; sekä

3) tosiseikat, joihin hakija nojautuu.

Hakijan on allekirjoitettava hakemus.

Luottolaitoksen tekemään 6 c §:ssä tarkoitettuun hakemukseen on liitettävä rahoitustarkastuksen päätös alkuperäisenä tai virallisesti oikeaksi todistettuna jäljennöksenä sekä todistus tiedoksisaantipäivästä.

6 e §

Alkoholilain nojalla käsiteltävä asia tulee markkinatuomioistuimessa vireille sen hakemuksella, jolle on annettu mainitun lain 48—50 §:ssä tarkoitettu kieltopäätös, väliaikaista kieltoa tai markkinoilta poistamista koskeva määräys, uhkasakko tai teettämisuhka, niinkuin mainitun lain 52 §:n 2 momentissa säädetään.

Alkoholilain 48—50 §:n nojalla asetetun uhkasakon tuomitseminen tai teettämisuhan täytäntöönpano tulee vireille tuotevalvontakeskuksen tai lääninhallituksen hakemuksella.

7 §

Hakemusasiakirjassa on ilmoitettava:

1) sen elinkeinonharjoittajan tai muun henkilön nimi, kotipaikka ja postiosoite, johon vaatimus kohdistuu, taikka, milloin kysymys on 6 c §:ssä tarkoitetusta luottolaitoksen tekemästä hakemuksesta, rahoitustarkastuksen päätös sekä, milloin kysymys on 6 e §:ssä tarkoitetusta elinkeinonharjoittajan, valmistajan, mainontatai myyninedistämistoimen tilaajan tai sen toimeenpanijan taikka näiden palveluksessa olevan hakemuksesta, tuotevalvontakeskuksen päätös tai väliaikaista kieltoa koskeva määräys;

2) vaatimus ja sen perusteet; sekä

3) tosiseikat, joihin hakija nojautuu.

Hakijan on allekirjoitettava hakemus.

Edellä 6 c tai 6 e §:ssä tarkoitettuun hakemukseen tulee liittää 1 momentin 1 kohdassa mainittu päätös tai määräys alkuperäisenä tai virallisesti oikeaksi todistettuna jäljennöksenä sekä todistus tiedoksisaantipäivästä.

2) vaatimus ja sen perusteet; sekä

3) tosiseikat, joihin hakija nojautuu.

Hakijan on allekirjoitettava hakemus.

Edellä 6 c tai 6 e §:ssä tarkoitettuun hakemukseen tulee liittää 1 momentin 1 kohdassa mainittu päätös tai määräys alkuperäisenä tai virallisesti oikeaksi todistettuna jäljennöksenä sekä todistus tiedoksisaantipäivästä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä marraskuuta 1994.

